

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 1996/97:UFöU1 Sveriges säkerhetspolitik

1996/97
UFöU1

1. Sammanfattning

I detta betänkande behandlas de delar av regeringens proposition 1996/97:4 Totalförsvar i förnyelse, etapp 2, som rör de säkerhets- och försvarspolitiska utgångspunkterna för försvarsbeslutet, vissa aspekter beträffande den internationella verksamheten, internationellt samarbete på försvarsmaterielområdet samt frågan om ett internationellt förbud mot antipersonella minor. I motsvarande delar behandlas de motioner som har väckts med anledning av propositionen samt vissa motioner i säkerhetspolitiska frågor från den allmänna motionstiden 1996/97.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag med anledning av den säkerhetspolitiska kontrollstationen. Riksdagens beslut år 1995 om säkerhetspolitikens mål och inriktning, om anpassning samt om säkerhetspolitiskt motiverade besparingar på totalförsvaret består.

Utskottet finner således ingen anledning att förändra de riktlinjer för totalförsvaret som riksdagen beslutade 1995, eller att ompröva den säkerhetspolitiskt motiverade besparing på försvarsutgifterna som det beslutet innefattade. Den mer framträdande osäkerheten om bl.a. utvecklingen i Ryssland understryker dock att totalförsvaret måste ha en god förmåga till anpassning efter förändringar i den vidgade hotbilden.

Säkerhetspolitiska kontrollstationer skall genomföras även framgent.

Sveriges militära alliansfrihet syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde består. Bevarandet av den militära alliansfriheten förutsätter inte att Sverige i något annat avseende skulle behöva ålägga sig restriktioner när det gäller deltagandet i det framväxande europeiska säkerhetssamarbetet. Det är därför viktigt att Sverige bevarar handlingsfriheten att i takt med förändringar i omvärlden kunna utveckla sitt deltagande. Stödet till FN utgör en hörnsten i Sveriges utrikespolitik. Som medlem i säkerhetsrådet vill Sverige bidra till att stärka folkrättens ställning, till åtgärder för att förhindra konflikter och till att söka lösa konflikter med fredliga medel. I ett regionalt perspektiv spelar EU, NATO och OSSE viktiga roller för stabilitet och säkerhet i Europa.

Det vidgade säkerhetsbegreppet är av central betydelse. Utskottet understryker att stor vikt skall läggas vid Sveriges deltagande i Östersjösamarbetet, liksom vid vårt engagemang inom PFF, och inom VEU vad gäller krishantering. Sverige bör medverka till en ökad PFF-verksamhet i vilken såväl de

baltiska länderna, Ryssland och andra Östersjöstater som NATO-länder har möjlighet att medverka. De gemensamma PFF-aktiviteterna stärker och utvecklar därigenom Östersjösamarbetet. Utskottet delar regeringens uppfattning att Sverige även fortsättningsvis bör delta i PFF-övningar med enheter från samtliga försvarsgrenar för att stärka förmågan att kunna genomföra internationella fredsfrämjande insatser på ett säkert och effektivt sätt. Utskottet betonar att Sverige även fortsatt bör lämna stöd till de baltiska ländernas uppbyggnad av för en självständig stat normala säkerhetsfunktioner.

Sveriges intresse för ett internationellt samarbete på försvarsmaterielområdet utgår från det svenska försvarets intresse av effektiv och konkurrenskraftig materielanskaffning. Ett utökat samarbete är också en förutsättning för den svenska försvarsindustrins överlevnad. Internationellt samarbete på krigsmaterielområdet utgår även fortsättningsvis från Sveriges restriktiva exportpolitik. Utskottet anser att en inhemsk försvarsindustri i sig utgör en säkerhetspolitisk tillgång.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att FN:s översynskonferens rörande 1980 års FN-konvention om särskilt inhumana vapen har lett till betydande skärpningar i konventionsregleringen rörande antipersonella minor. Allt fler stater ansluter sig till kravet på ett internationellt totalförbud för sådana vapen. Utskottet välkomnar regeringens uttalade ambition att fortsatt verka för ett sådant förbud.

Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet regeringens förslag. Samtliga motionsyrkanden besvaras eller avstyrks. Till betänkandet är fogat reservationer.

2. Propositionen

Regeringen har i proposition 1996/97:4 Totalförsvar i förnyelse, etapp 2

– i avsnitt 4 yrkat

att riksdagen antar förslaget med anledning av den säkerhetspolitiska kontrollstationen (avsnitt 4.4.1).

3. Motionerna

3.1 Motioner väckta med anledning av regeringens proposition 1996/97:4

1996/97:Fö23 av Åke Carerö m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att inte låsa fast svensk säkerhetspolitik vid en linje i den nya säkerhetspolitiska situation som råder,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Östersjösamarbetets stora säkerhetspolitiska betydelse,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen

anförts om Gotland som en viktig tillgång i den svenska säkerhetspolitikens tjänst,

1996/97:UFöU1

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvecklingen i Ryssland,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att noggrant följa CFE-avtalets fortsatta utveckling,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att förbättra FN:s förmåga att hantera internationella konflikter,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att aktivt stödja OSSE:s arbete med att skapa en regional säkerhetsordning,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om EU:s utvidgning mot Baltikum,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om EU:s förmåga till fredsoperationer,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör vara berett att i större omfattning samverka med NATO,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en svensk formaliserad dialog med NATO beträffande dess framtida utvidgning,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige aktivt bör arbeta för att utveckla VEU:s förmåga till fredsfrämjande operationer,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det osäkra och svårförutsägbara säkerhetspolitiska läget i vår omvärld,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att befästa ett fredligt och etiskt förhållningssätt på den internationella arenan,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fredsbyggande,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att förstärka svenskt internationellt samarbete och forskning utifrån det vidgade säkerhetsbegreppet,

37. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att stärka balternas totalförsvaret och förmåga att hävda territoriet,

38. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lågnivåforskning inom Barentsregionen,

40. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om interoperabilitet,

1996/97:Fö31 av Bengt Harding Olson (fp) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationell anpassbarhet.

1996/97:Fö38 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utvecklingen i Ryssland och Sveriges säkerhetspolitiska läge,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om NATO:s utvidgning,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om CFE-avtalet,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de säkerhetspolitiska förutsättningarna för Sveriges försvar,

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samarbetet i Östersjöområdet,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om PFF-samarbetet,

20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fortsatt IFOR-insats i Bosnien,

30. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationellt försvarsmaterielsamarbete,

1996/97:Fö42 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen skall betona vikten av fredsförebyggande arbete i FN, speciellt orsaker till konflikter, utvecklingen av inomstatliga konflikter och miljöfrågornas koppling till säkerhetspolitiken,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ansträngningar för att skapa en bra fredsfrämjande kapacitet bör koncentreras till FN,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att miljöfrågornas betydelse för regionens säkerhetspolitiska utveckling måste föras upp på OSSE:s dagordning, liksom bl.a. kopplingen mellan en negativ säkerhetspolitisk utveckling och ökande ekonomiska och sociala klyftor,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen inte skall verka för att ge EU militära muskler för att kunna genomföra fredsbevarande åtgärder,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör lämna observatörsposten i VEU,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige inte skall söka medlemskap i WEAG,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att slå fast att Sverige varken vill närma sig eller söka medlemskap i NATO,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att riksdagen skall avgöra vad Sverige skall medverka i och vår viljeinriktning inom PFF-samarbetet,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd till de baltiska länderna,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om målet för säkerhetspolitiken,

36. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stöd till Baltikum,

1996/97:Fö43 av Annika Nordgren m.fl. (mp) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att de två ubåtar som avvecklas inte skall få exporteras,

1996/97:Fö52 av Gudrun Schyman m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Sveriges engagemang i PFF,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om EU och dess utvidgning,

3. att riksdagen beslutar att Sverige skall lämna sin observatörsroll i VEU,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om NATO:s utvidgning,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stödet till de baltiska länderna,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försvarsindustrisamarbete och nej till svenskt medlemskap i WEAG,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av ett könsperspektiv i säkerhetspolitiken,

3.2 Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1996/97

1996/97:Fö201 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den säkerhetspolitiska kontrollstationen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svenskt stöd för de baltiska ländernas önskan att bli medlemmar i NATO,

1996/97:Fö501 av Arne Andersson m.fl. (m) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationellt samarbete på försvarsindustriområdet,

1996/97:U401 av Annika Nordgren m.fl. (mp) vari yrkas

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det inte skall vara tillåtet med produktutveckling enbart för exportmarknaden,

1996/97:U402 av Karin Falkmer (m)

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regler för export av försvarsindustrivaror.

1996/97:U404 av Ola Karlsson och Sten Tolgfors (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av svensk vapenexport,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av export av försvarsmateriel,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av starkt politiskt stöd för försvarsmaterielexport.

1996/97:U405 av Lennart Rohdin (fp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det även fortsättningsvis inte får ske utveckling och tillverkning av krigsmateriel enbart inriktad på utländska marknader,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Sverige bör ta initiativ till att förmå medlemsstaterna i hela EU att driva en mer restriktiv vapenexportpolitik,

1996/97:U516 av Bengt-Ola Rytting (s) vari yrkas

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att alliansfriheten syftande till neutralitet i krig skall ligga fast,

1996/97:U812 av Håkan Holmberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Östersjösamarbetet och samarbetet med Baltikum,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svenskt stöd till de baltiska ländernas säkerhetspolitiska strävanden,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de baltiska ländernas anslutning till EU,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om betydelsen av samarbete med Ryssland,

4. Utskottet

Propositionens huvudsakliga innehåll

I proposition 1996/97:4 lägger regeringen fram förslag till riksdagens ställningstagande i den andra etappen av försvarsbeslutet för perioden 1997–2001. Regeringens överväganden redovisas med utgångspunkt i Försvarsberedningens rapport, Omvärldsförändringar och svensk säkerhetspolitik (Ds 1996:51).

Regeringen drar i propositionen slutsatsen att det beslut om säkerhetspolitikens mål och försvarspolitikens inriktning som fattades av riksdagen i december 1995 fortsatt skall gälla. Det finns enligt propositionen inte skäl att nu förändra de riktlinjer för totalförsvaret som riksdagen beslutade vid detta tillfälle. Några ytterligare säkerhetspolitiskt motiverade besparingar föreslås inte i propositionen.

I propositionen framhålls att Sverige fortsatt skall bevara handlingsfriheten att i takt med förändringar i omvärlden utveckla deltagandet i det framväxande europeiska säkerhetssamarbetet. Stor vikt skall läggas vid deltagande i Östersjösamarbetet, i PFF och i krishantering inom VEU.

Regeringen föreslår att säkerhetspolitiska kontrollstationer genomförs även framgent.

Försvarsbeslutet för perioden 1997–2001 fattas med en indelning i två etapper. Den första etappens försvarsbeslut fattades av riksdagen den 6 december 1995 (prop. 1995/96:12, bet. 1995/96:UFöU1, rskr. 1995/96:44, bet. 1995/96:FöU1, rskr. 1995/96:45–46).

Den första etappen av försvarsbeslutet omfattade statsmakernas ställningstaganden till säkerhetspolitiken, försvarspolitiken, övergripande mål och uppgifter för totalförsvaret, övergripande inriktning av totalförsvarets utformning samt ekonomin för detsamma.

I enlighet med föreskrifterna i riksdagsordningens 4 kap. 8 § beslutade utrikes- och försvarsutskotten att i ett sammansatt utskott gemensamt bereda de då aktuella säkerhetspolitiska frågorna. I den första etappen behandlades sålunda de delar av regeringens proposition 1995/96:12 Totalförsvaret i förnyelse som rörde Sveriges säkerhetspolitik, vissa aspekter på internationella insatser genom totalförsvaret samt de aspekter på försvarets materielförsörjning som hänger samman med krigsmateriellagstiftningen av ett särskilt utskott, sammansatta utrikes- och försvarsutskottet (UFöU).

Riksdagens arbete med etapp 2 av försvarsbeslutet har organiserats på liknande sätt. Även proposition 1996/97:4 Totalförsvaret i förnyelse, etapp 2, har delvis behandlats av ett sammansatt utskott enligt ovan.

Försvarsutskottet har sålunda överlämnat avsnitten 4 (Säkerhets- och försvarspolitiska utgångspunkter), 8.1–3 (Internationell verksamhet, avseende samarbete i Östersjöområdet och Partnerskap för fred), 14.3 (Internationellt samarbete och exportfrågor) samt 17.4.1 (Internationellt förbud mot antipersonella minor) jämte tillhörande motioner för gemensam beredning av ett sammansatt utskott. På motsvarande sätt har utrikesutskottet till det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet överlämnat motioner från den allmänna motionstiden 1996/97 som rör frågor i ovan nämnda delar av proposition 1996/97:4 Totalförsvaret i förnyelse, etapp 2.

En förteckning över vilka motioner och vilka förslag som bereds av det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet återfinns ovan i avsnitt 3.

Inför arbetet med detta betänkande har utskottet tagit del av föredragningar av överbefälhavaren Owe Wiktorin, statssekreteraren i Försvarsdepartementet Lars Rekke, biträdande utrikesrådet för politiska frågor Anders Oljelund samt kanslirådet vid Utrikesdepartementets enhet för europeisk säkerhetspolitik Jan Knutsson.

De ställningstaganden som det sammansatta utskottet gör i detta betänkande utgör den säkerhetspolitiska grunden för försvarsutskottets överväganden beträffande övriga delar av proposition 1996/97:4 Totalförsvaret i förnyelse.

5. Säkerhets- och försvarspolitiska utgångspunkter

5.1 Sammanfattning av propositionen (s. 28–53)

I propositionens avsnitt 4 redovisar regeringen sin syn på den säkerhetspolitiska utvecklingen i omvärlden alltsedan riksdagen fattade sitt beslut av den 6 december 1995 och drar slutsatser med avseende på Sveriges agerande. I

anslutning till dessa lämnar regeringen ett förslag till riksdagsbeslut, att behandlas av det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet.

Regeringen framhöll i proposition 1995/96:12 Totalförsvaret i förnyelse att angreppshot kan växa upp om läget i omvärlden förändras. Totalförsvaret måste sålunda på ett betryggande sätt kunna stärka och anpassa förmågan att möta väpnat angrepp i takt med den säkerhetspolitiska utvecklingen i omvärlden. Detta måste kunna ske både snabbt genom att krigsdugligheten höjs hos befintliga förband och i form av mer långsiktig anpassning varvid nya förband och system och strukturella lösningar införs. Förmågan att möta ett väpnat angrepp behöver tillgodoses fullt ut först efter viss komplettering av utrustning och utbildning inom högst ett år.

Regeringen anförde vidare i samma proposition om säkerställande av förmågan att fatta beslut om anpassning att de internationella kontakterna och tillgångarna på information i dag är mycket större än tidigare. Förutsättningarna är därmed bättre än förr att varsebli och värdera hotande utvecklingar i omvärlden. Regeringen ansåg därför att underrättelsetjänsten i nuvarande säkerhetspolitiska läge skall lägga särskild vikt vid information om långsiktiga utvecklingstendenser och förändringar inom de politiska, ekonomiska och militära områdena av betydelse för Sveriges säkerhet. Underrättelsetjänsten och försvarsforskningen skall därför inriktas på att ge underlag för beslut om att vid behov anpassa totalförsvarets förmåga.

Säkerhetspolitiska kontrollstationer skall enligt statsmakternas beslut genomföras och presenteras för riksdagen dels hösten 1996 inför försvarsbeslutets andra etapp, dels under försvarsbeslutsperioden år 1998. Kontrollstationerna skall bidra till att det sker en fortlöpande politisk prövning av det säkerhetspolitiska läget och dess konsekvenser för totalförsvarets beredskap, omfattning, utveckling och förnyelse.

Underlaget för riksdagens ställningstagande till 1996 års kontrollstation bygger på den rapport som redovisades av Försvarsberedningen den 12 augusti 1996 Omvärldsförändringar och svensk säkerhetspolitik (Ds 1996:51). Syftet med den säkerhetspolitiska kontrollstationen är att belysa sådana förändringar i omvärldsförhållandena jämfört med hösten 1995 som bedöms vara särskilt viktiga för vår säkerhets- och försvarspolitik och för inriktningen av totalförsvaret.

Två huvudfrågor står i förgrunden för kontrollstationen. Den första gäller det internationella säkerhetssamarbetet och huruvida detta samarbete utvecklas på ett sätt som ger anledning till omprövning av formerna för och omfattningen av det svenska deltagandet. Den andra huvudfrågan gäller bedömningen av hot och risker i olika tidsperspektiv. Denna bedömning är styrande för den fortsatta tillämpningen av vad riksdagen beslutat om totalförsvarets förmåga till anpassning. Det centrala blir huruvida utvecklingen i omvärlden ger anledning till att modifiera riksdagens uppfattning om tänkbara hot och risker.

Sammanfattning av propositionen (s. 33–43)

Regional spänning och regionala grupperingar fortsätter att vara framträdande inslag i det globala säkerhetspolitiska mönstret. Hittills har regionaliseringen medfört att konflikter, till skillnad från under det bipolära stormaktsystemet, förblivit just regionala utan omedelbara globala återverkningar. Detta förhållande riskerar emellertid samtidigt att sänka tröskeln för att regionala konflikter skall trappas upp till väpnad nivå.

Ett antal långtidsverkande faktorer har inflytande över den säkerhetspolitiska utvecklingen. Bland dessa kan nämnas miljöförstöring, färskvattenbrist och livsmedelsbrist. I vissa fall kan miljöfaktorer komma att få globala konsekvenser. På Nordkalotten finns sannolikt världens största ansamling av kärnvapen, uttjänta kärnkraftsreaktorer och annat nukleärt avfall tillsammans med stora lager av kärnvapenmateriel som sammantaget utgör en betydande miljörisk, inte bara regionalt utan även globalt.

Förenta nationerna är fortsatt den enda universella organisation som genom sina stadgar och sin sammansättning kan agera globalt och genom beslut av säkerhetsrådet ge mandat för alla slags fredsfrämjande insatser. Organisationen behåller sin övergripande betydelse och unika roll på detta område. Samtidigt står det klart att FN i olika hänseenden genomgår en allvarlig kris. FN:s kris är i huvudsak medlemsstaternas kris. Det finns en bristande politisk vilja att förse FN med tillräckliga befogenheter och resurser för att organisationen skall kunna agera kraftfullt. Detta beror främst på motsatta intressen hos medlemsstaterna och inte minst hos säkerhetsrådets medlemmar.

FN behöver återvinna den beslutsförmåga och den framtidstro som präglade verksamheten under åren efter det kalla krigets slut. En förutsättning är inte minst stormakternas och ledande medlemmars satsning på och förtroendet för organisationen.

Den grundläggande bedömningen i försvarsbeslutets etapp ett av framtida konfliktmönster och behov av fredsfrämjande insatser består i huvudsak. Detta innebär bl.a. en ökad förekomst av och starkare fokusering på inomstatliga konflikter med allvarliga konsekvenser för civilbefolkningen. En viktig faktor både för det internationella samfundets vilja att ingripa och för konflikthanteringsformer blir den fortsatta utvecklingen i Bosnien och Hercegovina och IFOR-operationens liksom de civila insatsernas resultat.

De multilaterala nedrustningsförhandlingarna präglas fortfarande av svårigheter att komma överens i viktiga frågor, vilket t.ex. illustreras av Indiens hållning i förhandlingarna om ett provstoppsavtal. Risken för spridning av massförstörelsevapen kvarstår och frågetecken har rests kring flera länders ambitioner på kärnvapenområdet. Ratificeringsprocesserna när det gäller START 2-avtalet fortgår, även om man i olika ryska uttalanden ifrågasatt sitt fullföljande av ratificeringen bl.a. på grund av NATO:s utvidgningsprocess.

CFE-avtalets översynskonferens i maj 1996 ledde till stora förändringar bl.a. av reglerna kring de s.k. flankbestämmelserna. Resultatet blev att avta-

lets huvudelement består, men att avtalets restriktioner i den för oss viktiga flankzonen har försvagats. Ryssland har genom överenskommelsen givits betydligt större frihet att placera tung armémateriel i sin del av flankzonen än vad som ursprungligen avsågs. Detta påverkar bl.a. möjligheterna att gruppera omedelbart tillgängliga militära styrkor i flankzonen. Därmed underlättas också potentiellt möjligheterna för Ryssland att utnyttja de militära styrkorna i området som ett politiskt instrument. I norr gäller detta framför allt i förhållande till de baltiska länderna.

Samtliga avtalsparter av betydelse har uppfyllt sina totala reduktionsåtaganden enligt CFE-avtalet. Avtalet har också inneburit en stor öppenhet genom omfattande krav på avtalsparterna att lämna information och ge inspektionsmöjligheter, ett område som ytterligare stärkts genom den nu träffade överenskommelsen. Dessa förhållanden är av stor betydelse.

EU, NATO och OSSE

EU, NATO och OSSE är stadda i förändring och deras respektive roller utvecklas fortlöpande. Konflikthanteringen i det forna Jugoslavien är exempel på den nya arbetsfördelning och samverkan som växer fram.

Europeiska unionen är av grundläggande betydelse för stabilitet och säkerhet i Europa. En vidgad union med en tät politisk och ekonomisk integration minskar riskerna för nya konflikter på den europeiska kontinenten. Ett kollektivt europeiskt försvar, såsom det beskrivs i Maastrichtfördraget, framstår som osannolikt och i alla händelser avlägset. I stället fokuseras intresset vid EU:s regeringskonferens (IGC) på relationen mellan EU och VEU när det gäller de s.k. Petersbergsuppgifterna (humanitära insatser och räddningstjänst, krishantering och fredsbevarande verksamhet). Ett möjligt resultat av IGC-förhandlingarna är en stärkt roll för EU inom detta område.

Den senaste tidens utveckling, klart manifesterad vid NATO:s utrikesministermöte i Berlin i juni 1996, bekräftar bilden av ett förändrat NATO. Alliansens fortsatta anpassning till de förändrade uppgifterna kompletteras med en tydligare europeisk inriktning (skapandet av en europeisk säkerhets- och försvarsidentitet inom NATO, s.k. ESDI). I denna utveckling ingår bl.a. en genomgripande reformering av NATO:s militära ledningsstruktur, en återintegrering av Frankrike i NATO:s militära samarbete och en breddning och fördjupning av samarbetet inom PFF som viktiga element. Överenskommelsen beträffande CJTF (Combined Joint Task Force) ingår därvid som ett led både i att ge NATO en mer flexibel ledningsstruktur (med möjligt deltagande även av icke-NATO-medlemmar) och i att möjliggöra VEU-ledda fredsfrämjande insatser med utnyttjande av NATO-resurser.

En utvidgning av NATO kommer sannolikt att genomföras. Enligt NATO:s egen uppfattning skall utvidgningen ske som en successiv och öppen process och ta hänsyn till den politiska och säkerhetspolitiska utvecklingen i hela Europa. Den skall även tjäna syftet att bevara ett odelat Europa och undvika nya skiljelinjer samt kompletteras av en parallell utveckling av ett långtgående samarbete med Ryssland. Det förefaller sannolikt att NATO-utvidgningen i den första omgången inte kommer att innefatta alla kandidatländer. Det är angeläget att NATO parallellt med en första utvidgningsom-

gång utvecklar sitt förhållande, bl.a. inom ramen för PFF, till de stater som eftersträvar medlemskap men tills vidare kommer att stå utanför alliansen. En begränsad NATO-utvidgning skulle understryka EU:s säkerhetspolitiska betydelse och göra EU-utvidgningen än viktigare för den europeiska stabiliteten och den säkerhetspolitiska utvecklingen.

En fördjupad europeisk säkerhetsgemenskap främjas också av att OSSE har fått en klarare definierad roll som regional organisation i FN-stadgans mening med tydliga preventiva och konfliktförebyggande uppgifter.

Utvecklingen i Ryssland

Det senaste årets utveckling i rysk utrikes- och säkerhetspolitik markerar sannolikt en långvarig tyngdpunktsförskjutning. De ryska krafter som verkar för en mer nationellt intresseinriktad politik har stärkts och därmed torde en konsolidering ha inträtt vad gäller den ryska stormaktsrollen. I rysk politik finns även inslag av ökat västsamarbete, såsom det ryska deltagandet i IFOR-styrkan i Bosnien och Hercegovina och i PFF. Det ekonomiska västsamarbetet utvecklas och Ryssland har uttalat sig positivt om EU:s utvidgning. Det ryska motståndet mot en NATO-utvidgning har dock åtminstone kortsiktigt påverkat Rysslands relationer både till NATO-länderna och till kandidatländerna i Centraleuropa.

Den konsolidering av ryska intressen som pågår tar sig i vissa fall oroande uttryck, t.ex. i det agerande som används mot de baltiska länderna, främst Estland, och i agerandet i vissa fall i Kaukasusområdet. Den ryska stormaktspolitiken innebär fortsatta risker för motsättningar och konflikter i det ryska närområdet.

För Ryssland är OSS-samarbetet centralt. Samarbetet i sig är givetvis positivt förutsatt att det bygger på frivillig och ömsesidig samverkan. Redan genom sin storlek spelar dock Ryssland en dominerande roll i samarbetet. Rysslands syn på den säkerhetspolitiska inriktningen av OSS finns inskriven i en presidentukas från september 1995, där betydelsen av samarbete om gränskontroll och av en intensifierad politisk och ekonomisk integration framhålls. Det uttalas också att Ryssland kommer att motsätta sig samarbete mellan OSS-staterna och utomstående stater i den mån detta kan skada OSS-integrationen.

När det gäller den inrikespolitiska utvecklingen i Ryssland förblir osäkerheten och svårförutsägbarheten grundläggande och torde så förbli under lång tid. Demokratiseringsprocessen har fortsatt, bl.a. i form av de allmänna val som hållits både regionalt och nationellt till Duman och till presidentposten. De auktoritära dragen i rysk politik reser dock frågetecken inför framtiden. Uppbyggnaden av demokratiska institutioner och rättsliga, ekonomiska och andra regelverk går relativt långsamt i förhållande till de förhoppningar som funnits. Den ekonomiska utvecklingen påverkas i sin tur av dessa förhållanden liksom av den politiska osäkerheten i stort.

De problem för den ryska krigsmaktens utveckling som beskrevs i försvarsbeslutets etapp ett kvarstår. De i förhållande till organisationens storlek begränsade ekonomiska resurserna utgör tillsammans med bristen på konkreta planer för krigsmaktens omstrukturering den främsta gränssättande faktorn

för dess utveckling. Övnings- och utbildningsverksamheten genomförs på en mycket låg nivå, moralen är generellt sett dålig och personaluppfyllnaden har stora brister, främst vad gäller värnpliktiga.

Den strategiska ledningsorganisationen och de strategiska kärnvapenstyrkorna har högre personaluppfyllnad, modernare materiel och högre insatsberedskap än krigsmakten generellt. Den operativa förmågan anses vara god.

Inom det närmaste decenniet torde den ryska konventionella operativa förmågan avgöras av hur man förvaltar den redan utbildade personalen och det materiella arv som kan iståndsättas. Givet en fortsatt utveckling enligt dagens trender kommer den operativa förmågan att fortsätta att successivt försvagas i takt med att materiel förslits och att utbildningsnivån förblir låg inom de väpnade styrkorna.

För att höja den operativa förmågan inom nuvarande krigsmaktsstruktur skulle krävas att personal inkallas i stor omfattning, att utbildnings- och övningsverksamhet intensifieras samt att materielen iståndsätts. En sådan satsning skulle ta tid och innebära stora samhällsekonomiska påfrestningar. Det torde därför ta några år innan man uppnått förmåga till större offensiva operationer och det torde ta avsevärt längre tid innan man skulle kunna ha återskapat förmåga till storskaliga kustinvasionsföretag.

Östersjöområdet

Den säkerhetspolitiska och militärstrategiska utvecklingen i Östersjöområdet har ännu inte stabiliserats efter det kalla krigets slut. Dynamiken i utvecklingen är fortsatt stark. Ett nätverk av bilaterala och multilaterala kontakter avlöser det kalla krigets blockuppdelning. Flera stater söker ännu sin säkerhetspolitiska identitet. Osäkerheten är stor kring den framtida utvecklingen i Kaliningradområdet, där ekonomiska och militära intressen står mot varandra.

Rent militära säkerhetsfrågor i Östersjöområdet måste ses i ett bredare säkerhetspolitiskt sammanhang, bl.a beroende på att strategiska ryska intressen berörs. Dyliga övergripande militärstrategiska spörsmål lämpar sig inte för regionala eller subregionala lösningar utan bör tas upp i forum där alla tunga aktörer är företrädade. Den i maj 1996 avslutade översynskonferensen av CFE-avtalet och de ökade möjligheter att placera tung armémateriel som därvid gavs Ryssland i flankzonen, kan komma att få militärstrategiska konsekvenser för Östersjöområdet.

Av särskild betydelse är att Östersjösamarbetet skapar ett forum där både Ryssland och de baltiska länderna deltar och får tillfälle till en direkt dialog på både ett tekniskt och ett politiskt plan. En betydelsefull dimension av Östersjösamarbetet är PFF, i vilket alla Östersjöstater är deltagare. Detta har hittills omfattat ett antal både regelrätta PFF-övningar och övningar i PFF:s anda (dvs. bi- eller multilaterala övningar/aktiviteter som är i enlighet med PFF:s övergripande målsättningar men inte leds av eller finansieras av NATO).

Inom det säkerhetsfrämjande området utvecklas inte minst samarbetet

mellan de nordiska och de baltiska länderna. Det omfattar för det första icke-militära insatser såsom t.ex. stödet till uppbyggnaden av kust- och gränsbevakning och rättssystemen i alla tre baltiska länderna.

För det andra ingår i stödet uppbyggnaden av demokratiska försvarsmakter där bidraget till uppbyggnaden av den baltiska fredsbevarande bataljonen – utbildningsmässigt och materiellt – utgör den för svensk del resursmässigt största delen och där förutom de baltiska och nordiska länderna även Storbritannien, USA, Tyskland, Frankrike och Nederländerna deltar. Stödet i övrigt inom det militära området utgörs till största delen av utbildningsbistånd och olika andra former av kunskapsöverföring.

Nordkalotten

Den grundläggande kärnvapenstrategiska situationen på Nordkalotten är i sina huvuddrag oförändrad. För Ryssland är området därför av stor strategisk vikt, vilket bl.a. tagit sig uttryck också i en konventionell materiell förnyelse under de senare åren. Norra Marinen, som är baserad vid Kolabaserna, härbärgerar huvuddelen av Rysslands strategiska ubåtar. Den har främst betydelse för att balans skall kunna upprätthållas i kärnvapenavskräckningen mellan i första hand USA och Ryssland. Det är av vital betydelse för Ryssland att dess vedergällningsförmåga med kärnvapenbestyckade ubåtar inte riskerar att urholkas. Denna betydelse kan i relativa termer komma att öka vid ett genomförande av START 2-avtalet.

Områdets betydelse för rysk kärnvapenkapacitet och andra-slags-förmåga konstituerar grunden för NATO:s och inte minst USA:s intressen i området. Ett fortsatt strategiskt intresse av området och vidmakthållande av en förmåga att militärt agera där kan därför förväntas från USA:s sida. En öppen militär konflikt kring Kolaområdet skulle dock ligga farligt nära för kärnvapenmakternas vitala strategiska intressen. Detta gör sannolikheten liten att en konflikt skulle inledas inom detta område.

Samarbetet på Nordkalotten sker såväl multilateralt som bilateralt. Multilateralt utgör Barentsrådet ett viktigt forum för konkret samarbete med Ryssland inom områden som mellanfolkliga kontakter, ekonomisk utveckling, miljösamarbete och andra former av regionalt samarbete.

De baltiska länderna

De tre baltiska staterna eftersträvar alla en fullständig integration i västliga strukturer. De söker medlemskap i EU för att utvecklas ekonomiskt, men också för att nå den politiska gemenskap och de säkerhetspolitiska fördelar som ett medlemskap i unionen innebär. De söker medlemskap i NATO för att komma i åtnjutande av säkerhetsgarantier, vilket enligt mångas uppfattning i de berörda länderna också skulle bidra till den stabilitet som utgör en förutsättning för ekonomisk utveckling. Även om de baltiska länderna i dag inte uppfattar något omedelbart militärt hot väcker det ökade ryska trycket, främst riktat mot Estland, en stark oro. Det är ett självklart och starkt intresse

för säkerheten och stabiliteten i Östersjöområdet att de baltiska länderna i alla avseenden förblir suveräna stater med full frihet att utöva rätten att välja sina egna säkerhetspolitiska lösningar.

EU-medlemskap för Estland, Lettland och Litauen skulle för dessa länder innebära avgörande steg på vägen mot en fullständig politisk och ekonomisk integration i Europa. EU-medlemskap skulle därmed verka stabiliserande i hela Östersjöregionen och bidra till att stärka insatserna mot icke-militära hot och risker.

Om de baltiska länderna inte skulle omfattas av NATO:s första utvidgningsomgång blir den säkerhetspolitiska betydelsen av ett medlemskap i EU än större. I militära termer är EU-medlemskap dock ingen ersättning för NATO:s säkerhetsgarantier. I en sådan situation ökar även vikten av att fortsatt bygga ut PFF-samarbetet. De baltiska länderna understryker med hänsyn till integrationsprocessernas komplexitet och olika tidsperspektiv vikten av ett brett samarbete med olika västländer, inte minst med de nordiska, och sinsemellan. Om de baltiska länderna lever upp till sina uttalade ambitioner om utveckling av den egna försvarsförmågan och om ökad inbördes samverkan på försvarsområdet, så kan de själva uppnå en ökad tröskeleffekt mot yttre aggressioner.

5.3 Motionerna

Moderata samlingspartiet pekar i motion Fö201 (m) yrkande 2 (delvis) på historiska paralleller till den tidigare säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa under 1900-talet. Historiskt har det funnits en tendens i de västliga demokratierna att inte se, eller kunna förstå vad man egentligen ser. Ställd inför fullbordat faktum har det också visat sig svårt att agera efter nya säkerhetspolitiska förutsättningar. Under de senaste femtio åren har Europa levt i en "pax americana", där även neutrala stater fått del av det amerikanska skyddet. I Sveriges närområde är beroendet av en amerikansk närvaro fortsatt stort. Ett mer omfattande amerikanskt tillbakadragande skulle ha betydande konsekvenser, också för Sverige. Det finns starka krafter i Ryssland som motsätter sig landets förvandling till endast en medelstor europeisk makt, i alla avseenden utom de militära. Då Ryssland ännu inte har tagit på sig ansvaret att försäkra omvärlden om sina fredliga avsikter, förstärks spänningarna i regionen, liksom känslan av utsatthet i Ryssland. Enligt motionärerna har regeringen valt ett felaktigt tidsperspektiv för den s.k. kontrollstationen. Den nu genomförda bedömningen skulle rätteligen ha avsett en jämförelse med läget vid det förra försvarsbeslutet, 1992. Det finns inte säkerhetspolitiskt motiverat underlag för det nu aktuella försvarsbeslutet. Motionärerna delar inte regeringens bedömning av konsekvenserna av det reviderade CFE-avtalet. Eftersom förändringarna i avtalet, som Försvarsberedningen konstaterat, blev större än väntat, bör detta få konsekvenser för svensk försvarsplanering. Att avtalet skall vidareutvecklas innebär risker för ytterligare försämringar i närområdet.

I motion Fö23 (kd) yrkande 6 betonas vikten av att förbättra FN:s förmåga att hantera internationella konflikter. Sedan organisationen skapades har FN:s huvuduppgift varit att säkra freden i världen. Den osäkerhet och instabilitet som präglar perioden efter det kalla krigets slut har medfört att internationella institutioner kritiserats, och ibland ifrågasatts. Bland orsakerna till att FN:s fulla potential som fredsfaktor inte kunnat utnyttjas, nämns den förlamning som härskade i säkerhetsrådet under det kalla kriget, och det faktum att medlemsländerna ofta har sett till sina egna nationella intressen. Dessa faktorer har negativt påverkat FN:s administration, och alltför få stater har betalat sina avgifter till organisationen. Motionärerna menar att FN:s konflikthantlingsförmåga måste förbättras, samtidigt som organisatoriska effektiviseringar genomförs. Det nordiska FN-projektet måste föras vidare. Dessutom måste säkerhetsrådet reformeras för att bättre ta hänsyn till dagens demografiska och ekonomiska fördelning. I motionen anförs vidare att FN:s finansiella ställning måste förbättras. Sverige måste även i fortsättningen stärka FN-arbetet genom att delta med personal och finansiella medel.

I motion Fö42 (mp) yrkande 1 betonas att FN är den enda organisation som kan agera globalt genom mandat till fredsfrämjande insatser. Förväntningarna på FN har varit stora, liksom den kritik som har följt då resultaten av organisationens arbete inte motsvarat dessa förväntningar. Motionärerna betonar att den kris som FN nu befinner sig i ytterst är betingad av medlemsländernas bristande vilja att bidra till organisationens verksamhet, och anser att Sverige skall betona vikten av FN:s fredsfrämjande arbete, speciellt vad avser konfliktorsaker och utvecklingen av inomstatliga konflikter.

I motion Fö23 (kd) yrkande 4 anförs beträffande utvecklingen i Ryssland att svåröversägligheten består. Även om förutsättningarna för en fortsatt reformpolitik synes ha ökat efter det ryska presidentvalet, kommer Ryssland under överskådlig tid att förbli en osäkerhetsfaktor i det svenska närområdet. Även om de militära förutsättningarna för ett angrepp mot Sverige i dag är begränsade, så menar motionärerna att det rent tekniskt finns möjligheter att återupprätta en operativ förmåga inom ett fåtal år genom att sätta befintliga resurser i stånd. Den militära materiel som finns i det europeiska Ryssland torde vara användbar i ytterligare tio år. Den ryska omstruktureringen av krigsmakten, som innefattas i den militärdoktrin som antogs 1993, skulle kunna innebära att de planerade strategiska avskräckningsstyrkorna är upprättade kring sekelskiftet. Förmågan att genomföra ett strategiskt anfall skulle då kunna öka. Rysslands militärstrategiska intressen i förhållande till väst är i inte obetydlig utsträckning fokuserade på det nordiska området, och särskilt Östersjöregionen.

I samma motion yrkande 7 framhåller motionärerna att Sverige bör stödja OSSE:s arbete med att skapa en regional säkerhetsordning. OSSE är ett viktigt instrument för konfliktförebyggande åtgärder i Europa och utgör en naturlig yttre ram för Europas säkerhet. Organisationen är också ett viktigt instrument för Rysslands fortsatta integration i Europa, framhåller motionärerna. OSSE skall utarbeta en gemensam och allomfattande säkerhetsmodell för Europa och kommer troligen att i framtiden spela en betydelsefull roll

som forum för den europeiska säkerhetsdiskussionen. Det breda deltagandet erbjuder omfattande kontaktytor mellan alla stater med anknytning till europeiska säkerhetsfrågor.

I samma motion yrkande 13 understryks att det säkerhetspolitiska läget i omvärlden är fortsatt osäkert och svårförutsägbart. Nyckelfrågan i dag är huruvida den säkerhetspolitiska situationen motiverar några förändringar av de slutsatser riksdagen drog i det säkerhetspolitiska beslutet i etapp 1 av försvarsbeslutet den 6 december 1995. Det är motionärernas uppfattning att osäkerheten om den säkerhetspolitiska utvecklingen består, och snarast har förstärkts både globalt och regionalt, på grund av en befolkningstillväxt som leder till miljöförstöring och migration. Latenta kris- och konflikthärdar finns i Sveriges närhet och runt om i världen, och kraven på FN:s förmåga har ökat. Resultatet av omförhandlingen av CFE-avtalet innebar större förändringar än förväntat. Detta påverkar den militärstrategiska balansen i betydande grad.

I motion Fö38 (fp) yrkande 2 anförs att den ryska utrikespolitiken sedan 1993 i allt högre grad har kommit att utformas i linje med en mer traditionell rysk maktpolitik. Sedan Jeltsin vunnit konfrontationen med det ryska parlamentet kom den inom krigsmakten förhärskande kritiken gentemot avspänningen med omvärlden att få genomslag även inom utrikes- och säkerhetspolitiken. Det ryska militära överfallet på Tjetjenien har avslöjat den ryska stats- och militärledningens bristande respekt för de principer för samlevnaden i Europa som fastlagts bl.a. i Parisstadgan. Ledningen i Moskva har långt kvar innan omvärlden har anledning att se brutal maktpolitik som något som hör rysk historia till. I valrörelsen inför presidentvalet sommaren 1996 anpassade sig Jeltsin ytterligare till sina tidigare kritikers politik. Utgången av presidentvalet förändrade inte väsentligt förutsättningarna för rysk in- och utrikespolitik så som de utvecklats sedan hösten 1993. President Jeltsins hälsoproblem hösten 1996 ger en blyxtbelysning av den stora osäkerheten om utvecklingen i Ryssland.

I motion U812 (fp) yrkande 1 anförs att Sveriges samarbete med Europas nya demokratier även framgent bör koncentreras till länderna runt Östersjön, inklusive nordvästra Ryssland. Motionärerna ställer sig bakom den beskrivning av detta samarbete som har lämnats av regeringen, men vill betona den betydelse som "det civila samhället" har för att fylla de nya demokratiska formerna med innehåll. Allt tydligare framstår de möjligheter som en nära integration innebär som en faktor av samma dignitet som EU-medlemskapet. För de baltiska staterna är Östersjösamarbetet viktigt både i sig självt och som en brygga till det större europeiska samarbetet.

I samma motion yrkande 6 framhålls betydelsen av ett utvidgat samarbete med Ryssland, både för EU, för Sverige och för andra länder. Även om en stabil demokratisk rättsstat kanske inte kommer att kunna skapas inom den närmaste tiden, så innebär ändå landets gradvisa demokratisering så stora möjligheter att den måste engagera omvärlden på ett särskilt sätt. De svenska insatserna i Ryssland bör till stor del inriktas på uppbyggandet av demokratiska strukturer i vid mening.

I motion Fö38 (fp) yrkande 4 behandlas betydelsen av den uppgörelse som nåddes under CFE-avtalets översynskonferens i maj 1996, vilket innebar att de ryska kraven i stort tillgodosågs. Inför de fortsatta förhandlingarna finns enligt motionärerna anledning befara att de kvantitativa restriktionerna ytterligare urgröps, eller rent av undanröjs. Bakom uppgörelsen vid CFE:s översynskonferens ligger med stor sannolikhet NATO:s och USA:s övergripande överväganden. Omvärlden har satsat på förtroendeskapande åtgärder gentemot ledningen i Moskva framför formellt bindande internationella avtal. Rysslands regionala stormaktsintressen i Kaukasusområdet har legitimerats genom uppgörelsen. Genom att lyfta ut Pskovs oblast ur CFE-avtalets norra flankzon har Moskva givits ett svårförståeligt ökat handlingsutrymme i vårt säkerhetspolitiska närområde. Eftergiften är principiellt allvarlig och förstärker bilden av att Östersjöregionen för svenskt vidkommande blivit säkerhetspolitiskt viktigare och mer svårförutsägbar. Farhågorna i riksdagens ställningstagande i december 1995 om en destabiliserande effekt i Östersjöregionen har förstärkts. Militärt föreligger inget ryskt hot mot svenskt territorium för överskådlig tid. Detsamma torde gälla de baltiska staterna. Däremot finns det anledning att befara att eftergifterna ger Ryssland ökade möjligheter att vid behov med större eftertryck kunna ge sig till känna. Det bidrar inte till ökad stabilitet i vårt säkerhetspolitiska närområde.

I motion Fö23 (kd) yrkande 2 pekas på Östersjösamarbetets stora säkerhetspolitiska betydelse. Fred och säkerhet kan bara byggas genom aktiva och skapande ansträngningar. Sveriges position i Östersjörådet har förstärkts. Motionärerna understryker vikten av att Rysslands deltagande nu utvidgas inom olika samarbetsområden. Ett isolerat Ryssland skulle allvarligt försvåra möjligheterna att skapa långsiktig säkerhetspolitisk stabilitet kring Östersjön. Sveriges säkerhetsfrämjande samarbete med de baltiska staterna är av särskilt säkerhetspolitiskt intresse.

I yrkande 3 i motion Fö23 (kd) konstateras att Östersjön fortfarande har en avgörande strategisk och kommersiell betydelse för Ryssland. Fria kommunikationer över Östersjön och dess inlopp är även ett väsentligt säkerhetsintresse för de baltiska staterna och andra strandägare. I händelse av konflikt kan därför Östersjön bli en utsatt konfrontationszon. I motionen anförs att en fortsatt stark svensk militär närvaro på Gotland är en viktig tillgång i den svenska säkerhetspolitikens tjänst.

I motion Fö23 (kd) yrkande 5 betonas vikten av att noggrant följa CFE-avtalets fortsatta utveckling. CFE-avtalet är av stor säkerhetspolitisk betydelse för Europa. Av särskilt intresse för Sverige är avtalets begränsningar av tung armémateriel i norra flanken, vilka har betydelse för stabiliteten i det nordeuropeiska området. Med hänvisning till det förändrade militärstrategiska läget har Ryssland dock försökt få flankbegränsningarna ändrade. Överenskommelsen vid CFE:s uppföljningskonferens i maj 1996 innebär att avtalet består, men att det har försvagats. Rysslands militära handlingsfrihet har ökat, vilket enligt motionärerna kan få en destabiliserande effekt i Östersjöregionen. Motionärerna understryker därför vikten av att följa CFE-avtalets vidare utveckling och noggrant utvärdera konsekvenserna för den

5.4 Utskottets överväganden

Den säkerhetspolitiska utvecklingen i omvärlden under den tid som förflutit sedan riksdagen fattade den första etappens försvarsbeslut avseende perioden 1997–2001 (prop. 1995/96:12, bet. 1995/96:UFöU1, rskr. 1995/96:44, bet. 1995/96:FöU1, rskr. 1995/96:45–46) ges en fyllig och ingående beskrivning i regeringens proposition 1996/97:4 Totalförsvar i förnyelse, etapp 2.

Propositionens redogörelse för den säkerhetspolitiska utvecklingen under det gångna året grundar sig på Försvarsberedningens analys, som presenterades i rapporten Omvärldsförändringar och svensk säkerhetspolitik (Ds 1996:51).

Utvecklingen i omvärlden behandlas ur olika aspekter i motionerna Fö201 (m) yrkande 2 (delvis), Fö23 (kd) yrkandena 2, 3, 4, 6, 7 och 13, Fö38 (fp) yrkandena 2 och 4, Fö42 (mp) yrkande 1 (delvis), samt i motion U812 (fp) yrkandena 1 och 6.

Framför allt fokuserar motionärerna på frågor rörande Ryssland, den säkerhetspolitiska betydelsen av Östersjösamarbetet, FN:s och OSSE:s konfliktförebyggande arbete, resultatet av CFE:s översynskonferens och NATO:s utvidgning.

De i detta avsnitt aktuella motionsyrkandena innefattar verklighetsbeskrivningar som till större delen ligger väl i linje med vad regeringen anför i propositionen. Det råder i allt väsentligt stor överensstämmelse mellan regeringen och motionärerna i synen på de säkerhetspolitiska förändringarna i Sveriges omvärld. Utskottet vill i anledning av dessa yrkanden anföra följande.

Svårförutsägbarheten består, och regeringen framhåller i propositionen den mer framträdande osäkerheten om bl.a. utvecklingen i Ryssland.

Omvärldens bild av Ryssland formas av flera faktorer, vilka ofta ger anledning till divergerande slutsatser rörande landets framtida utrikespolitiska agerande. Samtidigt som man kan konstatera att den ryska politiken efter Sovjetunionens sammanbrott på många punkter har fått ett tydligt inslag av ökat västsamarbete, med det ryska deltagandet i IFOR-styrkan som ett av flera exempel, finns det tecken som samtidigt visar en vilja att bedriva en mer nationellt inriktad politik. Företrädare för den ryska regeringen har uttalat sig positivt beträffande den nu inledda utvidgningen av EU, samtidigt som det har uttalats ett tydligt motstånd mot försvarsalliansen NATO:s planer på att anta nya medlemmar. Enligt NATO:s egen uppfattning skall utvidgningen ske som en successiv och öppen process och ta hänsyn till den politiska och säkerhetspolitiska utvecklingen i hela Europa. Den skall även tjäna syftet att bevara ett odelat Europa och undvika nya skiljelinjer samt kompletteras av en parallell utveckling av ett långtgående samarbete med Ryssland.

Omvärldens slutsatser beträffande utvecklingen i Ryssland torde – åtminstone i säkerhetspolitiskt hänseende – kunna sägas bero av i grunden tre fak-

torer: dels den interna förändringsprocessen, dels Rysslands förhållande till, och uppträdande gentemot, länderna i närområdet samt dels Rysslands förhållande till NATO.

När det gäller den inrikespolitiska utvecklingen i Ryssland förblir osäkerheten och svårförutsägbarheten grundläggande och torde så förbli under lång tid. De inrikespolitiska förändringarna fortsätter, även om de demokratiska reformerna åtföljs av ibland tydligt auktoritära drag. Allmänna val har hållits, både regionalt och på det nationella planet till Duman och presidentämbetet. Uppbyggnaden av de demokratiska och rättsliga institutionerna går dock relativt långsamt, åtminstone i förhållande till de förhoppningar som funnits. Samhällsförändringarna är beroende av den ekonomiska utvecklingen, som i sin tur påverkas av samhällsklimatet i stort. Vad gäller Rysslands ekonomiska utveckling finns ett direkt samband till omvärldens samlade syn på situationen i landet. Mera omfattande utlandsinvesteringar i Ryssland torde vara beroende av att landet och dess institutioner av utländska investerare upplevs som stabila och tillförlitliga, samtidigt som institutionernas stabilitet i icke ringa omfattning är beroende av utlandets förtroende och kapital.

Regionaliseringen av den ekonomiska och politiska makten i landet synes fortgå. De federala organen är visserligen fortsatt starka, men det förefaller klart att centralregeringen i Moskva efter hand får allt svårare att utöva inflytande på regionerna, inte minst i ekonomiskt hänseende.

Konflikten i Tjetjenien har kunnat tas till intäkt för hur långt den federala regeringen var beredd att gå i sin strävan att behålla den politiska kontrollen över regionerna. Den ryska ledningens hårdföra agerande gentemot utbrytarrepubliken ledde till omfattande internationell kritik och påverkade omvärldens syn på och förhållningssätt till Ryssland. Den efterlängtrade vapenvila som efter långvariga förhandlingar kunde slutas i augusti i år, har knappast på ett avgörande sätt påverkat förskjutningen i maktbalansen centrumperiferi, men den ryska regeringens vilja att genom politiska förhandlingar lösa svåra inrikespolitiska problem innebär ändå en välkommen kursändring. Det torde dock vara för tidigt att dra några mera långtgående slutsatser av vapenstilleståndet.

Den medel- och långsiktiga bedömningen av den inrikespolitiska utvecklingen har försvårats ytterligare genom de händelser som inträffat under president Jeltsins sjukdom. Även på denna punkt kan man avläsa i någon mån divergerande signaler, beroende på vilken utgångspunkt man väljer. Det föreligger tydliga tecken på en maktkamp inom och omkring den ryska regeringen, som gör alla förutsägelser rörande landets framtida styre vanskliga. Samtidigt förefaller presidentens frånvaro inte i grunden ha påverkat det politiska systemets funktion. Det förefaller hos flertalet aktörer finnas en vilja att agera inom de möjligheter som det politiska systemet, och den ryska konstitutionen, erbjuder. De centrifugala tendenser som återfinns på andra nivåer i den ryska förvaltningen förefaller inte i någon omfattning ha påverkat landets ledningsfunktioner. Trots den osäkerhet som råder kring personfrågorna, måste det betraktas som en glädjande utveckling att det – för Ryssland nya – politiska systemet faktiskt synes fungera.

Beträffande den ryska krigsmaktens utveckling synes problemen bestå. De begränsade ekonomiska resurserna i kombination med en brist på konkreta

planer för krigsmaktens omstrukturering utgör den främsta begränsningen. Övnings- och utbildningsverksamheten bedrivs på en mycket låg nivå, moralen är generellt sett dålig och personaluppfyllnaden har stora brister. Mycket små nyleveranser av materiel sker till krigsmakten, och nedgången i militär produktion anses alltjämt fortgå. Om erforderliga medel skulle tillföras på kort sikt bedöms dock produktionsvolymen relativt snabbt kunna ökas. Inom strategiskt viktiga forsknings- och utvecklingsområden torde man på längre sikt kunna utveckla nästa generations krigsmateriel, förutsatt att de ekonomiska möjligheterna finns. Ryssland bedöms alltjämt ha förmåga att utveckla och tillverka avancerade biologiska och kemiska stridsmedel, och Ryssland har deklarerat avsevärda lager av kemiska vapen.

Inom det närmaste decenniet torde den ryska konventionella operativa förmågan avgöras av hur man förvaltar den redan utbildade personalen och det materiella arv som kan iståndsättas. Med en fortsatt utveckling enligt dagens trend kommer den operativa förmågan att fortsätta att försvagas i takt med att materiel förslits och att utbildningsnivån förblir låg inom de väpnade styrkorna. För att höja den operativa förmågan inom nuvarande krigsmaktsstruktur skulle det krävas att personal inkallas i stor omfattning, att utbildnings- och övningsverksamheten intensifieras samt att materielen iståndsätts. En sådan satsning skulle ta tid och innebära stora samhällsekonomiska påfrestningar. Det torde därför ta några år innan man uppnått förmåga till större offensiva operationer, och det torde ta avsevärt längre tid innan man skulle kunna ha återskapat förmågan till storskaliga kustinvasionsföretag.

Vad gäller Rysslands agerande i sitt närområde, så har den pågående konsolideringen av ryska utrikespolitiska intressen tagit sig oroande uttryck också i umgänget med de baltiska staterna, inte minst med Estland. Det har funnits antydningar till ett fortsatt intressesfärstänkande i närområdet, och en övergripande rysk målsättning att med olika medel utöva ett dominerande inflytande över vissa länder i detta område framstår som tydlig.

Inför försvarsbeslutets etapp 1 gjorde utskottet bedömningen (bet. 1995/96:UFöU1) att de möjliga utvecklingsvägarna i Ryssland spänner från en fortsatt förstärkning av redan befintliga auktoritära tendenser via ekonomiskt och politiskt sönderfall i mer eller mindre våldsamma former till successiv konsolidering av reformprocessen. Det senaste årets händelseutveckling ger inte utrymme för en annorlunda bedömning. Utskottet finner därför inte anledning att ändra sin tidigare övergripande bedömning av den ryska inrikespolitiska utvecklingen. I propositionen görs en framskrivning av den beskrivning riksdagen 1995 gjorde av utvecklingen i Ryssland. Regeringen understryker i propositionen att snabba växlingar mellan positiva och negativa utvecklingar är möjliga inom inrikespolitiken. Utskottet delar i detta avseende regeringens bedömning.

Ryssland har som nyinvald medlem i Europarådet anslutit sig till ett alleuropeiskt forum för demokratisk dialog, som genom ett brett europeiskt deltagande, och ett vitt samarbetsfält, erbjuder nya möjligheter till politiska kontakter rörande demokrati och mänskliga rättigheter. Medlemskapet i Europarådet innebär, tillsammans med det ryska deltagandet i IFOR-styrkan, ett betydelsefullt steg i det ryska närmandet till det europeiska samarbetet.

I det biståndsprogram för Central- och Östeuropa om sammanlagt fyra miljarder som inrättats genom riksdagens beslut, (bet. 1994/95:UU16) koncentreras den bilaterala delen till länderna i Sveriges närområde, däribland Ryssland. Samarbetet syftar ytterst till att främja säkerheten, demokratin och en bärkraftig utveckling i regionen.

Med det anförda förklarar utskottet motionerna Fö201 yrkande 2 (delvis), Fö23(kd) yrkandena 4 och 13, Fö38 (fp) yrkande 2, och U812 (fp) yrkandena 1 och 6 besvarade.

I motion Fö23 yrkande 2 pekas på Östersjösamarbetets stora säkerhetspolitiska betydelse. Yrkande 3 i samma motion framhåller betydelsen av en fortsatt svensk militär närvaro på Gotland. Utskottet önskar i detta sammanhang anförda följande.

De militära säkerhetsfrågorna i Östersjöområdet måste ses i ett brett säkerhetspolitiskt sammanhang, bl.a. eftersom ryska intressen är direkt berörda. Som anförts i regeringens proposition har den säkerhetspolitiska och militärstrategiska utvecklingen i Östersjöområdet ännu inte stabiliserats efter det kalla krigets slut. Det är ett starkt svenskt intresse att åtgärder vidtas som syftar till att knyta samman Ryssland och de stora västmakterna i olika former av samarbete i Östersjöområdet. Sverige bör medverka till en ökad PFF-verksamhet i vilken såväl de baltiska länderna, Ryssland och andra Östersjöstater som de stora NATO-länderna medverkar.

Väsentligt för att främja stabilitet och säkerhet i Östersjöområdet är det alltmer omfattande samarbetet inom de politiska, ekonomiska, sociala och kulturella områdena. Östersjörådet får en alltmer betydelsefull roll i detta samarbete, vad gäller ekonomisk utveckling, miljöskydd samt utvecklandet av demokrati och det civila samhället. Samarbetet inkluderar också kamp mot gränsöverskridande organiserad brottslighet, samverkan mellan de berörda staternas kustbevakningar och åtgärder för ökad kärnkraftssäkerhet. Toppmötet i Visby i maj 1996, som hölls på svenskt initiativ, innebar att samarbetet ytterligare befästes, och fick nytt momentum. Sverige gavs vid det tillfället ett särskilt ansvar för uppföljningen av det mötet.

Utänför Östersjörådets ram arbetar ett s.k. konsultativt råd direkt under statsministerns ledning, inom ett brett ämnesområde. Till rådet har knutits internationella experter som i sina personliga kapaciteter skall tillföra expertis. Enligt vad utskottet har inhämtat kommer särskild uppmärksamhet att ägnas den gränsöverskridande brottsligheten i regionen.

Statsministerns besök i Washington i augusti kom också att fokuseras på Östersjösamarbetet. Att den amerikanska administrationen visar intresse för utvecklingen i Östersjön är positivt. Detta ligger väl i linje med propositionens övergripande resonemang i dessa frågor, där regeringen konstaterar att de militära säkerhetsfrågorna i Östersjöområdet måste ses i ett bredare säkerhetspolitiskt sammanhang. Östersjösamarbetets innehåll och syfte har visserligen endast begränsad bäring på militära frågor i strikt mening, men med utgångspunkt i det breda säkerhetsbegreppet kan ändå konstateras att ett fördjupat internationellt samarbete, även med transatlantiskt stöd, kan ge viktiga bidrag till en fortsatt säkerhetspolitisk stabilisering.

Utskottet har vidare erfarit att Utrikesdepartementet vinnlägger sig om regelbundna uppföljningar av det nu pågående arbetet, med utgångspunkt i de sakområden som prioriteras av regeringen.

Av särskild säkerhetspolitisk betydelse är det faktum att Östersjösamarbetet skapat ett forum där både Ryssland och de baltiska staterna deltar och får tillfälle till en direkt dialog på både ett tekniskt och ett politiskt plan. I propositionen framhålls att Ryssland synes ha ett genuint intresse för ett utökat regionalt samarbete. Enligt svensk uppfattning innebär Rysslands uppträdande i regionen fortsatt ett test på rysk utrikes- och säkerhetspolitisk inriktning.

Utskottet hade anledning att uppehålla sig vid Östersjösamarbetet även i sitt betänkande 1995/96:UFöU1 och anförde där att det regionala samarbetet inom Östersjöområdet är av central betydelse för Sverige. Sveriges säkerhetsfrämjande samarbete med främst de baltiska staterna utgör därvid en viktig del. Utskottet underströk att Sverige gör och har gjort långsiktiga satsningar såväl på Östersjösamarbetet som på länderna i Central- och Östeuropa. De stora insatserna inom ramen för östbiståndet framhölls särskilt.

Denna utskottets bedömning är oförändrad. Östersjösamarbetet är fortsatt av mycket stor säkerhetspolitisk betydelse. Utskottet välkomnar därför de steg som regeringen nu tagit för att fördjupa detta samarbete, och ställer sig bakom vad regeringen i propositionen anför om Östersjöområdet. Utskottet har noterat vad i propositionen anför om Gotlands centrala geografiska läge när säkerhetsmönstret i vid mening förändras i Östersjöområdet.

Med det anförda anser utskottet motion Fö23 (kd) yrkandena 2 och 3 besvarad.

I motionerna Fö201 (m) yrkande 2 (delvis), Fö38 (fp) yrkande 4 och Fö23 (kd) yrkande 5 berörs betydelsen av den uppgörelse som nåddes under CFE-avtalets översynskonferens. Utskottet vill med anledning härav anföra följande.

Avtalet om konventionella styrkor i Europa, det s.k. CFE-avtalet, undertecknades i samband med dåvarande ESK:s toppmöte i Paris i november 1990. Det trädde i kraft i juli 1992 och skulle vara fullt genomfört till november 1995. Avtalet är av stor betydelse för stabiliteten i Europa och därmed också för utformningen av Sveriges säkerhetspolitik. Dess ursprungliga syfte var att minska förmågan till överraskande anfallsoperationer och att därvid i synnerhet minska de stående militära styrkorna i anslutning till den blockgräns som då löpte genom centrala Europa. Även om detta syfte med avtalet har kommit i bakgrunden efter Warszawapaktens och Sovjetunionens upplösning och Rysslands militära tillbakadragande, så har det fortsatt en grundläggande betydelse för den militära stabiliteten. För att begränsa möjligheterna till koncentrerad av styrkor i Europas flankområden finns särskilda begränsningar för de nordvästra och sydöstra delarna av Europa. Rysslands materielinnehav i flankzonen, omfattande både de norra och södra flankområdena, översteg väsentligt de överenskomna gränserna. Ryssland krävde att flankregimen skulle omförhandlas med hänvisning till den nya säkerhetspolitiska situation som uppstått efter Sovjetunionens upplösning.

I maj 1996 genomfördes en första översynskonferens av avtalet. Under denna konferens nåddes en överenskommelse om Rysslands krav på föränd-

ringar av flankreglerna. Överenskommelsen är avsedd att träda i kraft den 1 juni 1999 förutsatt att den godkänns av samtliga avtalsparter senast den 15 december 1996.

Avtalet omfattar i flankzonen endast materielslagen stridsvagnar, pansarskyttefordon och artilleripjäser. Bland de förändringar som kom till stånd i det nya avtalet kan nämnas att Pskovs försvarsområde, som gränsar till Estland och Lettland, tillsammans med fem områden i det södra flankområdet avtalstekniskt förs ur den ursprungliga flankzonen. För dessa områden tillkommer vid avtalets förutsedda ikratträddande särskilda begränsningar för pansarskyttefordon. För Pskovs försvarsområde är denna begränsning satt till 600 fordon. Ryssland får vidare rätt att inom området för den ursprungliga flankzonen inneha en större mängd materiel än tidigare. Nuvarande regler för förrådsställning av viss materiel skall omförhandlas. Ryssland förutses därigenom få rätt att disponera en betydligt större mängd materiel vid aktiva förband. Ryssland ges också rätt att bilateralt med vissa f.d. Sovjetrepubliker omförhandla överenskommelsen för tillåtet materielinnehav.

Försvarsberedningen anför i sin rapport att översynskonferensen sammanfattningsvis kom att innebära större förändringar än vad många förväntade. Överenskommelsen innebär, heter det i rapporten, att Ryssland får disponera betydligt mer materiel i den hittillsvarande flankzonen än vad som tidigare gällt. För det norra flankområdet förutses dock endast en smärre ökning av den totala mängden materiel i förhållande till nuvarande faktiska innehav, åtminstone på kort sikt. Försvarsberedningen anser det vara en viktig förändring att mer materiel kan placeras vid aktiva förband i stället för i förråd. Vidare kan mer materiel än vad som med tidigare avtalsregler bedömdes vara praktiskt möjligt placeras i Pskovs oblast, dvs. i anslutning till Estland och Lettland. Försvarsberedningen drar avslutningsvis slutsatsen att Ryssland får potentiellt ökade möjligheter att utnyttja de militära styrkorna i området som ett politiskt instrument. I propositionen drar regeringen samma slutsats.

I propositionen anförts vidare att den faktiska militärstrategiska utvecklingen i omvärlden är av större betydelse än de nu överenskomna förändringarna i CFE-avtalet. Viktiga faktorer är bl.a. totalt tillgängliga styrkor och i vilka tidsperspektiv de kan sättas i stånd för olika typer av operationer. Ändringarna i CFE-avtalet kan långsiktigt komma att påverka förhållandena i Sveriges närområde genom de möjligheter överenskommelsen ger att, inom avtalets ram, där stationera förband med högre beredskap än tidigare. Överenskommelsen innebär att avtalet skall vidareutvecklas, vilket kan komma att beröra Sverige. Med hänsyn till de totalt sett många inverkan och osäkerheten om CFE-avtalets framtid ger det enligt regeringens bedömning endast begränsad vägledning för möjligheten att långsiktigt bedöma den militärstrategiska utvecklingen i norra Europa.

Utskottet delar detta synsätt. Den sammanvägda betydelsen av de här aktuella säkerhetspolitiska förändringarna är beroende av andra faktorer, vid sidan av de rent militära. Hur Ryssland utnyttjar de möjligheter det nya avtalet ger, är beroende av framför allt den politiska viljan hos landets politiska ledning. Att endast på grundval av det reviderade avtalet dra mera långtgående säkerhetspolitiska slutsatser är inte möjligt. Utskottet har inhämtat att regeringen avser att noggrant följa avtalets vidare utveckling.

Motionerna Fö201 (m) yrkande 2 (delvis), Fö38 (fp) yrkande 4, och Fö23 (kd) yrkande 5 avstyrks.

I motion Fö23 (kd) yrkande 6 betonas vikten av att förbättra FN:s förmåga att hantera internationella konflikter. I motion Fö42 (mp) yrkande 1 (delvis) understryker motionärerna vikten av FN:s fredsfrämjande arbete.

Regeringen betonar i propositionen FN:s fortsatta betydelse för svensk utrikes- och säkerhetspolitik. Förenta nationerna är alltjämt den enda organisation som kan agera globalt och genom beslut av säkerhetsrådet ge mandat för fredsbevarande insatser. Organisationen behåller sin unika roll på detta område. Samtidigt står det klart att FN i olika hänseenden genomgår en allvarlig kris. Det finns en bristande politisk vilja att förse FN med tillräckliga befogenheter och resurser för att organisationen skall kunna agera kraftfullt. Dessutom har det funnits en oförmåga hos medlemsstaterna att reformera och effektivisera organisationen. Den finansiella krisen har blivit akut genom att flera länders bidrag inte har betalats in. FN behöver återvinna den beslutsförmåga och den framtidstro som präglade verksamheten under åren efter det kalla krigets slut.

Regeringen har i andra sammanhang, senast i budgetpropositionen (prop. 1996/97:1), angivit huvudinriktningen för Sveriges arbete i FN, och där betonat att stödet till Förenta nationerna utgör en hörnsten i svensk utrikespolitik. Organisationens centrala roll i Sveriges utrikespolitik motiverade vår kandidatur till säkerhetsrådet, där Sverige kommer att vara representerat från och med den 1 januari 1997. Sverige vill bidra till att stärka folkrettens ställning, till åtgärder för att förhindra konflikter och till att söka lösa konflikter med fredliga medel. Sverige verkar aktivt för att stärka FN:s fredsfrämjande förmåga samt att reformera organisationens ekonomiska och sociala verksamhet. Regeringen avser att även fortsatt medverka till att stärka och effektivisera FN-systemet. Sverige skall fortsatt aktivt delta i de pågående förhandlingar som syftar till att reformera systemet. Betydelsen av det nordiska samarbetet framhålls i budgetpropositionen, särskilt vad avser fortsättningen av det nordiska FN-projektet på det ekonomiska och sociala området.

Sverige tillhör den minoritet av stater som alltid betalar obligatoriska bidrag till fullo och i tid. Det svenska bidraget till FN:s reguljära budget för 1997 föreslås bli 126 miljoner kronor, att jämföras med det förväntade utfallet innevarande år om 88,8 miljoner. Sveriges procentuella bidragsandel kommer att öka något, från årets 1,2275 % till 1,23 % för 1997.

I föreliggande proposition anför regeringen att bedömningen i försvarsbeslutets etapp ett av framtida konfliktmönster och behov av fredsfrämjande insatser i huvudsak består. Detta innebär bl.a. en ökad förekomst av och starkare fokusering på inomstatliga konflikter med allvarliga konsekvenser för civilbefolkningen. Vidare framhålls behovet av en förbättrad koordinering mellan FN:s militära respektive civila insatser. Regeringen anser att FN måste förbättra sin förmåga att leda den nya typen av sammansatta fredsfrämjande insatser.

Utskottet ställer sig bakom vad regeringen i propositionen anför om FN och det fredsfrämjande arbetet, och anser med det anförda motion Fö23 (kd) yrkande 6 och motion Fö42 (mp) yrkande 1 (delvis) besvarade.

I motion Fö23 (kd) yrkande 7 framhåller motionärerna att Sverige aktivt bör stödja OSSE:s arbete med att skapa en regional säkerhetsordning.

Framväxten av en alleuropeisk säkerhetsarkitektur främjas av det faktum att OSSE har fått en klarare definierad roll som regional organisation i FN-stadgans mening, med tydliga preventiva och konfliktförebyggande uppgifter. Sverige verkar för att stärka OSSE:s grundläggande roll i Europa för

- demokratisk utveckling, marknadsekonomi och rättssamhälle,
- konfliktförebyggande insatser,
- konflikthantering och konfliktlösning,
- återuppbyggnad, i synnerhet av det civila samhället, efter konflikt,
- europeisk rustningskontroll och nedrustning samt
- förtroendeskapande åtgärder, militärpolitisk öppenhet och förutsägbarhet.

OSSE utgör en viktig del i Sveriges deltagande i det europeiska fredsfrämjande arbetet. FN, EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiska samarbete, observatörskapet i VEU och vårt samarbete med NATO och andra europeiska stater inom PFF, är andra forum där detta arbete bedrivs.

OSSE:s främsta styrka är dess tillämpning av det breda säkerhetsbegreppet, som inte bara omfattar de traditionella säkerhetspåverkande faktorerna, utan också innefattar frågor rörande bl.a. demokratiuppbyggnad och främjande av respekten för de mänskliga rättigheterna. OSSE har också utvecklat en speciell kompetens att förebygga och hantera inomstatliga konflikter. Organisationen har vidare utvecklats till ett viktigt instrument för Rysslands fortsatta närmande till det övriga Europa.

Inför OSSE:s toppmöte i Budapest 1994 föreslog Ryssland utarbetandet av en ”modell för europeisk säkerhet för nästa århundrade”. Den närmare innebörden av detta begrepp var inledningsvis tämligen oklar, men under 1995 genomförde organisationen ett antal seminarier kring detta tema. Ett arbete med problemdeniering och riskanalys inleddes. Inom ramen för det arbetet växte det fram ett samförstånd om vilka utgångspunkter som skulle gälla för arbetet, och vissa principer överenskoms. Bland dessa kan här nämnas säkerhetens odelbarhet, det breda säkerhetsbegreppet och ”säkerhet genom samarbete”. Vid rådsmötet i Budapest 1995 fattades beslut om att ge arbetet en mer operativ inriktning med en ambition att diskutera mera specifikt hur OSSE:s principer, normer och mekanismer bäst kan utnyttjas. En särskild arbetsgrupp under ordförandeskapets ledning bildades för att ta ledningen i den processen. Arbetsgruppen skall avge rapport till det toppmöte som är planerat att hållas i Lissabon i början av december 1996.

EU avser att vid toppmötet presentera en ”plattform for cooperative security” som är avsedd att läggas till grund för en deklaration beträffande säkerhetsmodellen. Enligt vad utskottet erfarit baseras det arbetet bl.a. på OSSE:s redan gällande principer, tanken om ett Europa utan skiljelinjer, alla staters

rätt att göra säkerhetspolitiska vägval och vikten av preventiva åtgärder. Övriga delar av säkerhetsmodellen kommer sannolikt att ha bäring på OSSE:s roll och utformningen av samarbetet med övriga organisationer samt en översyn av organisationens interna struktur, i anledning av de nya krav som kan komma att ställas på den.

Sverige deltar aktivt i förarbetet inför toppmötet i Lissabon, där diskussionerna kring säkerhetsmodellen kommer att ges stort utrymme.

Regeringen lämnade en översiktlig redogörelse för arbetet med säkerhetsmodellen i skrivelse 1995/96:164, med redogörelse för verksamheten i OSSE under 1995. Utrikesutskottet anförde i sitt betänkande i anledning därav (bet. 1995/96:UU26) att OSSE är en viktig aktör i den europeiska säkerhetsarkitekturen och att organisationens komparativa fördelar ytterligare bör utvecklas. Utskottet delar utrikesutskottets uppfattning.

Med det anförda anser utskottet motion Fö23 (kd) yrkande 7 besvarad.

6. Slutsatser för Sveriges del

6.1 Sammanfattning av propositionen (s. 44–53)

Allmänt

Den senaste omvärldsutvecklingen understryker betydelsen av att anlägga ett helhetsperspektiv på säkerhetsfrågorna. Sveriges säkerhetspolitiska situation formas av en rad olika faktorer. Sverige kan genom egna åtgärder påverka sitt läge. Detta kan ske på flera sätt – genom upprätthållandet av betryggande egen försvarsförmåga till deltagande i olika typer av förebyggande och fredsbevarande insatser, till krishantering och till återuppbyggnad och demokratistöd, repatriering av flyktingar etc. I många av dessa led utgör totalförsvarsresurser ett väsentligt instrument för Sveriges internationella agerande. Detta var en viktig slutsats i den första etappen av försvarsbeslutet, och den har snarast ytterligare förstärkts.

De stora svårigheterna att trots massiva insatser få en återgång till normala förhållanden i det forna Jugoslavien belyser ånyo vikten av förebyggande åtgärder och av att söka eliminera konfliktorsaker och bilägga konflikter i tidiga skeden. Sverige bör liksom tidigare lägga stor vikt vid att bidra till sådana insatser. Samtidigt kvarstår bedömningen att det internationella samfundet trots alla förebyggande insatser även i framtiden kommer att tvingas hantera en mängd kriser, konflikter och katastrofer. Sverige måste därför även fortsättningsvis lägga stor vikt vid att ha en beredskap för att medverka i internationella fredsfrämjande, humanitära och återuppbyggande insatser.

Det europeiska säkerhetsmönstret är vad gäller ländernas politik, organisationernas inre utveckling och uppgifter liksom rollfördelning sinsemellan under stark utveckling. Det svenska deltagandet i och samarbetet med de europeiska organisationerna bör i takt med den internationella utvecklingen anpassas till vad som bäst svarar mot svenska intressen. Det är väsentligt att Sverige inte hamnar i ett sämre läge när den säkerhetspolitiska strukturen i Europa förändras. Sveriges militära alliansfrihet syftar till att landet skall

kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde. Den förutsätter att vi har en betryggande försvarsförmåga. Denna politik bekräftades senast av riksdagen i december 1995. Utvecklingen sedan dess ger inte anledning till någon omprövning. Bevarandet av den militära alliansfriheten förutsätter som det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet därvid anförde inte att Sverige i något annat avseende skulle behöva ålägga sig restriktioner vad gäller deltagandet i det framväxande, mångfasetterade europeiska samarbetet. Det är viktigt att Sverige bevarar handlingsfriheten att i takt med förändringar i omvärlden kunna utveckla sitt deltagande i det europeiska säkerhets-samarbetet.

Europeiska unionen spelar en central roll för Europas och Sveriges säkerhet. Dess östutvidgning är av avgörande betydelse för långsiktig stabilitet och säkerhet i Europa. Det är ett svenskt intresse att EU:s förmåga att föra en kraftfull gemensam utrikes- och säkerhetspolitik utvecklas. Detta kan bl.a. ske genom att länken mellan EU och VEU stärks i fråga om krishantering och genom bildandet av en särskild analysenhet för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP).

IFOR innebär en ny dimension i den fredsfrämjande verksamheten. NATO utvecklar också sin förmåga till samverkan även med icke-allierade stater inom internationell krishantering och fredsfrämjande verksamhet. Sverige bör mot denna bakgrund ytterligare utveckla sin förmåga att samverka med NATO inom dessa områden.

I dagsläget är det angeläget att fortsätta att stärka Östersjösamarbetet i vid mening och att ytterligare utveckla det svenska deltagandet i PFF. Det första är viktigt som bidrag till att förhindra motsättningar och främja stabiliteten vid de förändringar som torde förestå i det säkerhetspolitiska mönstret för länderna vid Östersjöns sydöstra stränder. PFF-deltagandet syftar både till att stärka den svenska förmågan till medverkan i internationell krishantering och till att sätta in det militära säkerhetssamarbetet i Östersjöområdet i ett brett, alleuropeiskt perspektiv med engagemang från NATO och Ryssland.

Vad som tidigare anförts om rysk intressepolitik kan i sin förlängning leda till uppkomsten av nya säkerhetsproblem som riskerar att påverka stabiliteten och samarbetet i Europa och i vårt närområde. Konflikter i ryska närområden skulle kunna uppstå och man kan inte bortse ifrån risken att Sverige liksom andra stater i vårt närområde skulle kunna påverkas av en eventuell konflikt som primärt avsåg Ryssland och ett eller flera av dess grannländer.

Dessa risker bör uppmärksammas och motverkas. Det är viktigt att Ryssland inte isoleras och att Rysslands intresse av att medverka till stabilitet och till att utveckla ett förtroendefullt samarbete med sina grannar förstärks. Detta bör ske genom ett fördjupat brett politiskt, ekonomiskt och socialt samarbete som innefattar Ryssland med självklar utgångspunkt i grundläggande principer om mänskliga rättigheter och mellanstatligt umgänge. Östersjösamarbetet utgör en mycket väsentlig del av dessa strävanden. Det är i sammanhanget väsentligt att Sverige kan agera utifrån den styrkeposition som en trovärdig svensk försvarsförmåga ger genom att skapa både trygghet och förmåga till konflikthantering. Skulle en konflikt i vårt närområde trots allt uppstå bör vi genom de internationella organisationerna kunna medverka till att söka bilägga den samt kunna lindra verkningarna för vår egen del.

I 1995 års försvarsbeslut gjordes bedömningen att angreppsstyrkor, om politiska och ekonomiska förutsättningar skapas i Ryssland, kan sättas i stånd inom några år så länge befintlig materiel och personal kan utnyttjas. Denna bedömning kvarstår, men så länge utvecklingen fortsätter enligt dagens trender, kommer förmågan till iståndsättning successivt att urholkas. Att återskapa förmågan till storskalig kustinvasion skulle ta avsevärt längre tid.

Väpnade angrepp som skulle kunna hota Sverige ter sig under nuvarande omvärldsförhållanden fortfarande osannolika.

Krishantering och fredsfrämjande

Utvecklingen har understrukt betydelsen av en substantiell svensk krishantering förmåga och utgör ytterligare argument för att Sverige i internationellt samarbete fortsätter att aktivt agera för ökad stabilitet och fred. Man kan, som tidigare påpekats, inte bortse ifrån risken att Sverige skulle påverkas av en eventuell konflikt som primärt omfattade Ryssland och dess grannländer. En militär konflikt av sådant slag skulle få breda internationella säkerhetspolitiska implikationer.

Det sannolikt fortsatt stora behovet av fredsfrämjande och humanitära insatser visar på den ökande betydelsen av den internationella dimensionen i svensk säkerhetspolitik. Med multilateralismen som utgångspunkt bör viljan till medverkan i fredsfrämjande insatser omfatta hela spektrat av åtgärder alltifrån konfliktförebyggande insatser till fredsfrämjande insatser enligt FN-stadgans kapitel VII.

I detta sammanhang framstår det fortsatta PFF-arbetet och de gemensamma PFF-övningarna som en starkt prioriterad verksamhet för svensk del. PFF-samarbetet kan bidra till att göra svenska insatser mer effektiva och säkra samt öka den svenska förmågan till samverkan (s.k. interoperabilitet) i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. Det framstår därför som ett klart svenskt intresse att förmågan till samverkan kan utvecklas såväl genom teknisk anpassning och samövningar som utbildningsmässigt.

EU och VEU

Medlemskapet i EU ger Sverige ökade möjligheter att verka för ett Europa präglad av öppenhet, demokrati och gemensam säkerhet. EU är av fundamental betydelse för säkerhet och stabilitet i Europa. Under den pågående regeringskonferensen kommer grunden att läggas för en utvidgning av EU med länderna i Central- och Östeuropa. EU måste finna former för att fungera effektivt med en väsentligt större medlemskrets. Det är ett centralt svenskt intresse att utvidgningsförhandlingarna inleds samtidigt för samtliga ansökarländerna och att när utvidgningen väl kommer till stånd den även omfattar de baltiska länderna.

Det ligger i Sveriges intresse att verka för en effektivisering av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik och att unionen utvecklar sin förmåga när det gäller konfliktförebyggande och fredsfrämjande insatser. I samband med IGC-förhandlingarna om den framtida relationen mellan EU och VEU har Sverige och Finland gemensamt föreslagit en tydligare institu-

tionell länk mellan de båda organisationerna avseende de s.k. Petersbergsuppgifterna. Förslaget bygger på att åtskillnad görs mellan dessa uppgifter och försvaret av medlemsländernas territorier. Andra förslag är att vänta, men förutsättningar saknas för enighet om en sammanslagning av EU och VEU och för ett kollektivt säkerhetsarrangemang innefattande ömsesidiga säkerhetsgarantier.

NATO-utvidgningen

NATO kommer sannolikt att utvidgas med nya medlemmar kring sekelskiftet. I propositionen konstateras att det inte är det kalla krigets NATO som kommer att utvidgas, det blir inte heller dagens redan delvis förändrade organisation utan det NATO som existerar om tre–fem år. Detta kommer sannolikt att vara ett reformerat NATO med en tydligare europeisk identitet och en militärt bantad struktur med ökad tonvikt vid krishantering och säkerhetssamarbete, dvs. PFF- och IFOR-dimensionerna. Den ursprungliga kärnan, som innebär ett kollektivt försvar av medlemmarnas territorier, kvarstår.

Den pågående diskussionen om utvidgningen har redan i sig fått konsekvenser för det säkerhetspolitiska klimatet. Hur utvidgningen genomförs blir därmed en central fråga. Givet att utvidgningen sker enligt NATO:s nuvarande riktlinjer, dvs. utan att skapa nya skiljelinjer och utan att någon stat ökar sin säkerhet på någon annans bekostnad, finns förutsättningar att utvidgningen kan leda vidare mot ett bredare europeiskt säkerhetssamarbete. Om utvidgningen skulle komma att leda till ökade motsättningar mellan Ryssland och väst skulle detta kunna leda till ökad spänning också i Östersjöområdet.

Om de baltiska länderna inte skulle omfattas av NATO:s första utvidgningsomgång är det viktigt att en rad olika åtgärder vidtas för att stärka ländernas säkerhet. Detta är ett gemensamt ansvar där engagemang krävs från både europeisk och amerikansk sida. Ett ökat regionalt samarbete kan också bidra till stabilitet och säkerhet i området.

Säkerhetsfrämjande i Östersjöområdet

För att motverka risker för regional spänning i Östersjöområdet är det av vikt att Sverige med kraft främjar en fördjupning och breddning av samarbetet i Östersjöregionen i den anda som kom till uttryck bl.a. vid regeringschefsmötet i Visby. Av särskild säkerhetspolitisk betydelse är att Ryssland deltar i samarbetet. Sverige bör aktivt verka för att utöka samarbetet mellan Sverige och Ryssland men också understödja ett utökat samarbete mellan Ryssland och andra Östersjöstater.

Sverige bör fortsatt lämna stöd till de baltiska ländernas uppbyggnad av för en självständig stat normala säkerhetsfunktioner. Detta bör ske i nära samarbete med övriga bidragande länder. Vi bör hjälpa till att stärka civila säkerhetsfunktioner som rättsväsen, civilförsvar, gräns- och kustbevakning, räddningstjänst, miljöskydd och därvid också upprövning efter tidigare sovjetisk militär verksamhet, t.ex. minröjning. Inom det militära området bör samarbetet bidra till bättre demokratisk kontroll av försvaret och kunna om-

fatta ett brett spektrum av åtgärder, såsom utbildningsinsatser, rådgivning, samövningar och samverkan inom PFF-ramen samt krigsmaterielexport. Krigsmaterielexport till de baltiska länderna skall dock, liksom till alla andra stater, prövas i särskild ordning från fall till fall. Det måste emellertid stå helt klart att Sverige inte militärt kan garantera de baltiska ländernas säkerhet.

Det är ett starkt svenskt intresse att de baltiska länderna i alla avseenden förblir suveräna stater. Deras säkerhet kan enligt svensk uppfattning främst tillgodoses genom den ställning som följer av en fortsatt integration i Europa, i första hand genom EU-medlemskap.

Enligt svensk uppfattning kan den militära säkerheten i Östersjöområdet inte ses i ett regionalt perspektiv. För svenskt vidkommande utgör en egen trovärdig försvarsförmåga en utgångspunkt, men en bredare västeuropeisk och amerikansk närvaro är viktig. Det är ett starkt svenskt intresse att åtgärder vidtas som syftar till att knyta samman Ryssland och de stora västmakterna i olika former av samarbete i Östersjöområdet. Sverige bör medverka till en ökad PFF-verksamhet i vilken såväl de baltiska länderna, Ryssland och andra Östersjöstater som de stora NATO-länderna medverkar. För detta talar också behovet av att motverka negativa konsekvenser av CFE-avtalets översynskonferens. Att notera är Gotlands centrala geografiska läge när säkerhetsmönstret i vid mening förändras i Östersjöområdet.

Förändringarna i CFE-avtalet efter översynskonferensen blev större än förutsett. Överenskommelsen har riktat uppmärksamheten mot säkerhetsläget för de stater som eftersträvar NATO-medlemskap men som kan komma att tills vidare stå utanför alliansen. Betydelsen av att vidareutveckla strävanden att främja dessa staters säkerhet ökar.

För Sveriges del är den faktiska militärstrategiska utvecklingen i omvärlden av större betydelse än de nu överenskomna förändringarna i CFE-avtalet. Viktiga faktorer är bl.a. totalt tillgängliga styrkor och i vilka tidsperspektiv de kan sättas i stånd för olika typer av operationer. Ändringarna i CFE-avtalet kan långsiktigt komma att påverka förhållandena i Sveriges närområde genom de möjligheter överenskommelsen ger att, inom avtalets ram, där stationera förband med högre beredskap än tidigare. Överenskommelsen innebär att avtalet skall vidareutvecklas, vilket kan komma att beröra Sverige.

Med hänsyn till de totalt sett många inverkanse faktorerna och osäkerheten om CFE-avtalets framtid ger det endast begränsad vägledning för möjligheten att långsiktigt bedöma den militärstrategiska utvecklingen i norra Europa.

Försvarsindustrisamarbete

Försörjningen med försvarsmateriel har under det senaste året kommit att uppmärksammas särskilt inom ramen för det europeiska säkerhetssamarbetet. Möjligheterna att tillgodose det svenska försvarets materielbehov om vi skulle behöva anpassa det till en hotande utveckling i omvärlden är i hög grad beroende av strukturen i det internationella samarbetet på detta område. Det finns därför anledning att lägga delvis nya säkerhetspolitiska aspekter på det svenska försvarets materieförsörjning.

Utvecklingen understryker starkt vikten av att svensk försvarsindustri och svenska myndigheter ökar sitt internationella samarbete och deltar i den pågående omstruktureringen. Denna syftar till att omstrukturera den europeiska försvarsindustrin så att en minskning av den totala produktionen kan hanteras på en rationellt sätt. Svenskt deltagande i det internationella samarbetet erfordras för att såväl öka möjligheterna för svensk industri att överleva som att underlätta den import som under alla omständigheter är nödvändig. Utan internationellt samarbete riskerar tillgången inom vissa områden på kvalificerad kompetens och materiel att helt komma att försvinna.

Sveriges intresse för ett närmare försvarsindustriellt samarbete är funktionellt och utgår från det svenska försvarets intresse av effektiv och konkurrenskraftig materielanskaffning och stöd från svensk försvarsindustri. En inhemsk försvarsindustri utgör i sig en säkerhetspolitisk tillgång. Med hänsyn till den begränsade inhemska marknaden, de ökade svårigheterna att upprätthålla nödvändig bredd inom den egna försvarsindustrin samt med hänsyn till strävan att bibehålla en hög teknisk nivå inom kritiska områden och en fortsatt kostnadseffektiv materieförsörjning, framstår ett väsentligt utökat internationellt samarbete som en förutsättning för den svenska försvarsindustrins överlevnad.

EU:s roll inom försvarsmaterielområdet är alltjämt utomordentligt begränsad. En vidgad roll för EU skulle ge större möjligheter för Sverige att delta i samarbetet och skapa bättre möjligheter till harmonisering.

Även om WEAG:s roll också är begränsad torde samarbetet ha ett betydande indirekt värde. Samarbetet ger en väsentlig möjlighet till en samlad överblick över prioriterade materielområden. Försvarsmyndigheter och försvarsindustrier får förbättrade och förenklade möjligheter till samarbete och samordning med myndigheter och industrier inom andra deltagarländer. Viktiga nätverk byggs upp mellan de deltagande ländernas politiska institutioner, myndigheter och industrier. Utvecklingen inom den europeiska försvarsindustrimarknaden kan påverkas i ett tidigt skede. De små staterna kan få ett inflytande genom att tidigt kunna ta initiativ, formulera samarbetsprogram etc. Ett svenskt medlemskap i WEAG är därför eftersträvansvärt.

Sammanfattande slutsatser för Sveriges försvarspolitik

Inriktningen av försvarspolitikerna i enlighet med 1995 års försvarsbeslut består i allt väsentligt. Detta gäller anspråken på Sveriges förmåga att möta angrepp i olika tidsperspektiv. Det gäller betydelsen av att kunna ge stöd åt internationell fredsfrämjande verksamhet. Det gäller betydelsen av att med totalförsvarsresurser kunna bidra till att hantera svåra påfrestningar på samhället i fred, bl.a. till följd av akuta konflikter och katastrofer i vår omvärld.

Det senaste årets utveckling bestyrker det rimliga i att vid utformningen av svenska totalförsvarsresurser särskilt beakta behovet av förmåga till anpassning. Under nuvarande förhållanden är anspråken små på förmåga att möta väpnat angrepp. Osäkerheten om den långsiktiga utvecklingen i omvärlden är dock fortsatt så stor att det måste föreligga både en god förmåga att höja beredskapen hos den befintliga krigsorganisationen och en stabil grund för att anpassa totalförsvarsresurserna till mer långsiktiga förändringar.

Inriktningen av Sveriges försvarspolitik består. Det senaste årets utveckling understryker betydelsen av den förda politiken att ökad vikt bör läggas vid vårt deltagande i samarbetet i Östersjöområdet också med totalförsvarsresurser, liksom vid vårt engagemang inom PFF och inom VEU om Petersbergsuppgifter. Vi bör fortsatt anpassa vår förmåga att kunna medverka i internationell fredsfrämjande verksamhet till de former som nu är under utveckling med IFOR-styrkan som exempel. Det är till sist av stor vikt att just nu, när stora internationella förändringar sker, intensifiera vårt samarbete rörande försvarsmateriel med andra länder för att därmed säkerställa tillgång till väsentliga kompetenser och underlätta vår materielförsörjning i en anpassningssituation.

För att säkerställa att omvärldsförändringar beaktas i tid, finns det anledning att bl.a. i fortsatta kontrollstationer på stor bredd noga följa relevanta frågeställningar i omvärldsutvecklingen.

Det finns fortsatt anledning att uppmärksamma de hot och risker, s.k. lågnivåhot, som kan följa av t.ex. sociala och ekonomiska klyftor, inomstatliga konflikter, miljöförstöring och brist på naturresurser samt det moderna komplexa samhällets sårbarhet.

Regeringens bedömning och förslag med anledning av den säkerhetspolitiska kontrollstationen

Även om väpnade angrepp, som skulle kunna hota Sverige i dag, ter sig osannolika, råder en grundläggande osäkerhet om den säkerhetspolitiska utvecklingen på längre sikt. Det finns inga skäl att nu förändra de riktlinjer för totalförsvaret som riksdagen beslutade år 1995 eller att ompröva den säkerhetspolitiskt motiverade besparing på försvarsutgifterna som detta beslut omfattade. Utvecklingen det senaste året ger emellertid heller inte stöd för att nu föreslå några ytterligare säkerhetspolitiskt motiverade besparingar på försvaret. Samtidigt understryker den mer framträdande osäkerheten om bl.a. utvecklingen i Ryssland att vårt försvar måste ha en god förmåga till anpassning efter förändringar i den militära hotbilden.

Regeringens förslag

Riksdagens beslut år 1995 om säkerhetspolitikens mål och försvarspolitikens inriktning, om anpassning samt om säkerhetspolitiskt motiverade besparingar på totalförsvaret består.

Stor vikt skall läggas vid vårt deltagande i Östersjösamarbetet också med totalförsvarsresurser liksom vid vårt engagemang inom PFF och inom VEU om krishantering. Vi skall fortsatt anpassa vår förmåga att kunna medverka i internationell fredsfrämjande verksamhet till de former som nu är under utveckling med IFOR-styrkan som exempel. Samarbetet med andra länder om försvarsmateriel skall intensifieras.

Bevarandet av den militära alliansfriheten förutsätter inte att Sverige i något annat avseende skulle behöva ålägga sig restriktioner när det gäller delta-

gandet i det framväxande europeiska säkerhetssamarbetet. Stor vikt skall därför läggas vid att Sverige bevarar handlingsfriheten att i takt med förändringar i omvärlden kunna utveckla sitt deltagande i detta.

Säkerhetspolitiska kontrollstationer skall fortsatt genomföras.

6.2 Motionerna

I motion Fö201 (m) yrkande 2 (delvis) betonas att det är angeläget att Sverige deltar i formuleringen av en framtida europeisk säkerhetsordning. I denna säkerhetsordning växer NATO fram som den militära kärnan. Utvidgningen av NATO kan få stor betydelse för att garantera säkerheten för de nya demokratierna i Europa. Det bör också ligga i Rysslands intresse att dess nära grannländer känner sig trygga och att deras självständighet garanteras. Det är därför viktigt att NATO fullföljer sin strävan att bygga ett tätt partnerskap med landet.

I motion Fö52 (v) yrkande 4 anförs att propositionens beskrivning av NATO:s utvidgning bortser från ett viktigt inslag i NATO:s uppgifter, nämligen att vara ett instrument för stormaktspolitik. Detta faktum kommer enligt motionärerna att vara basen för NATO:s existens, även om man kan se att organisationen förändras. USA:s engagemang grundas på egennytta. NATO kan aldrig bli en organisation för europeisk säkerhet som även innefattar Ryssland, annat än möjligen genom PFF-samarbetet. Europeisk säkerhet blir på sikt omöjlig utan konstruktioner som innefattar Ryssland. Små stater har av den anledningen ingen plats i NATO. Även om Sverige inte kan hindra andra stater från att bli medlemmar av organisationen, kan man peka på riskerna och aktivt arbeta för andra lösningar.

I motion Fö201 (m) yrkande 3 anförs att riksdagen bör uttala sitt stöd för de baltiska staternas strävanden efter medlemskap i NATO. Vid NATO:s toppmöte, sannolikt i juni 1997, förväntas organisationen tillkännage vilka av ansökningsländerna som kan tas bli medlemmar i den första utvidgningsomgången. I denna situation är det enligt motionärerna angeläget att Sverige understryker de baltiska ländernas rätt att själva träffa beslut om sin säkerhetspolitik, men också direkt stöder deras strävanden att bli medlemmar i NATO, på de villkor som organisationen har ställt upp. Riksdagen menade i december 1995 att en NATO-utvidgning som integrerar ett antal demokratier i Central- och Östeuropa kan öka den politiska stabiliteten i Europa. Om de baltiska staterna inte får medlemskap i en första omgång, så förändras enligt motionärerna den säkerhetspolitiska situationen kring Östersjön. Det kommer att behövas en tätare och djupare integration mellan de nordiska och baltiska länderna i det fall de senare inte kommer med i NATO:s första utvidgningsomgång. Det omfattande militära samarbete som pågår bl.a. inom ramen för IFOR skulle kunna utvecklas också i närområdet.

I motion U516 (s) yrkande 8 anförs att riksdagen som sin mening måtte ge regeringen till känna att alliansfriheten syftande till neutralitet i krig ligger fast.

I motion Fö23 (kd) yrkande 1 anförs att det är viktigt att Sverige bevarar handlingsfriheten i takt med förändringar i omvärlden, för att kunna utveckla deltagandet i det europeiska säkerhetssamarbetet. Det europeiska säkerhetsmönstret utvecklas fort, och i denna situation krävs en anpassning till vad som bäst motsvarar svenska intressen. För att Sverige inte skall hamna i ett sämre säkerhetspolitiskt läge när detta mönster förändras, är det viktigt att vi är med i de olika fora som finns för att kunna påverka utvecklingen och på så sätt visa vår vilja att ta aktivt ansvar för Europas säkerhet. Den svenska säkerhetspolitiken bör inte låsas fast vid en linje i den säkerhetspolitiska situation som nu råder.

I yrkande 8 i samma motion behandlas EU:s förestående utvidgning. Motionärerna anför att freden är det viktigaste målet för det europeiska samarbetet. I framtiden måste medlemsländerna verka för att EU effektivt skall kunna företa aktiva säkerhetspolitiska åtgärder och bl.a. fördjupa sin solidaritet med Baltikum samt Öst- och Centraleuropa. Kristdemokraterna i Sverige och i de övriga medlemsländerna arbetar för att EU skall påskynda sin utvidgning mot Baltikum och Öst- och Centraleuropa. Under tiden måste EU även fördjupa sitt samarbete med dessa länder politiskt och ekonomiskt så att de står väl förberedda den dag då deras medlemskap är ett faktum. Detta är av stort säkerhetspolitiskt intresse för Sverige och övriga Europa.

I yrkande 9 anförs att EU i högre utsträckning bör kunna ta ett ansvar för Europas säkerhet genom att ha förmåga att kunna företa välorganiserade fredsoperationer sanktionerade eller organiserade av FN eller OSSE. Motionärerna understryker att Sverige aktivt skall delta i EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik.

I yrkande 10 beskrivs sökandet efter en ny alleuropeisk säkerhetsordning, där EU och NATO är de viktigaste organisationerna för säkerhet och stabilitet. NATO:s nya roll beträffande främjandet av stabilitet i hela Europa betonas. Genom beslutet vid NATO:s utrikesministermöte i Berlin i juni 1996 kommer det s.k. CJTF-konceptet att anpassas till NATO:s nya uppgifter. NATO:s roll i en europeisk försvarsidentitet stärks genom det närmare samarbetet med VEU. Detta kan innebära en betydande potential för det fredsfrämjande arbetet. Avgörande för denna utveckling kommer att bli den politiska viljan att utnyttja de instrument som via CJTF och PFF-samarbetet görs tillgängliga för NATO och VEU. Motionärerna anför att det mot denna bakgrund finns skäl att ytterligare utveckla Sveriges förmåga att samverka med NATO.

Yrkande 11 innefattar en beskrivning av NATO:s utvidgningsprocess. Den pågående utvidgningsdiskussionen har fått konsekvenser för det säkerhetspolitiska klimatet. Enligt motionärerna finns förutsättningar att utvidgningen kan resultera i ett vidgat europeiskt säkerhetssamarbete, men eventuella motsättningar mellan Ryssland och västmakterna skulle kunna leda till ökad spänning även i Östersjöområdet. NATO:s riktlinjer för utvidgningen innefattar bl.a. att den inte får leda till nya skiljelinjer, den måste bidra till hela Europas säkerhet och att NATO:s förhållande till Ryssland måste utvecklas parallellt med utvidgningsprocessen. En begränsad NATO-utvidgning skulle understryka EU:s säkerhetspolitiska betydelse och göra EU-utvidgningen än

viktigare för den europeiska stabiliteten. Motionärerna anför att Sverige bör söka en formaliserad dialog med NATO beträffande organisationens framtida utveckling. På så sätt, menar man, skulle det vara möjligt att närmare kunna följa utvecklingsdiskussionerna och hur dessa påverkar den säkerhetspolitiska situationen och stabiliteten i Nordeuropa och Östersjöområdet.

I yrkande 12 i samma motion betonas att VEU kan spela en viktigare roll beträffande konflikthantering. Genom Maastrichtöverenskommelsen, menar motionärerna, fick VEU förnyad kraft. I motionen sägs att resultatet av Maastrichtmötet innebar att EU skulle utveckla en egen utrikespolitik och även en egen försvarspolitik. VEU utgör i dag en viktig bro mellan EU och NATO. Inom hela Europa råder en bred konsensus om behovet av en fortsatt transatlantisk koppling. EU:s och Europas misslyckande under Bosnienkriget är ett tillräckligt bevis på att Europa behöver en effektiv säkerhetsorganisation. Motionärerna anför vidare att det svensk-finska förslaget om att stärka EU:s konflikthanteringsförmåga mot denna bakgrund är mycket värdefullt och kan bidra till en fortsatt framgångsrik integration.

I yrkande 14 anför motionärerna att säkerhetspolitiken ytterst syftar till att befästa ett fredligt och etiskt förhållningssätt på den internationella arenan. Både lokala och internationella samfund måste vila på sammanhållande värderingar som omsätts i normer eller regelverk. Avsaknaden av en gemensam grund kan enligt motionen leda till instabilitet, som i sin tur lätt leder till upplösning. När det kalla kriget och terrorbalansen nu tillhör gårdagen, måste den globala världsordningen mer än någonsin bygga på sammanhållande värderingar. Den etik som enligt motionärerna skall vara vägledande i val av såväl medel som mål för att åstadkomma det goda samhället måste innefatta en respekt för människovärdet och de mänskliga rättigheterna, en solidaritet i form av gränsöverskridande ansvar för medmänniskorna och en utveckling baserad på demokrati, social och ekologisk marknadsekonomisk och fredlig samvaro. Slutligen betonar motionärerna omsorgen om familjen som den naturliga grunden för samhället.

I motionen anförts vidare i yrkande 15 att fred bara kan byggas genom aktiva och skapande ansträngningar. Fredsbyggandets internationella karaktär ställer krav på ett intensifierat mellanstatligt samarbete, genom gemensamma institutioner på global och regional nivå, med kompetensfördelning i enlighet med subsidiaritetsprincipen. I takt med den ökade internationaliseringen övergår många intressen till att bli gemensamma intressen. På det sättet läggs en grund för mer av gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiska hållningar.

I yrkande 16 pekar motionärerna på att nationella problem, som ökad kriminalitet, minskad solidaritet och allmän normupplösning kan äventyra relationer mellan stater. Att via forskning som Sverige bedriver uppmärksamma s.k. lågnivåhot skulle kunna bidra till ökad säkerhet. Motionärerna nämner som exempel på mera långsiktiga hot den genteknologiska utvecklingen, klimatpåverkan och försurning. Genom att forma totalförsvarets resurser utifrån det vidgade säkerhetsbegreppet får man en bra grund för en god beredskap inför kriser och krigshot.

I yrkande 38 hänvisas till miljöproblemen på Nordkalotten, och motionärerna anför att många av dessa är sådana att de endast kan lösas genom sam-

lade insatser från länderna i Barentsregionen. Enligt motionen bör Sverige under sitt ordförandeskap i Barentsrådet ta initiativ till s.k. lågnivåforskning i regionen.

I motion Fö31 (fp) yrkande 6 anförs att försvarsmakten måste organiseras så att förändringar i det svenska deltagandet i internationellt samarbete kring fredsfrämjande uppgifter kan genomföras utan onödiga omstruktureringar av det svenska försvaret. Sverige har valt att vara en synnerligen aktiv partner i PFF, och detta engagemang måste vara vägledande för höstens långsiktiga försvarsbeslut. Den svenska försvarsmakten måste därför organiseras så att man uppnår rätt struktur i ett europeiskt alliansperspektiv. Detta har stor betydelse inte minst för den framskjutna roll som Sverige har valt att ta på sig när det gäller att stödja den demokratiska utvecklingen i de nya Östersjödemokratierna. Regeringsförslaget har inte tillräckligt beaktat de krav som följer av den nya svenska rollen i Östersjöregionen. Motionärerna anför vidare att Sverige inom ramen för det internationella fredsskapande arbetet kan anordna utbildning av enheter för internationella operationer. Det är rimligt att kostnaderna för sådana operationer inte i sin helhet drabbar Försvarsdepartementets budget.

I motion Fö38 (fp) yrkande 3 beskrivs NATO:s utvidgning, och motionärerna konstaterar att det NATO som kommer att utvidgas är ett nytt NATO, där det säkerhetspolitiska samarbetet och det fredsfrämjande arbetet kommer att vara huvuduppgifter. En utvidgning av NATO kommer därför att innebära ett viktigt bidrag till ökad säkerhet och stabilitet i det nya Europa. Detta ligger i Sveriges intresse. Det är vidare ett svenskt intresse att NATO-utvidgningen inte begränsas i tid och rum, även om processen kan förutses ta avsevärd tid och genomföras i etapper. Ett Ryssland som önskar stabilitet i sitt närområde har inget att frukta men mycket att vinna på en integration av öst- och centraleuropeiska stater i det nya NATO, som nu växer fram. Ett Ryssland som däremot vill bevara handlingsfriheten att kunna utnyttja eller utvidga sitt inflytande i närområdet kommer på ett helt annat sätt att se sig begränsat. Det ligger i Sveriges intresse att på de sätt som är möjliga stödja våra baltiska grannländer i deras strävanden att bli medlemmar av NATO. Vidare ligger det i Sveriges intresse att i alla fora och i alla sammanhang som erbjuds bevaka våra intressen i den kommande NATO-utvidgningen. Sverige borde därför på samma sätt som Finland ha utnyttjat möjligheten att delta i den formaliserade dialogen med NATO rörande utvidgningsprocessen.

I yrkande 5 framhålls att Sveriges framtida säkerhet förutsätter ett aktivt svenskt deltagande såväl i byggandet av den framtida europeiska säkerhetsarkitekturen som i kris- och konflikthantering, liksom i fredsbevarande och fredsfrämjande insatser. Det finns inte vid detta tillfälle anledning att ompröva Sveriges militära alliansfrihet, men full handlingsfrihet bör råda inför den fortsatta säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa. Skulle NATO utvidgas med de baltiska staterna och Finland kommer frågan i ett nytt läge. Något militärt invasionshot mot Sveriges territorium föreligger inte längre. Det finns inte skäl för någon generell svensk upprustning. Däremot finns det

starka skäl för ett mer kraftfullt och konsekvent svenskt säkerhetspolitiskt uppträdande.

I yrkande 20 anförs att regeringen inte i förväg bör utesluta en större insats i Bosnien än den som man dimensionerat för i budgetpropositionen. Motionärerna förutsätter att regeringen till riksdagen återkommer med förslag även om dimensionering och anslagsbehov när beslut fattats om att i någon form förlänga den internationella militära insatsen i Bosnien.

I motion U812 (fp) yrkande 3 behandlas det svenska stödet till de baltiska staternas säkerhetspolitiska strävanden. Motionärerna välkomnar att Sverige nu kan medverka till att stärka de baltiska staternas förmåga att effektivt utöva kontroll över det egna territoriet. Det är vidare naturligt att de baltiska staterna strävar efter säkerhetspolitiska lösningar som tydligt markerar deras västliga orientering. Sverige bör på det sätt som är möjligt för vårt land tydligt stödja de baltiska ländernas strävan att bli medlemmar i NATO. Det är angeläget att en sådan utveckling kan ske i former som innebär att NATO utvecklas till en europeisk säkerhetsstruktur där också Ryssland kan ingå som medlem eller som nära associerad. I yrkande 5 för motionärerna ett liknande resonemang vad gäller de baltiska staternas strävan att erhålla EU-medlemskap. Förhandlingarna mellan unionen och de baltiska länderna bör inledas samtidigt som för andra ansökarländer.

I motion Fö42 (mp) yrkande 1 (delvis) anförs att Sverige skall betona betydelsen av miljöfrågornas koppling till säkerhetspolitiken, att beaktas i FN:s fredsfrämjande arbete.

I yrkande 2 anförs att ansträngningarna att skapa en internationell fredsfrämjande kapacitet bör koncentreras till FN. Regionala maktstrukturer kan inte förväntas ta till vara världssamfundets gemensamma intressen, utan agerar utifrån ett egenintresse.

I yrkande 3 anförs att miljöfrågornas betydelse för den säkerhetspolitiska utvecklingen måste föras upp på OSSE:s dagordning. Enligt motionärerna bör Sverige vara drivande när det gäller den vidgade hotbilden i OSSE-samarbetet.

Motionärerna är i yrkande 4 kritiska mot regeringens syn på EU:s konfliktförebyggande och fredsfrämjande förmåga. Regeringen har genom utrikesministern tidigare tagit ställning för en tydligare institutionell länk mellan EU och VEU beträffande de s.k. Petersbergsuppgifterna, i ett gemensamt svenskt-finskt initiativ. Detta, menar motionärerna, innebär att man vill ge EU militära muskler för att kunna genomföra fredsbevarande åtgärder. Detta förhållningssätt harmoniserar inte med vad regeringen anför beträffande FN:s roll, där det i propositionen heter: "Det finns en bristande vilja att förse FN med tillräckliga befogenheter och resurser för att kunna agera kraftfullt."

Sveriges observatörskap i VEU behandlas i yrkande 5. VEU kommer, enligt den s.k. Birminghamdeklarationen, som antogs av VEU-medlemmarnas försvars- och utrikesministrar i maj 1996, att ta ytterligare steg för att skapa närmare institutionella och operationella förbindelser till EU, stärka banden till NATO i syfte att stärka Atlantpaktens europeiska pelare, stärka sin operationella kapacitet och utveckla de politisk-militära verktygen för beslutsfattande så att VEU kan ta på sig utförandet av fredsfrämjande operationer.

Motionärerna anser inte att Sveriges ställning som observatör i VEU är förenlig med en militärt alliansfri politik, varför Sverige genast bör lämna observatörsposten och återskapa förtroendet för denna politik.

Motionärerna konstaterar i yrkande 7 att NATO efter det kalla krigets slut genomgår en identitetskris. I grunden kommer dock NATO:s uppgifter att bestå, menar man. Även fortsättningsvis kommer de ömsesidiga försvarsgarantierna och hotet om kärnvapenanvändning att vara för handen. Sverige måste, menar motionärerna, påtala det faktum att organisationen nu inte behövs och slå fast att vi inte vill närma oss NATO, eller söka medlemskap i organisationen.

Vad gäller målet för Sveriges säkerhetspolitik, så anför motionärerna i yrkande 12 att de inte ställer sig bakom den formulering som riksdagens majoritet har antagit. Det säkerhetspolitiska målet måste vidgas till att omfatta levnadsvillkor, mänskliga rättigheter och en långsiktigt hållbar utveckling. Sammanfattningsvis bör Sveriges säkerhetspolitiska mål definieras till att lyda "fred".

I motion Fö52 (v) yrkande 2 redogörs för motionärernas inställning till EU och den nu inledda utvidgningsprocessen. Man motsätter sig svenskt EU-medlemskap, bl.a. på grund av de säkerhetspolitiska konsekvenserna. Att EU utvecklar sin förmåga beträffande konfliktförebyggande insatser är visserligen positivt, men målet med en gemensam säkerhets- och utrikespolitik – och på sikt ett gemensamt försvar – kan inte förenas med fortsatt militär alliansfrihet. Motionärerna menar att det också finns anledning att förhålla sig skeptisk till EU-utvidgningen vad gäller andra länder.

Ett liknande resonemang förs, beträffande VEU, i yrkande 3. Enligt motionärerna finns det en risk för att det skall visa sig omöjligt att göra en strikt åtskillnad mellan de fredsfrämjande s.k. Petersbergsuppgifterna och EU:s övriga ambitioner. Det finns enligt motionen ingen folklig förankring för ett fortsatt närmande till VEU, och motionärerna uppfattar det svenska observatörskapet som ett första steg i en målmedveten strävan till en fastare anknytning. Sverige bör därför lämna sin observatörroll i Västeuropeiska unionen.

Det vidgade säkerhetsbegreppet är nu väl etablerat, heter det i yrkande 8. Förändringsarbetet måste dock fortsätta. Säkerhetspolitikens utveckling från att ha avsett huvudsakligen territoriell säkerhet till ett mer individcentrerat synsätt (skyddet av etniska grupper) kräver också ett könsperspektiv. Motionärerna anför att behovet av ett sådant vidgat synsätt accentueras av det faktum att väpnat våld i mycket stor utsträckning riktas mot kvinnor.

6.3 Utskottets överväganden

Regeringens bedömning och förslag med anledning av den säkerhetspolitiska kontrollstationen

Även om väpnade angrepp, som skulle kunna hota Sverige i dag, ter sig osannolika, råder en grundläggande osäkerhet om den säkerhetspolitiska utvecklingen på längre sikt. Det finns inga skäl att nu förändra de riktlinjer för totalförsvaret som riksdagen beslutade år 1995 eller att ompröva den

säkerhetspolitiskt motiverade besparing på försvarsutgifterna som detta beslut omfattade. Utvecklingen det senaste året ger emellertid inte heller stöd för att nu föreslå några ytterligare säkerhetspolitiskt motiverade besparingar på försvaret. Samtidigt understryker den mer framträdande osäkerheten om bl.a. utvecklingen i Ryssland att vårt försvar måste ha en god förmåga till anpassning efter förändringar i den militära hotbilden.

Riksdagens beslut år 1995 om säkerhetspolitikens mål och försvarspolitikens inriktning, om anpassning samt om säkerhetspolitiskt motiverade besparingar på totalförsvaret består.

Stor vikt skall läggas vid vårt deltagande i Östersjösamarbetet också med totalförsvarsresurser liksom vid vårt engagemang inom PFF och inom VEU om krishantering. Vi skall fortsatt anpassa vår förmåga att kunna medverka i internationell fredsfrämjande verksamhet till de former som nu är under utveckling med IFOR-styrkan som exempel. Samarbetet med andra länder om försvarsmateriel skall utvecklas.

Bevarandet av den militära alliansfriheten förutsätter inte att Sverige i något annat avseende skulle behöva ålägga sig restriktioner när det gäller deltagandet i det framväxande europeiska säkerhetssamarbetet. Stor vikt skall därför läggas vid att Sverige bevarar handlingsfriheten att i takt med förändringar i omvärlden kunna utveckla sitt deltagande i detta.

Säkerhetspolitiska kontrollstationer skall fortsatt genomföras.

Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning av den säkerhetspolitiska utvecklingen och tillstyrker regeringens förslag med anledning av den säkerhetspolitiska kontrollstationen. Utskottet vill understryka att försvarsutskottet kommer att behandla övriga delar av propositionen. Det sammansatta utrikes- och försvarsutskottets ställningstaganden utgör den säkerhetspolitiska grunden för försvarsutskottets vidare överväganden.

Flera motioner innefattar yrkanden med bäring på tolkningen av det vidgade säkerhetsbegreppet och anför dels att detta begrepp bör definieras till att avse vissa konkreta hot, dels att regeringen i anledning av den samlade hotbilden bör agera på visst sätt. Utskottet önskar inledningsvis i detta avsnitt behandla dessa yrkanden, som en utgångspunkt för de vidare resonemangen i anledning av de säkerhetspolitiska slutsatser som regeringen presenterat i propositionen.

I motion Fö23 (kd) yrkande 16 anfördes att nationella problem, som minskad solidaritet och normupplösning, kan äventyra relationerna mellan stater. Att via forskning som Sverige bedriver uppmärksamma s.k. lågnivåhot skulle kunna bidra till ökad säkerhet. Som exempel på långsiktiga hot nämns i samma yrkande den genteknologiska utvecklingen, klimatpåverkan och försurning.

I yrkande 38 hänvisas till miljöproblemen på Nordkalotten, och motionärerna menar att Sverige bör ta initiativ till s.k. lågnivåforskning i regionen.

I motion Fö42 (mp) yrkande 1 (delvis) anfördes att Sverige med utgångspunkt i det vidgade säkerhetsbegreppet inom ramen för FN:s fredsfrämjande arbete skall betona vikten av miljöfrågornas koppling till säkerhetspolitiken. I yrkande 3 anfördes att miljöfrågornas betydelse för den säkerhetspolitiska

utvecklingen måste föras upp på OSSE:s dagordning och att Sverige bör vara drivande när det gäller den vidgade hotbilden i OSSE-samarbetet.

I motion Fö52 (v) yrkande 8 anfördes att det vidgade säkerhetsbegreppet måtte definieras som innefattande ett könsperspektiv på säkerhetspolitiken.

Utskottet noterar att både regeringen och motionärerna i sin argumentation utgår från det vidgade säkerhetsbegreppet. Säkerheten innehåller, därom råder enighet, både militära och icke-militära komponenter. De synpunkter och preciseringar som framförts av motionärerna har till största delen bäring på faktorer som i första hand är relevanta i ett totalförsvarsperspektiv. Allmänt sett innebär de nu aktuella motionsyrkandena dock önskemål som till stor del kan förverkligas genom insatser också utanför denna ram.

Det bredare säkerhetsbegreppet etablerades i etapp 1 av försvarsbeslutet, i det beslut som fattades av riksdagen den 6 december 1995. I sitt beslut ställde sig riksdagen bakom vad som om det bredare säkerhetsperspektivet anfördes i propositionen (prop. 1995/96:12 Totalförsvaret i förnyelse, etapp 1). Där konstaterades att de senaste årens utveckling medför att vi i dag måste teckna en bredare bild av tänkbara risker, hot och påfrestningar. Bilden sträcker sig från den hårda kärnan av mer traditionella säkerhetspolitiska hot som vi långsiktigt inte kan utesluta, över de nya konflikter som tenderar att blossa upp i det kalla krigets spår, till de hot och risker som följer av den globala utvecklingen och de moderna samhällenas sårbarhet. Vidare anfördes att de inre väpnade konflikterna under de senaste åren har varit omfattande trots att FN:s fredsfrämjande insatser kunnat utvecklas både vad gäller omfattning och innehåll. De underliggande konfliktorsakerna kan sökas i såväl politiska som etniska, religiösa, ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden. Sprängkraften och varaktigheten i de konflikter som nu kommit upp till ytan får inte underskattas. Ytterst utgör de ett hot mot de fortsatta ansträngningarna att bygga en gemensam säkerhet. I propositionen konstaterades också att en alltmer accepterad del i säkerhetsbegreppet är hot och risker som i sig kan vara av gränsöverskridande karaktär. Ett annat område rör de hot och risker som kan drabba fredssamhället där i många fall de resurser som avdelats för mer traditionella säkerhetspolitiska hotsituationer kan utnyttjas för att komplettera samhällets resurser i övrigt. Det kan därutöver vara svårt att dra skarpa gränser mellan vad som är risker i fred och vad som är att betrakta som säkerhetspolitiskt relevant. Kännetecknande för diskussionen kring ett bredare spektrum av hot och risker och det vidgade säkerhetsbegreppet är den allmänna insikten om de direkta och indirekta sambanden mellan olika aspekter på säkerhet. Sambanden gäller t.ex. en positiv utveckling av ekonomi och miljö, respekt för demokrati och mänskliga rättigheter m.m. som grund för internationell stabilitet och säkerhet. De internationella fredsfrämjande humanitära insatserna för att förhindra mänskligt lidande, som också syftar till att hindra vidare eskalering och spridning av konflikter, bör också ses i detta sammanhang. I regeringens redogörelse, vilken riksdagen alltså ställde sig bakom, konstaterades att det förda resonemanget sammantaget talar för ett vidgat säkerhetsbegrepp med en helhetssyn på hot och risker av olika slag och på samhällets hantering av dessa.

Utskottet finner, med tillämpande av denna helhetssyn, att de av motionärerna anförda preciseringarna i huvudsak måste anses innefattade i det breda säkerhetsbegrepp som i och med riksdagens tidigare beslut är vägledande för utformningen av den svenska säkerhetspolitiken. Regeringen anför i propositionen att det vid utformningen av svensk säkerhetspolitik fortsatt finns anledning att uppmärksamma de hot och risker, s.k. lågnivåhot, som kan följa av t.ex. sociala och ekonomiska klyftor, inomstatliga konflikter, miljöförstöring och brist på naturresurser samt det moderna komplexa samhällets sårbarhet. Utskottet delar detta synsätt. Det finns inte här anledning att närmare definiera innehållet i begreppet. Utskottet utgår från att detta breda säkerhetsbegrepp ligger till grund också för regeringens agerande i de organisationer där Sverige är medlem. Utskottet har noterat att utrikesministern i sitt anförande inför riksdagen den 24 oktober, i anledning av Sveriges inval i FN:s säkerhetsråd, underströk att det breda säkerhetsbegreppet innefattar långsiktiga globala hot mot bl.a. miljön och måste beaktas i FN-systemet i dess helhet. Utskottet anser att Sverige bör vara drivande när det gäller den vidgade hotbilden i OSSE-samarbetet, i OSSE:s ekonomiska forum, och framhåller miljöfrågornas betydelse för regionens säkerhetspolitiska utveckling, liksom kopplingen mellan den säkerhetspolitiska utvecklingen och ökande ekonomiska och sociala klyftor. Utskottet delar motionärernas syn på miljöproblemen i Barents hav, i så måtto att flera av miljöproblemen lämpligen torde lösas i samverkan med berörda stater.

Med det anförda finner utskottet motionerna Fö23 (kd) yrkandena 16 och 38, Fö42 (mp) yrkandena 1 (delvis) och 3 samt Fö52 (v) yrkande 8 besvarade.

I motion Fö23 (kd), yrkandena 14 och 15 och motion Fö42 (mp) yrkande 12 uppehåller sig motionärerna vid målen för Sveriges säkerhetspolitik och i någon mån vid medlen för att nå dithän. I den förra motionen anförts att säkerhetspolitiken ytterst syftar till att befästa ett fredligt och etiskt förhållningsätt på den internationella arenan, i den senare önskar motionärerna att det säkerhetspolitiska målet vidgas till att omfatta levnadsvillkor, mänskliga rättigheter och en långsiktigt hållbar utveckling. Sammanfattningsvis bör Sverige säkerhetspolitiska mål enligt det senare yrkandet definieras till att lyda "fred".

I motion Fö23 (kd) yrkande 14 beskriver motionärerna en etik som skall vara vägledande som mål för att åstadkomma det goda samhället, med element som respekt för människovärdet och de mänskliga rättigheterna och en utveckling baserad på ansvar för medmänniskorna och en fredlig samvaro.

Utskottet gör i anledning av dessa yrkanden följande överväganden.

Sveriges säkerhetspolitik syftar ytterst till att bevara vårt lands frihet och oberoende. Vårt säkerhetspolitiska mål är att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en handlingsfrihet att – såsom enskild nation och i samverkan – kunna utveckla vårt samhälle. Denna definition utgjorde en del av riksdagens beslut av den 6 december 1995, då beslut fattades om försvarsbeslutets etapp 1.

I utskottets betänkande 1995/96:UFöU1 påpekade utskottet i anledning av då aktuella motionsyrkanden rörande målen för svensk säkerhetspolitik att

mål såväl som medel tenderar att vara relativa och ofta sammanlänkade i s.k. mål-medel-kedjor. Vad som ur ett perspektiv ses som ett mål kan ur ett annat uppfattas som medel för att nå andra mål.

Det av utskottet då förda resonemanget är giltigt även med bäring på de nu aktuella yrkandena. Som utskottet anförde i det ovan citerade betänkandet, är säkerhet inte längre bara en militär fråga eller en fråga om att undvika krig. Det är även en fråga om att på andra sätt skapa förutsättningar för fred. Motionärens förslag synes i allt väsentligt vara tillgodosedda.

Med det anförda anser utskottet motion Fö23 (kd) yrkandena 14 och 15 besvarade. Motion Fö42 (mp) yrkande 12 avstyrks.

I motion Fö38 (fp) yrkande 5 framhålls vikten av att svensk handlingsfrihet bör råda inför den säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa. Ett liknande yrkande framställs i motion Fö23 (kd) yrkande 1 där det sägs att det är viktigt att Sverige bevarar handlingsfriheten i takt med förändringar i omvärlden och att den svenska säkerhetspolitiken inte bör låsas fast vid en linje i den säkerhetspolitiska situation som nu råder. I motion Fö201 (m) yrkande 2 (delvis) betonas vikten av att Sverige aktivt deltar i formuleringen av en ny europeisk säkerhetsordning. I motion U516 (s) yrkande 8 anfördes att riksdagen som sin mening måtte ge regeringen till känna att alliansfriheten syftande till neutralitet i krig ligger fast.

Utskottet gör följande överväganden.

Den tidigare säkerhetspolitiska situationen i Europa har genomgått genomgripande förändringar under de senaste åren. Regeringen framhåller också i propositionen att det europeiska säkerhetsmönstret fortsatt är under stark utveckling. Det svenska deltagandet i och samarbetet med de europeiska organisationerna bör i takt med den internationella utvecklingen anpassas till vad som bäst svarar mot svenska intressen. De förhållanden som nu håller på att byggas upp i det nya Europa präglas av ett omfattande och växande samarbete inom ramen för delvis överlappande och samverkande organisationer och strukturer, i vilka samarbetet även omfattar säkerhetspolitiken.

Det är väsentligt att Sverige inte hamnar i ett sämre läge när den säkerhetspolitiska strukturen förändras. Det rör sig om för Europas säkerhet kvalitativt nya former av samverkan, i vilka alla europeiska stater har en roll att spela. Förutsättningarna för Sveriges säkerhetspolitik är därmed annorlunda än under det kalla krigets epok. Ett aktivt deltagande i det europeiska samarbetet är en förutsättning för att en stat skall kunna påverka utvecklingen och bidra till att skapa en ny freds- och säkerhetsordning på vår kontinent. Det gäller inte minst de mindre och medelstora europeiska staterna.

Sveriges militära alliansfrihet syftande till att vårt land skall kunna vara neutralt i händelse av krig i vårt närområde består. Den förutsätter att vi har en betryggande försvarsförmåga. Bevarandet av den militära alliansfriheten förutsätter inte att Sverige i något annat avseende skulle behöva ålägga sig restriktioner vad gäller deltagandet i det framväxande mångfasetterade samarbetet. Den svenska säkerhetspolitiken karakteriseras tvärtom av ett aktivt och fullvärdigt deltagande i arbetet för de mål som numera delas av alla europeiska stater. Det är därför viktigt att Sverige bevarar handlingsfriheten

att i takt med förändringar i omvärlden kunna utveckla sitt deltagande i det europeiska säkerhetssamarbetet. Vad motionärerna i motion Fö38 (fp) yrkande 5 anför om konsekvenserna av ett eventuellt NATO-medlemskap för länder gränsande till Sverige bygger på hypotetiska antaganden.

De medel som bäst lämpar sig för att nå säkerhetspolitikens mål betingas av den långsiktiga utvecklingen i världen runt omkring oss. En permanent bindning av svensk utrikespolitik för varje tänkbart läge i en oförutsägbart framtid bör avvisas.

Det är Sveriges strävan att ge effektiva bidrag till gemensamma fredsfrämjande och humanitära insatser både i och utom Europa samt att få till stånd en effektiv och väl fungerande europeisk krishanteringsförmåga, som med mandat från FN och OSSE kan bidra till att främja stabilitet och fredlig konfliktlösning.

Också det regionala samarbetet inom Östersjöområdet är av central betydelse. Enligt svensk uppfattning kan den militära säkerheten i Östersjöområdet inte ses i ett regionalt perspektiv. Stabilitet och säkerhet i regionen skapas långsiktigt genom ett vitt förgrenat och utvecklat fredligt samarbete i vilket alla deltar. Sverige säkerhetsfrämjande samarbete med främst de baltiska staterna utgör därvid en viktig del. För Sverige är de baltiska staternas integration i Europeiska unionen ett betydande säkerhetspolitiskt intresse. Sverige gör och har gjort långsiktiga satsningar såväl på Östersjöområdet som på länderna i Central- och Östeuropa. Sveriges aktiva engagemang i Östersjörådet, Barentsrådet och Nordkalottsamarbetet har också en säkerhetspolitisk dimension.

Med det anförda anser utskottet motionerna Fö201 (m) yrkande 2 (delvis), Fö23 (kd) yrkande 1 och U516 (s) yrkande 8 besvarade. Motion Fö38 (fp) yrkande 5 avstyrks.

Ett antal motioner uppehåller sig vid Sveriges medlemskap i EU och observatörskapet i VEU samt vid organisationernas ambitioner vad gäller krishantering och fredsfrämjande.

Medlemskapet i EU ger Sverige ökade möjligheter att verka för ett Europa präglad av öppenhet, demokrati och gemensam säkerhet. EU är av fundamental betydelse för säkerhet och stabilitet i Europa. I den pågående regeringskonferensen kommer grunden att läggas för en utvidgning av EU med länderna i Central- och Östeuropa. EU måste finna former för att fungera effektivt med en väsentligt större medlemskrets. Det är ett centralt svenskt intresse att utvidgningsförhandlingarna inleds samtidigt för samtliga ansökarländer och att när utvidgningen väl kommer till stånd den även omfattar de baltiska länderna. Det är vidare ett svenskt intresse att den politiska dialogen med kandidatländerna utformas så att den förbereder dem för ett EU-medlemskap och skapar förutsättningar för en fortsatt europeisk integration.

Med det anförda anser utskottet motion U812 (fp) yrkande 5 och motion Fö23 (kd) yrkande 8 besvarade.

Det ligger i Sveriges intresse att verka för en effektivisering av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik och att unionen utvecklar sin förmåga

när det gäller konfliktförebyggande och fredsfrämjande insatser. Sverige och Finland har inom ramen för de pågående regeringsförhandlingarna lagt fram ett gemensamt initiativ, som syftar till en tydligare länk mellan EU och VEU, vad avser de s.k. Petersbergsuppgifterna. Förslaget har utformats på den militära alliansfrihetens grund och innebär att en åtskillnad görs mellan det fredsfrämjande arbetet i vid mening och försvaret av medlemsländernas territorier. Initiativet har fått ett positivt mottagande och förefaller överlag ses som ett uttryck för det dynamiska elementet i svensk säkerhetspolitik – för vår vilja att efter förmåga och förutsättningar delta i byggandet av en ny alleuropeisk säkerhetsarkitektur.

Det är Sveriges strävan att på det fredsfrämjande området samarbeta med Europas alla säkerhetsorganisationer. Jämsides med vår medverkan i FN deltar vi aktivt i utformningen av EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik, är en observatör i Västeuropeiska unionen (VEU) och samarbetar med NATO och flertalet europeiska stater inom ramen för Partnerskap för fred (PFF). De insatser som görs av Europarådet för att stärka demokratin är av central betydelse. Därtill kan fogas det regionala och bilaterala samarbetet med våra grannstater, vilket särskilt fokuserar på Östersjöområdet.

EU:s GUSP-samarbete omfattar alla frågor som berör unionens säkerhet, inbegripet utformningen på lång sikt av en gemensam försvarspolitik, som med tiden skulle kunna leda till ett gemensamt försvar. Något försvarspolitiskt samarbete finns i dag inte inom EU.

I Maastrichtfördraget sägs ett gemensamt försvar vara en framtida möjlighet. Sveriges medlemskap i EU förpliktar dock inte till något militärt samarbete. Syftet med GUSP är att medlemsstaterna utifrån sina respektive uppfattningar i utrikespolitiska frågor skall söka finna ett samordnat synsätt och därigenom uppnå gemensamma mål. Sveriges erfarenheter av deltagandet i detta samarbete har hittills varit positiva, och vår ambition är att inom ramen för de nu pågående regeringsförhandlingarna stärka GUSP-samarbetet, vad som ofta kallas "EU:s andra pelare", ytterligare.

Sveriges och Finlands gemensamma förslag rörande de s.k. Petersbergsuppgifterna innebär inte att Sverige ger avkall på andra ambitioner inom det fredsfrämjande arbetet, t.ex. inom FN:s ram, utan skall ses som ett led i våra ambitioner att effektivisera EU:s agerande på ett område som är centralt i uppbyggandet av en ny alleuropeisk säkerhetsarkitektur – de konflikthantierande uppgifterna. Händelseutvecklingen i det forna Jugoslavien har visat på ett tydligt behov av ett gemensamt och beslutsamt europeiskt agerande vid hastigt uppflammande konflikter. EU-samarbetets bredd och djup ger unika möjligheter, även på detta område. Ett centralt moment i det svensk-finska initiativet är förslaget att uttryckligen i EU:s fördrag ange att Petersbergsuppgifterna är gemenskapsuppgifter och därmed understryka vikten av ett samfällt europeiskt agerande i dessa frågor. Förslaget innebär inte att Sverige accepterar en rörelse i riktning mot ett gemensamt försvar för egen del, inte heller att vårt observatörskap i VEU påverkas. Inte heller skulle dess förverkligande innebära att en gemensam väpnad kapacitet byggs upp inom EU:s ram. Förslaget har bäring på de fall där fredsfrämjande operationer genomförs under VEU:s ledning, efter ett initiativ från EU.

Frågan om Sveriges relation till VEU behandlades hösten 1994 av riksdagen, och utrikesutskottet konstaterade inom ramen för riksdagsbehandlingen (bet. 1994/95:UU5) att ett observatörskap i VEU är förenligt med Sveriges alliansfrihet och att ett sådant också skulle ge nödvändig insyn i och tillgång till de europeiska säkerhetspolitiska diskussioner som pågår i den utvidgade VEU-kretsen.

Utskottet delar denna uppfattning. Enligt utskottets mening finns det en intressant potential i de diskussioner som pågår om samarbete mellan EU och VEU i de frågor som faller inom ramen för Petersbergsdeklarationen.

Med det anförda betraktar utskottet motion Fö23 (kd) yrkandena 9 och 12 som besvarade. Motionerna Fö42 (mp) yrkandena 2, 4 och 5 och Fö52 (v) yrkandena 2 och 3 avstyrks.

Ett flertal motionsyrkanden rör de baltiska staternas säkerhetspolitiska ambitioner och Sveriges agerande i anledning därav. Två yrkanden behandlar Sveriges samverkan med NATO, och två motionsyrkanden anför att Sverige bör inleda en formaliserad dialog med NATO rörande organisationens utvidgning. Utskottet gör i dessa delar följande bedömning.

NATO utgör både ett instrument för kollektivt försvar mot yttre hot och ett instrument för samfällid säkerhet byggd på nära politiskt och militärt samarbete mellan medlemsstaterna. Den kollektiva försvarsdimensionen har kompletterats med uppgiften att såväl främja stabilitet och fred i östra Europa som medverka i internationell krishantering.

Alliansen är en viktig del av Europas framväxande säkerhetsarkitektur. Organisationen bidrar, inte minst som instrument för Förenta staternas närvaro och engagemang, till stabilitet och säkerhet i Europa.

IFOR-operationen har placerat NATO i centrum när det gäller genomförandet av större fredsfrämjande militära insatser. PFF-samarbetet, säkerhetsfrämjande och krishantering synes bli allt viktigare funktioner för NATO.

Hur den pågående fredsfrämjande insatsen i det forna Jugoslavien utvecklas har betydelse för det internationella samfundets möjligheter att ingripa även i andra konflikter. Det sannolikt fortsatt stora behovet av fredsfrämjande och humanitära insatser visar på den ökande betydelsen av den internationella dimensionen i svensk säkerhetspolitik. Det är Sveriges strävan att ge effektiva bidrag till gemensamma fredsfrämjande och humanitära insatser både i och utom Europa samt att få till stånd en effektiv och väl fungerande europeisk krishanteringsförmåga, som med mandat från FN och OSSE kan bidra till att främja stabilitet och fredlig konfliktlösning.

Bevarandet av den militära alliansfriheten förutsätter inte att Sverige i något annat avseende skulle behöva ålägga sig restriktioner vad gäller deltagandet i det framväxande mångfasetterade samarbetet. Stor vikt skall därför läggas vid att Sverige bevarar handlingsfriheten att i takt med förändringar i omvärlden kunna utveckla sitt deltagande i detta.

IFOR innebär en ny dimension i den fredsfrämjande verksamheten. NATO utvecklar också sin förmåga till samverkan även med icke-allierade stater inom internationell krishantering och fredsfrämjande verksamhet. Regering-

en anser mot denna bakgrund att Sverige ytterligare bör utveckla sin förmåga att samverka med NATO inom dessa områden.

Utskottet delar regeringens bedömning.

Med det anförda anser utskottet motion Fö23 (kd) yrkande 10 besvarad. Motion Fö42 (mp) yrkande 7 avstyrks.

Enligt NATO:s egen studie skall utvidgning ske som en successiv och öppen process, som tar hänsyn till den politiska och säkerhetspolitiska utvecklingen i hela Europa. Den skall också tjäna syftet att bevara ett odelat Europa och undvika nya skiljelinjer samt kompletteras med en parallell utveckling av ett långtgående samarbete med Ryssland. Den ryska inställningen till NATO:s utvidgning har varit tämligen motsägelsefull. Många bedömare menar att det finns tecken på att den ryska ledningen nu har accepterat utvidgningen som en politisk realitet och med utgångspunkt i detta faktum avser att agera för att den äger rum under så gynnsamma former som möjligt.

NATO är stadd i snabb förändring. När den nu inledda utvidgningsprocessen konkretiseras, kommer det att vara ett nytt NATO som tar emot nya medlemmar. Alliansen har på kort tid kommit att bli en samlade kraft för genomförandet av större fredsfrämjande militära insatser. Den NATO-ledda IFOR-insatsen är det tydligaste exemplet på denna allians nya roll. Även om de ömsesidiga militära säkerhetsgarantierna, tillsammans med det kollektiva försvaret, fortsatt utgör kärnan i samarbetet, så har organisationen utvecklats till att få för Europa som helhet viktiga säkerhetsfrämjande uppgifter. Den senaste tidens utveckling, manifesterad vid NATO:s utrikesministermöte i Berlin i juni 1996, bekräftar bilden av ett förändrat NATO. Alliansens fortsatta anpassning till de förändrade uppgifterna kompletteras av en tydligare europeisk inriktning. I denna utveckling ingår bl.a. en genomgripande reformering av NATO:s militära ledningsstruktur, ett återinförlivande av Frankrike i det militära samarbetet och en breddning och fördjupning av samarbetet inom PFF. Den överenskommelse beträffande CJTF som slöts i Berlin är avsedd att ge NATO en mer flexibel ledningsstruktur och att skapa möjligheter för VEU-ledda fredsfrämjande insatser med utnyttjande av NATO-resurser. Som ovan anförts stipulerar NATO:s egen utvidgningsstudie från 1994 att organisationens utvidgning skall ta hänsyn till den politiska och säkerhetspolitiska utvecklingen i hela Europa, vara del av en bredare europeisk säkerhetsarkitektur grundad på verkligt samarbete i hela Europa, tjäna syftet att bevara ett odelat Europa och undvika nya skiljelinjer samt kompletteras av en parallell utveckling av förhållandet till Ryssland. Regeringen anför i propositionen, liksom tidigare det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet i betänkande 1995/96:UFöU1, att om dessa förutsättningar föreligger kommer ett NATO som utvidgas, och därmed integrerar ett antal demokratier i Central- och Östeuropa, att kunna bidra till att öka den politiska stabiliteten i Europa. Utskottet delar denna regeringens bedömning.

Utskottet avstyrker motionerna Fö52 (v) yrkande 4 och Fö38 (fp) yrkande 3 (delvis).

I anledning av de yrkanden där motionärerna anför att Sverige bör, eller hade bort, inleda en formaliserad dialog med NATO rörande utvidgningsprocessen, vill utskottet anföra följande.

Som ovan anförts, skall utvidgningen enligt NATO:s egen studie ske som en successiv och öppen process, som tar hänsyn till den politiska och säkerhetspolitiska utvecklingen i hela Europa. Den skall också tjäna syftet att bevara ett odelat Europa och undvika nya skiljelinjer och kompletteras med en parallell utveckling av ett långtgående samarbete med Ryssland. Den pågående diskussionen om utvidgningen har redan i sig fått konsekvenser för det säkerhetspolitiska klimatet. Hur utvidgningen genomförs blir därmed en central fråga. Utskottet har tidigare anförts (bet. 1995/96:UFöU1) att det finns förutsättningar att utvidgningen kan leda vidare mot ett bredare europeiskt säkerhetssamarbete, givet att utvidgningen sker enligt NATO:s nuvarande riktlinjer, dvs. utan att skapa nya skiljelinjer och utan att någon stat ökar sin säkerhet på någon annans bekostnad. Utskottet drog också slutsatsen att en NATO-utvidgning i detta perspektiv inte är ett hot mot Sveriges säkerhetspolitiska förutsättningar.

Sverige har goda och täta kontakter både med organisationen och dess medlemmar, bilateralt och multilateralt, på alla nivåer. Vår praktiska samverkan med NATO är dessutom föremål för löpande samråd inom ramen för PFF-samarbetet, där vi deltar fullt ut beträffande fredsfrämjande operationer, räddningsinsatser, internationella humanitära operationer och i arbetet syftande till öppenhet och demokratisk kontroll av försvarsmakter. Goda kontaktmöjligheter erbjuds dessutom av det s.k. Nordatlantiska samarbetsrådet, NACC, där Sverige har ställning som de facto-observatör.

Mot denna bakgrund har regeringen inte sett något behov av att formalisera dialogen med NATO. Detta var innebörden i det interpellationssvar som utrikesministern lämnade till riksdagen den 31 maj i år (prot. 1995/96:103). Utrikesministern anförde vid det tillfället att hon inte såg ett behov av att etablera en mer formaliserad dialog med NATO, eftersom Sverige redan har nödvändiga kontaktmöjligheter, både med NATO-organisationen i Bryssel och NATO:s medlemsländer. Utskottet delar utrikesministerns uppfattning.

Motionerna Fö23 (kd) yrkande 11 och Fö38 (fp) yrkande 3 (delvis) avstyrks.

De baltiska staternas säkerhetspolitiska strävanden behandlas i tre motioner, Fö201 (m) yrkande 3, Fö38 (fp) yrkande 3 (delvis) och U812 (fp) yrkande 3. Utskottet vill i anledning av dessa yrkanden framföra följande.

Som ovan anförts stipulerar NATO:s egen utvidgningsstudie från 1994 att organisationens utvidgning skall ta hänsyn till den politiska och säkerhetspolitiska utvecklingen i hela Europa, vara del av en bredare europeisk säkerhetsarkitektur grundad på verkligt samarbete i hela Europa, tjäna syftet att bevara ett odelat Europa och undvika nya skiljelinjer samt kompletteras av en parallell utveckling av förhållandet till Ryssland. Under dessa förutsättningar kommer ett NATO som utvidgas, och därmed integrerar ett antal nya demokratier i Öst- och Centraleuropa i det samarbetet och under de förutsättningar som gäller för NATO-samarbetet, att kunna bidra till att öka den politiska stabiliteten i Europa.

De tre baltiska staterna eftersträvar alla en fullständig integration i västliga strukturer. De söker medlemskap i EU för att utvecklas ekonomiskt, men också för att nå den politiska gemenskap och de säkerhetspolitiska fördelar som ett medlemskap i unionen innebär. De söker medlemskap i NATO för att komma i åtnjutande av säkerhetsgarantier, vilket enligt mångas uppfattning i de berörda länderna också skulle bidra till den stabilitet som utgör en förutsättning för ekonomisk utveckling. Den konsolidering av ryska intressen som pågår tar sig i vissa fall oroande uttryck, t.ex. i det agerande som används mot de baltiska länderna, främst Estland, och i agerandet i vissa fall i Kaukasusområdet. Det är ett självklart och starkt intresse för säkerheten och stabiliteten i Östersjöområdet att de baltiska länderna i alla avseenden förblir suveräna stater med full frihet att utöva rätten att välja sina egna säkerhetspolitiska lösningar.

I dagsläget är det angeläget att fortsätta att stärka Östersjösamarbetet i vid mening och att ytterligare utveckla det svenska deltagandet i PFF. Det första är viktigt som bidrag till att förhindra motsättningar och främja stabiliteten vid de förändringar som torde förestå i det säkerhetspolitiska mönstret för länderna vid Östersjöns sydöstra stränder. PFF-deltagandet syftar både till att stärka den svenska förmågan till medverkan i internationell krishantering och till att sätta in det militära säkerhetssamarbetet i Östersjöområdet i ett brett, alleuropeiskt perspektiv med engagemang från NATO och Ryssland.

Det förefaller sannolikt att NATO-utvidgningen i den första omgången inte kommer att omfatta alla kandidatländer. Det är angeläget att NATO parallellt med en första utvidgningsomgång utvecklar sitt förhållande, bl.a. inom PFF, till de stater som eftersträvar medlemskap men tills vidare kommer att stå utanför alliansen. En begränsad NATO-utvidgning skulle understryka EU:s säkerhetspolitiska betydelse och göra EU-utvidgningen än viktigare för den europeiska stabiliteten och den säkerhetspolitiska utvecklingen.

Om de baltiska länderna inte skulle omfattas av NATO:s första utvidgningsomgång är det viktigt att en rad olika åtgärder vidtas för att stärka ländernas säkerhet. Detta är ett gemensamt ansvar där engagemang krävs från både europeisk och amerikansk sida. Ett ökat regionalt samarbete kan också bidra till stabilitet och säkerhet i området.

De baltiska staternas säkerhet kan enligt svensk uppfattning främst tillgodoses genom den ställning som följer av en fortsatt integration i Europa, i första hand genom EU-medlemskap. Utskottet konstaterade i sitt betänkande 1995/96:UFöU1 att medlemskap i NATO är en fråga för organisationens medlemsstater och ansökarlandet. Utskottet framhöll också varje stats rätt att själv besluta om sin säkerhetspolitik. Utskottets tidigare ställningstaganden i denna fråga gäller alltså.

Utskottet avstyrker motionerna Fö201 (m) yrkande 3, U812 (fp) yrkande 3 och Fö38 (fp) yrkande 3 (delvis).

I motion Fö31 (fp) yrkande 6 (delvis) understryks vikten av att Försvarsmakten organiseras så att kraven på internationell anpassbarhet tillgodoses. Utskottet vill här anföra följande.

För att motverka risker för regional spänning i Östersjöområdet är det av vikt att Sverige med kraft främjar en fördjupning och breddning av samarbetet i Östersjöregionen i den anda som kom till uttryck bl.a. vid regeringschefsmötet i Visby. Av särskild säkerhetspolitisk betydelse är att Ryssland deltar i samarbetet. Sverige bör aktivt verka för att utöka samarbetet med Ryssland men också understödja ett utökat samarbete mellan Ryssland och andra Östersjöstater.

Sverige bör fortsatt lämna stöd till de baltiska ländernas uppbyggnad av för en självständig stat normala säkerhetsfunktioner. Detta bör ske i nära samarbete med övriga bidragande länder. Sverige bör också medverka till en ökad PFF-verksamhet i vilken såväl de baltiska länderna, Ryssland och andra Östersjöstater som NATO-länder medverkar.

Inriktningen av försvarspolitiken i enlighet med 1995 års försvarsbeslut består i allt väsentligt. Detta gäller anspråken på Sveriges förmåga att möta angrepp i olika tidsperspektiv. Det gäller också betydelsen av att kunna ge stöd åt internationell fredsfrämjande verksamhet.

Osäkerheten om den långsiktiga säkerhetspolitiska utvecklingen i omvärlden är dock fortsatt så stor att det måste föreligga både en god förmåga att höja beredskapen hos den befintliga krigsorganisationen och en stabil grund för att anpassa totalförsvarsresurserna till mer långsiktiga förändringar.

Sverige bör fortsatt anpassa förmågan att kunna medverka i internationell fredsfrämjande verksamhet till de former som nu är under utveckling med IFOR-styrkan som exempel. Det är också av stor vikt att just nu, när stora internationella förändringar sker, intensifiera vårt samarbete rörande försvarsmateriel med andra länder för att därmed säkerställa tillgång till väsentliga kompetenser och underlätta vår materielförsörjning i en anpassningssituation.

Med det anförda anser utskottet motion Fö31 (fp) yrkande 6 (delvis) besvarad.

I samma motion yrkande 6 (delvis) anför motionärerna att kostnaderna för fredsbevarande operationer inte i sin helhet bör drabba Försvarsdepartementets budget.

Utskottet konstaterar att regeringen i budgetpropositionen (prop. 1996/97:1) föreslår att anslaget för fredsfrämjande verksamhet, som hittills budgettekniskt har legat under Utrikesdepartementets huvudtitel, delas upp på två utgiftsområden. Kostnader som avser fredsfrämjande verksamhet med trupp kommer därmed att belasta utgiftsområde 6 Totalförsvar. Annan fredsfrämjande verksamhet föreslås belasta utgiftsområde 5 Utrikesförvaltning och internationell samverkan. Enligt budgetpropositionen skall anslaget Fredsfrämjande verksamhet under utgiftsområde 5 användas för att bekosta insatser med observatörer, olika typer av övervakare, civilpoliser, för planerings- och förhandlingsarbete samt för att stödja seminarier, studier samt vissa utbildningsinsatser i och kring ämnet fredsfrämjande. Därutöver kan även finansieras svensk kursverksamhet inom PFF.

Utskottet gör ingen annan bedömning än vad regeringen anför i budgetpropositionen, men konstaterar att regeringens budgetförslag är föremål för

behandling av andra utskott, inom ramen för riksdagens budgetbehandling. Motion Fö31 yrkande 6 (delvis) avstyrks.

I motion Fö38 (fp) yrkande 20 anförs att regeringen inte i förväg bör utesluta en större insats i Bosnien än den som man dimensionerat för i budgetpropositionen. Motionärerna förutsätter att regeringen till riksdagen återkommer med förslag även om dimensionering och anslagsbehov när beslut fattats om att i någon form förlänga den internationella insatsen i Bosnien.

Gällande mandat för IFOR-insatsen i det forna Jugoslavien upphör vid årsskiftet 1996/97. I budgetpropositionen anför regeringen att de för budgetåret 1997 föreslagna medlen medger en truppinsats utomlands som omfattar ca 500 personer. Om ytterligare resursbehov uppstår, eller uppdraget avsevärt förändras, förutsätter utskottet att regeringen återkommer till riksdagen i denna fråga.

Utskottet gör ingen annan bedömning än regeringen i denna fråga, men konstaterar att frågan om utformningen av anslaget B 9 Fredsfrämjande insatser är föremål för behandling i annat utskott. Med det anförda anser utskottet motion Fö38 (fp) yrkande 20 besvarad.

7. Internationell verksamhet

7.1 Sammanfattning av propositionen (s. 87–95)

Allmänt

I avsnitt 8.1–3 i propositionen behandlas specifika frågeställningar rörande den internationella verksamheten, utifrån de utgångspunkter som anges i tidigare avsnitt (4).

Sveriges intressen främjas genom åtgärder inom ett brett fält, innefattande insatser för fredlig samlevnad, demokratisering och en hållbar utveckling i vår omvärld. I detta sammanhang utgör totalförsvarsresurser ett väsentligt instrument för Sveriges internationella agerande. Detta var en viktig slutsats i den första etappen av försvarsbeslutet och den har snarast förstärkts. Det är mot den bakgrunden angeläget att fortsätta att stärka Östersjösamarbetet i vid mening, att ytterligare utveckla det svenska samarbetet inom Partnerskap för fred (PFF) samt att förbättra totalförsvarets förmåga till fredsfrämjande och humanitära insatser.

Det säkerhetsfrämjande stödet i Östersjöområdet är väsentligen inriktat på stöd till de baltiska länderna. För att främja regional stabilitet och säkerhet är det viktigt att Sverige nu även bidrar till en breddning och fördjupning av samarbetet i Östersjöområdet. Av stor säkerhetspolitisk betydelse är att Ryssland deltar i detta samarbete.

PFF-samarbetet är betydelsefullt både utifrån alleuropeiska säkerhetspolitiska utgångspunkter och för att främja stabilitet och förtroende i Östersjöområdet. Deltagandet i PFF är också ett viktigt led i utvecklandet av totalförsvarets interoperabilitet och i kunskapsutbytet med andra länder och organisationer.

Regeringen ser det som ett klart svenskt intresse att ytterligare utveckla interoperabiliteten vid internationella fredsfrämjande insatser.

Den första etappen av försvarsbeslutet innebar bl.a. att riksdagen godkände vad som föreslogs beträffande internationella insatser. Riksdagens beslut tog därmed sin utgångspunkt i bedömningen att det även i framtiden kommer att finnas omfattande behov av internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. Att kunna genomföra sådana insatser skall framgent vara en av totalförsvarsmyndigheternas huvuduppgifter. Vidare godkändes regeringens förslag om att Sverige skall verka för att stärka FN:s, OSSE:s, EU:s och VEU:s förmåga, såväl generellt som speciellt i fråga om snabba och tidiga fredsfrämjande insatser.

Regeringen vidhåller denna bedömning.

Ansträngningar görs nu i syfte att öka samordningen med regionala organisationer och för att inom FN skapa en tydligare rollfördelning. Regionala organisationer bör dessutom ges ett större ansvar i den fredsfrämjande verksamheten. Sverige medverkar i arbetet att förstärka FN:s förmåga till fredsfrämjande insatser.

Samarbete i Östersjöområdet

Östersjösamarbetet intar en alltmer framträdande plats inom den svenska internationella verksamheten. Samarbetet är av stor vikt för att främja regional stabilitet och säkerhet.

Samarbetet har efterhand fått allt större omfattning och spänner över vida områden med breda kontaktytor på olika nivåer. Detta nätverksbyggande genom samverkan och utbyte mellan regeringar, myndigheter, folkrörelser och individer skapar i sig en djup folklig förankring för samarbetet och en ökad förståelse för de gemensamma uppgifter och samarbetsområden som identifieras.

Genom Östersjörådet och andra samverkansformer har initiativ tagits inom handel, ekonomi, samfärdsl och kultur. Ett konkret samarbete har inletts avseende bl.a. miljöskydd och icke-militära säkerhetsfrågor, såsom kamp mot gränsöverskridande brottslighet, kärnkraftssäkerhet och samverkan mellan kustbevakningar, polis, tull, invandrarmyndigheter och rättsväsen. Toppmötet i Visby i maj 1996 befäste dessa strävanden och tilldelade Sverige ett särskilt ansvar för uppföljningen. Visbymötet underströk inte minst behovet av gemensamma åtgärder mot den organiserade brottsligheten och en särskild mellanstatlig aktionsgrupp har därför upprättats med regerings- och statschefernas personliga representanter.

Sverige bör aktivt verka för att Ryssland involveras i det nätverk av kontakter och samarbete som växer fram. En bred samverkan inom hela Östersjöregionen samt Barents hav och Kolaområdet är särskilt viktig i förhållande till Rysslands deltagande och det angelägna miljösamarbetet på det militära området. Gotlands centrala geografiska läge förtjänar att noteras när säkerhetsmönstret i vid mening förändras i Östersjöområdet. Möjliga samarbetsområden med Ryssland skulle kunna vara fredsfrämjande och PFF-

övningar, räddningstjänst och miljöskydd, kamp mot den organiserade brottsligheten, demokratisering av försvarsmakten samt omskolning/utbildning av officerare.

Det svenska säkerhetsfrämjande samarbetet med de baltiska staterna har fått allt större bredd. Från den första tidens befästade av de baltiska ländernas självständighet på basnivå – upprättande av strukturer och organ/myndigheter – har stödet inriktats på att konsolidera och utveckla igångsatta projekt och verksamheter. De största insatserna har gällt stödet till de tre ländernas kust- och gränsbevakning, till räddningstjänst samt till skapandet av den baltiska fredsbevarande bataljonen, BALTBAT.

I BALTBAT-projektet har Sverige tillsammans med främst övriga nordiska länder och Storbritannien bistått de baltiska länderna med att upprätta och utbilda moderna militära enheter. Detta ger Estland, Lettland och Litauen möjlighet att på gångse villkor delta i fredsfrämjande operationer och därmed på ett konkret, men även symboliskt och politiskt betydelsefullt, sätt medverka i det europeiska samarbetet och särskilt i den framväxande alleuropeiska säkerhetsordningen. I detta sammanhang har mellan de stödjande länderna gjorts en arbetsfördelning innebärande att Sverige åtagit sig att utbilda det lettiska kompaniet för senare tjänstgöring tillsammans med svenska enheter i en av FN beslutad fredsfrämjande insats. Denna utbildning påbörjades i Sverige under sommaren/hösten 1996.

Till stödet i uppbyggnadsfasen hörde även gåvor av militär överskottsmateriel inom områden där behoven var särskilt stora i de baltiska länderna. Även om denna stödform inte bör vara framträdande eller styrande, skall den inte uteslutas om dokumenterade behov föreligger.

När det gäller insatser i de baltiska länderna bör de även fortsättningsvis utformas och inriktas i nära samverkan och dialog mellan svenska och baltiska myndigheter. Strävan bör vara att uppnå mer långsiktighet och koncentration än vad som var möjligt under inledningsskedets insatser för att täcka ofta akut uppkomna behov. Sverige eftersträvar en bättre internationell samordning och ett utökat informationsutbyte mellan stödländerna respektive med de baltiska staterna. En fristående grupp rådgivare åt de baltiska försvarsministrarna har – med svensk medverkan – kommit att spela en viktig roll i bl.a. dessa avseenden.

Eftersom stödet skall utformas i en dialog med respektive baltiskt land, är det naturligt att från svensk sida inte på förhand lägga fast inriktningen i detalj. Däremot är det rimligt att ange vissa ur svensk synvinkel prioriterade samarbetsområden och andra överväganden.

Två områden är centrala i samarbetet med de baltiska länderna:

- *det fortsatta stärkandet av de baltiska ländernas gräns/kustbevakning och*
- *uppbyggandet av baltiska försvarsmakter under demokratisk kontroll med utbildningsinsatser som en särskilt viktig komponent.*

Stödet till gräns/kustbevakningen bör fortsätta och i en kommande fas utvidgas avseende östgränserna i främst Lettland och Litauen. Med hänsyn till internationell kriminalitet och smuggling samt i ljuset av de baltiska ländernas strävan till EU-medlemskap framstår den suveräna statens kontroll av sina gränser som en angelägen uppgift.

Materielstöd i olika former, inklusive krigsmaterielexport, kan bli aktuellt inom ramen för den dialog som regeringen för med de baltiska länderna beträffande deras behov respektive vår förmåga att bistå. För krigsmateriellexport gäller särskild lagstiftning och en prövning sker från fall till fall, liksom för alla andra länder.

Regeringen anser att de svenska frivilligorganisationerna kan göra betydelsefulla insatser för att stödja uppbyggnad av ett försvar under demokratisk kontroll.

Partnerskap för fred (PFF)

De gemensamma PFF-aktiviteterna stärker och utvecklar därigenom Östersjösamarbetet. PFF-samarbetet bidrar även till att allt starkare väva in de baltiska länderna i europeiska säkerhetsstrukturer, vilket ligger i Sveriges intresse. Brist på utbildad personal utgör ett allvarligt hinder för baltisk medverkan i PFF-samarbetet. Insatser för uppbyggande av de baltiska ländernas totalförsvar går därför hand i hand med ökad baltisk förmåga att delta i detta samarbete.

Sverige har deltagit i ett antal PFF-övningar i närområdet. Hittills har det svenska deltagandet huvudsakligen bestått av militära och civila marina resurser. Regeringen anser att PFF-övningar som äger rum i det svenska närområdet även fortsättningsvis skall prioriteras. För att ytterligare stödja det regionala Östersjösamarbetet är det regeringens avsikt att bredda det svenska deltagandet i PFF-övningar i vårt närområde till att omfatta även andra relevanta delar av totalförsvaret.

Sveriges deltagande i FN-insatser och inte minst IFOR har understrukt PFF-samarbetets stora betydelse och värde. Samarbetet bidrar till att öka vår samverkansförmåga och i detta avseende har de gemensamma PFF-övningarna varit särskilt värdefulla.

Sverige har hittills deltagit i PFF-övningar med främst mark- och marinstridskrafter. Militärhögskolan (MHS) har på uppdrag av regeringen utfört en studie över de rent militärtekniska förutsättningarna för svenskt deltagande med marin- och flygstridskrafter i fredsfrämjande insatser och övningar. MHS anser i sin rapport att deltagande med marin- och flygstridskrafter i internationella insatser och övningar ökar det svenska försvarets totala förmåga och förespråkar därför deltagande i såväl insatser som övningar.

Regeringen anser att Sverige även fortsättningsvis bör delta i PFF-övningar med enheter från samtliga försvarsgrenar för att stärka förmågan att kunna genomföra internationella fredsfrämjande insatser på ett säkert och effektivt sätt. PFF-övningar i Östersjöområdet med en bred deltagarkrets fyller en viktig förtroendeskapande funktion. Vi bör i första hand sträva efter att förbättra samverkansförmågan för sådana typer av enheter som kan förväntas efterfrågas för internationella fredsfrämjande insatser och där svenska resurser är särskilt väl lämpade.

I motion Fö23 (kd) yrkande 37 anförs att Sveriges säkerhetsfrämjande samarbete med Estland, Lettland och Litauen är av särskilt säkerhetspolitiskt intresse. Motionärerna framhåller särskilt vikten av att de baltiska staterna får den hjälp och det stöd de önskar för att bl.a. stärka totalförsvaret och sin förmåga att hävda den territoriella integriteten. Motionärerna menar vidare att eventuell militär överskottsmateriel bör kunna erbjudas de baltiska länderna.

I samma motion yrkande 40 framhålls att de internationella uppgifter som åvilar försvarsmakten också ställer krav på anpassning till internationell standard, både vad gäller metoder och materiel. Genom att sträva efter en ökad interoperabilitet, kan förutsättningarna för en effektiv och säker samverkan med andra förbättras, eftersom vi får insyn i och möjligheter att påverka olika säkerhetspolitiska fora samtidigt som svenska armé-, flyg- och marinstridskrafter erhåller viktiga internationella erfarenheter. Det svenska totalförsvarets deltagande i fredsfrämjande och humanitära insatser ökar också förtroendet för den svenska säkerhetspolitiken, framhåller motionärerna. Detta är ytterligare ett skäl att utveckla förmågan till samverkan med andra länders styrkor.

Motion Fö38 (fp) yrkande 18 behandlar inriktningen av det svenska stödet till Baltikum. Motionärerna anför att det s.k. säkerhetsfrämjande stödet har stor betydelse, eftersom det innebär att de baltiska staterna får konkreta bidrag till uppbyggandet av för en självständig stat normala säkerhetsfunktioner. Det är viktigt, heter det vidare, att det internationella ansvaret för de baltiska staternas utveckling bärs upp av ett brett europeiskt engagemang. De nordiska länderna har ett särskilt ansvar i de europeiska fora där de baltiska staterna ännu inte är företrädade. Inom ramen för det svenska regelsystemet för krigsmaterielexport är det naturligt att de tre baltiska länderna har samma möjligheter som andra demokratier till materielstöd i olika former.

Beträffande PFF-samarbetet, hävdas i samma motion yrkande 19 att det svenska deltagandet bör kunna omfatta samtliga försvarsgrenar, för att stärka förmågan att kunna genomföra internationella fredsfrämjande insatser på ett säkert och effektivt sätt. Motionärerna anser att redan utbildningsaspekter och behovet av goda personkontakter talar för ett brett deltagande, utan på förhand givna inskränkningar.

I motion Fö42 (mp) yrkande 8 behandlas också PFF-samarbetet. Där anförs att riksdagen skall ha det fulla inflytandet över utformningen av Sveriges medverkan i PFF-samarbetet. Uppgiften att företräda Sverige i internationella förhandlingar ankommer på riksdagen, men regeringsformen stipulerar att riksdagen skall ges ett inflytande på viktigare utrikespolitiska avgöranden. PFF spelar en viktig roll beträffande NATO:s utvidgningsprocess, och motionärerna anser att riksdagen skall avgöra vad Sverige skall medverka i och vår viljeinriktning inom PFF-samarbetet. Det dokument som avgör denna fråga, det s.k. IPP, borde därför föreläggas riksdagen.

Utformningen av stödet till de baltiska staterna behandlas i yrkandena 9 och 36, där motionärerna aviserar att de inte delar regeringens syn. Att hjälpa de baltiska staterna att bygga upp ett militärt försvar bidrar inte till ökad säkerhet. En sådan satsning befäster militära lösningar och avskräckning som metod att lösa konflikter. Stödet bör få en annan inriktning, med bl.a. satsningar på förnyelsebara energikällor, demokratiutveckling och utbildning i civilt motstånd.

I motion Fö52 (v) yrkande 1 bedöms Sveriges deltagande i PFF-samarbetet som i huvudsak positivt. Sverige får, konstateras det, värdefulla erfarenheter genom samverkan med andra, samtidigt som vi kan lämna viktiga bidrag grundade på vår mångåriga erfarenhet av internationellt arbete. Även om motionärerna alltså delar regeringens syn i stora delar, pekar de också på vad de uppfattar som en risk med ett utbyggt samarbete – att Sverige kan riskera att komma i en situation där det framstår som om vi gjorde avkall på vår militära alliansfrihet. Sveriges deltagande måste grundas på egna bedömningar.

Motionärerna behandlar det svenska stödet till Baltikum i yrkande 5. Regeringens beskrivning av dettas inriktning överensstämmer i stort med motionärernas uppfattning. Det framhålls dock att de baltiska staternas säkerhet inte i första hand gynnas av ett EU-medlemskap. De insatser som görs till stöd för de baltiska ländernas säkerhetsfunktioner anses av motionärerna vara bra. Man motsätter sig dock all export av krigsmateriel, i enlighet med den av motionärerna hysta uppfattningen att denna helt skall upphöra.

7.3 Utskottets överväganden

Ett flertal motioner behandlar utformningen av det svenska stödet till de baltiska staterna.

Sverige bör fortsatt lämna stöd till de baltiska ländernas uppbyggnad av för en självständig stat normala säkerhetsfunktioner. Detta bör ske i nära samarbete med övriga bidragande länder. Vi bör hjälpa till att stärka civila säkerhetsfunktioner som rättsväsen, civilförsvar, gräns- och kustbevakning, räddningstjänst, miljöskydd och därvid också uppröjning efter tidigare sovjetisk militär verksamhet, t.ex. minröjning. Inom det militära området bör samarbetet bidra till bättre demokratisk kontroll av försvaret och kunna omfatta ett brett spektrum av åtgärder såsom utbildningsinsatser, rådgivning, samövningar och samverkan inom PFF-ramen samt krigsmaterielexport. Krigsmaterielexport till de baltiska länderna skall dock, liksom till alla andra stater, prövas i särskild ordning från fall till fall. Det måste emellertid stå helt klart att Sverige inte militärt kan garantera de baltiska ländernas säkerhet.

Östersjösamarbetet intar en alltmer framträdande plats inom den svenska internationella verksamheten. Samarbetet är av stor vikt för att främja regional stabilitet och säkerhet.

Samarbetet har efter hand fått allt större omfattning och spänner över vida områden med breda kontaktytor på olika nivåer. Detta nätverksbyggande genom samverkan och utbyte mellan regeringar, myndigheter, folkrörelser

och individer skapar i sig en djup folklig förankring för samarbetet och en ökad förståelse för de gemensamma uppgifter och samarbetsområden som identifieras. Genom Östersjörådet och andra samverkansformer har initiativ tagits inom handel, ekonomi, samfärdsel samt kultur. Ett konkret samarbete har inletts avseende bl.a. miljöskydd och icke-militära säkerhetsfrågor, såsom kamp mot gränsöverskridande brottslighet, kärnkraftssäkerhet och samverkan mellan kustbevakningsorgan, polis, tull, invandrarmyndigheter och rättsväsen.

Det svenska säkerhetsfrämjande samarbetet med de baltiska staterna har fått allt större bredd. Från den första tidens befastande av de baltiska ländernas självständighet på basnivå – upprättande av strukturer och organ/myndigheter – har stödet inriktats på att konsolidera och utveckla igångsatta projekt och verksamheter. De största insatserna har gällt stödet till de tre ländernas kust- och gränsbevakning, till räddningstjänst samt till skapandet av den baltiska fredsbevarande bataljonen, BALTBAT.

I BALTBAT-projektet har Sverige tillsammans med främst övriga nordiska länder och Storbritannien bistått de baltiska länderna med att upprätta och utbilda moderna militära enheter. Detta ger Estland, Lettland och Litauen möjlighet att på gängse villkor delta i fredsfrämjande operationer och därmed på ett konkret, men även symboliskt och politiskt betydelsefullt, sätt medverka i det europeiska samarbetet och särskilt i den framväxande alleuropeiska säkerhetsordningen.

Till stödet i uppbyggnadsfasen hörde även gåvor av militär överskottsmaterial inom områden där behoven var särskilt stora i de baltiska länderna. Även om denna stödform inte bör vara framträdande eller styrande, skall den inte uteslutas om dokumenterade behov föreligger.

När det gäller insatser i de baltiska länderna bör de även fortsättningsvis utformas och inriktas i nära samverkan och dialog mellan svenska och baltiska myndigheter. Strävan bör vara att uppnå mer långsiktighet och koncentration än vad som var möjligt under inledningsskedets insatser för att täcka ofta akut uppkomna behov. Sverige eftersträvar en bättre internationell samordning och ett utökat informationsutbyte mellan givarländerna respektive med de baltiska staterna.

Eftersom stödet skall utformas i en dialog med respektive baltiskt land, är det naturligt att från svensk sida inte på förhand lägga fast inriktningen i detalj. Däremot är det rimligt att ange vissa ur svensk synvinkel prioriterade samarbetsområden och andra överväganden.

Två områden är centrala i samarbetet med de baltiska länderna:

- det fortsatta stärkandet av de baltiska ländernas gräns/kustbevakning och
- uppbyggandet av baltiska försvarsmakter under demokratisk kontroll, med utbildningsinsatser som en särskilt viktig komponent.

Stödet till gräns/kustbevakningen bör fortsätta och i en kommande fas utvidgas avseende östgränserna i främst Lettland och Litauen. Med hänsyn till internationell kriminalitet och smuggling samt i ljuset av de baltiska ländernas strävan till EU-medlemskap framstår den suveräna statens kontroll av sina gränser som en angelägen uppgift.

Sverige bör hjälpa till att stärka civila säkerhetsfunktioner som rättsväsen, civilförsvaret, gräns- och kustbevakning, räddningstjänst, miljöskydd och därvid också uppröjning efter tidigare sovjetisk militär verksamhet, t.ex. minröjning. Inom det militära området bör samarbetet bidra till bättre demokratisk kontroll av försvaret och kunna omfatta ett brett spektrum av åtgärder såsom utbildningsinsatser, rådgivning, samövningar och samverkan inom PFF-ramen samt krigsmaterielexport. Krigsmaterielexport till de baltiska länderna skall dock, liksom till alla andra stater, prövas i särskild ordning från fall till fall.

Utskottet biträder vad regeringen i propositionen anfört om det svenska säkerhetsfrämjande stödet till de baltiska staterna. Utrikesutskottet har tidigare behandlat den övergripande inriktningen av Sveriges samarbete med Central- och Östeuropa i betänkande 1994/95:16.

Med det anförda anser utskottet motionerna Fö23 (kd) yrkande 37, Fö38 (fp) yrkande 18 och Fö52 (v) yrkande 5 besvarade. Motion Fö42 (mp) yrkandena 9 och 36 avstyrks.

Inriktningen och omfattningen av Sveriges PFF-samarbete och frågan om interoperabilitet behandlas i motionerna Fö23 (kd) yrkande 40, Fö38 (fp) yrkande 19, Fö42 (mp) yrkande 8 samt Fö52 (v) yrkande 1.

De gemensamma PFF-aktiviteterna stärker och utvecklar därigenom Östersjösamarbetet. PFF-samarbetet bidrar även till att allt starkare väva in de baltiska länderna i europeiska säkerhetsstrukturer, vilket ligger i Sveriges intresse. Grundläggande för PFF-samarbetet är att varje stat själv bestämmer inom vilka områden och på vilket sätt den är beredd att samarbeta. Sverige, Finland och Österrike har deklarerat att man deltar i samarbetet på alliansfrihetens grund.

I det s.k. ramdokumentet identifieras förmågan att samverka i fredsfrämjande operationer, räddningsinsatser och internationella humanitära operationer som ett viktigt mål för PFF-samarbetet. Öppenhet och demokratisk kontroll av försvarsmakter är ytterligare två viktiga huvudmål.

Utrikesutskottet konstaterade inför Sveriges deltagande i PFF i sitt betänkande 1993/94:UU18 bl.a.:

Den stora betydelsen av förslaget ligger i att det nu mellan Europas stater öppnar sig möjligheter för gemensamma insatser till gagn för en alleuropeisk samarbetsordning men också för nya konkreta insatser på det fredsbevarande området. — — —

Utskottet menar att PFF har förutsättningar för att tillföra samarbetssträvandena i Europa något nytt och väsentligt genom sin pragmatiska och konkreta inriktning. PFF är inte en allians med förpliktigande inslag, utan det är en säkerhets- och förtroendeskapande process. PFF är således, enligt utskottets uppfattning, väl förenlig med Sveriges militära alliansfrihet. — — —

Det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet anförde i betänkande 1995/96:UFöU1 att förändringar i PFF-processen i riktning mot nya eller förändrade blockbildningar kommer att beaktas vid de tämligen tätt återkommande tillfällena då det blir aktuellt att förnya partnerskapsprogrammet. Denna utskottets bedömning gäller fortfarande.

Det militära samarbete som kan ifrågakomma är inte generellt till sin natur, utan det bestäms i varje enskilt fall genom en bilateral överenskommelse mellan Sverige och NATO om ett partnerskapsprogram.

Försvarskommittén anförde vid riksdagsbehandlingen bl.a. (yttrande 1993/94:FöU7y):

Partnerskapsprogrammet gäller för viss tidsperiod, och ingen automatik finns för att åtaganden skall kunna utsträckas utan ömsesidig överenskommelse. Enligt utskottets mening föreligger således tillräckliga garantier för en svensk handlingsfrihet.

Utskottet instämmer i försvarskommitténs bedömning och anser inte att partnerskapsprogrammet IPP är av en sådan karaktär att det behöver föreläggas riksdagen.

Med det anförda anser utskottet motion Fö52 (v) yrkande 1 besvarad. Motion Fö42 (mp) yrkande 8 avstyrks.

Sverige har en bred och lång erfarenhet av internationella fredsfrämjande och humanitära insatser. Genom att delta i PFF-övningar bidrar Sverige till att öka sin egen och andra länders förmåga i dylik verksamhet. Sverige kommer under 1997 att stå värd för flera PFF-övningar.

Sverige har hittills deltagit i PFF-övningar med främst mark- och marin-stridskrafter. På uppdrag av regeringen har Militärhögskolan (MHS) utfört en studie över de rent militärtekniska förutsättningarna för svenskt deltagande med marin- och flygstidskrafter i fredsfrämjande insatser och övningar. MHS anser i sin rapport att deltagande med marin- och flygstidskrafter i internationella insatser och övningar ökar det svenska försvarets totala förmåga och förespråkar därför deltagande i såväl insatser som övningar.

Utskottet delar regeringens bedömning att Sverige även fortsättningsvis bör delta i PFF-övningar med enheter från samtliga försvarsgrenar för att stärka förmågan att kunna genomföra internationella fredsfrämjande insatser på ett säkert och effektivt sätt. PFF-övningar i Östersjöområdet med en bred deltagarkrets fyller en viktig förtroendeskapande funktion. Vi bör i första hand sträva efter att förbättra samverkansförmågan för sådana typer av enheter som kan förväntas efterfrågas för internationella fredsfrämjande insatser och där svenska resurser är särskilt väl lämpade.

Motion Fö38 (fp) yrkande 19 avstyrks.

Stöd åt internationell fredsfrämjande och humanitär verksamhet är en av totalförsvarsmyndigheternas huvuduppgifter. Dessa internationella uppgifter ställer höga krav på vår förmåga att samarbeta med andra länder och kräver anpassning till internationell standard vad gäller såväl materiel som metoder. Sveriges deltagande i FN-insatser och inte minst IFOR har understrukit PFF-samarbetets stora betydelse och värde. Samarbetet bidrar till att öka vår samverkansförmåga, och i detta avseende har de gemensamma PFF-övningarna varit särskilt värdefulla.

Regeringen anger i propositionen att Sverige aktivt bör verka för att, tillsammans med andra PFF-länder, vidareutveckla och fördjupa PFF-sam-

Utskottet delar regeringens inställning.

Med det anförda betraktar utskottet motion Fö23 (kd) yrkande 40 som besvarad.

8. Internationellt samarbete och exportfrågor

8.1 Sammanfattning av propositionen (s. 154–157)

Försvarsmaterielsamarbetet behandlas både under avsnitt 4 och avsnitt 14 av propositionen. I det senare avsnittet diskuteras mera specifika problem, utifrån allmänna överväganden i det tidigare avsnittet. Här sammanfattas propositionens avsnitt 14.3.

Försvarsindustrins bidrag till Försvarsmaktens anpassningsförmåga avgörs inte bara av dess tekniska kompetens, utan också av den industriella strukturen, i synnerhet vad avser internationellt samarbete. Ett kraftigt utökat och fördjupat internationellt samarbete, mellan myndigheter och mellan företag, är en förutsättning såväl för att bevara svensk försvarsindustriell kompetens som för att möjliggöra Försvarsmaktens anpassningsförmåga.

Ett fördjupat internationellt samarbete underlättar bevarandet av svensk försvarsindustriell kompetens inom viktiga områden. Det ger förutsättningar att upprätthålla och utveckla specialiserad kompetens samt tillgång till utländsk teknologi. Samarbete mellan svensk och utländsk försvarsindustri skapar också gynnsamma förutsättningar för konkurrenskraftiga anbud vid svenska och utländska materielanskaffningar. Utan internationellt samarbete riskerar tillgången inom vissa områden på kvalificerad kompetens och materiel att helt försvinna.

För att Försvarsmaktens behov av en inhemsk försvarsindustriell kapacitet skall kunna tillgodoses krävs att de svenska företagen ges möjlighet att exportera och delta i det internationella samarbetet. Ett nödvändigt komplement till det begränsade antalet internationella utvecklingsprojekt är att den mer traditionella exportförsäljningen fortsätter.

Den internationellt sett vikande försvarsmaterielmarknaden har skärpt konkurrenssituationen på exportmarknaderna och försvårat de svenska företagens exportmöjligheter. För att de svenska företagens exportpotential skall kunna utnyttjas är det viktigt att regeringen och svenska myndigheter på ett aktivt och strukturerat sätt stöttar försvarsindustrins exportansträngningar av större materielprojekt, under förutsättning att exportansträngningarna står i överensstämmelse med riktlinjerna för krigsmaterielexport.

WEAG, som inte är traktatfäst och saknar överstatliga inslag, baseras på konsensusprincipen. Det praktiska arbetet inom WEAG sker i tre s.k. panelgrupper, vilka söker identifiera möjligheter till samarbete inom områdena utveckling och upphandling, forskning och teknologi, respektive harmonisering beträffande upphandlingsprocedurer, kravspecifikationer och kvalificeringskrav för leverantörer. Det bör därutöver noteras att varje deltagande land själv väljer de samarbetsområden man önskar delta i.

Det sammansatta utrikes- och försvarskommittén konstaterade att det svenska medlemskapet i EU och observatörskapet i VEU kan skapa möjligheter till mer kostnadseffektiv krigsmaterielanskaffning, bl.a. genom ökade möjligheter till gemensam anskaffning. WEAG framstår härvidlag som ett viktigt europeiskt forum. Utskottet fann också anledning att framhålla att försiktighet bör iakttagas i utvecklingen av samarbetet med WEAG, så att detta stannar inom de ramar som riktlinjerna för krigsmaterielexport anger.

Regeringen anser att samarbete med WEAG ger en väsentlig möjlighet till en samlad överblick över prioriterade materielområden, vilket för försvarsmyndigheter och försvarsindustrier kan skapa förbättrade och förenklade möjligheter till samarbete och samordning med myndigheter och industrier inom andra deltagarländer. Viktiga nätverk byggs upp mellan de deltagande ländernas politiska institutioner, myndigheter och industrier. Utvecklingen inom den europeiska försvarsindustrimarknaden kan påverkas i ett tidigt skede. De små staterna kan få ett inflytande genom att tidigt kunna ta initiativ, formulera samarbetsprogram etc. Regeringen bedömer att samarbetet inom WEAG under de närmaste åren i huvudsak kommer att bibehålla nuvarande karaktär.

Försvarsberedningen framför i sitt betänkande Omvärldsförändringar och svensk säkerhetspolitik (Ds 1996:51) att ett svenskt medlemskap i WEAG är eftersträvt. Regeringen ansluter sig till Försvarsberedningens bedömning att Sverige bör ingå i WEAG. Det bör ankomma på regeringen att pröva hur samarbetet från svensk sida närmare skall utformas.

8.2 Motionerna

Motion Fö38 (fp) yrkande 30 uppehåller sig vid det europeiska samarbetet rörande försvarsmateriel. Motionärerna anser att det är naturligt att de nya säkerhetspolitiska förutsättningarna leder till ett utökat materielsamarbete med andra stater. Det är viktigt, menar motionärerna, att den svenska vapenexporten även fortsatt äger rum inom ramen för en restriktiv exportpolitik, alldeles oavsett det faktum att försvarsindustrin till följd av minskad efterfrågan kan komma att få avsättningssvårigheter. Frågorna rörande försvarsmateriellt samarbete, såsom t.ex. regeringens förslag om svenskt medlemskap i WEAG, kommer att bli allt viktigare. Dessa frågor är av stor säkerhets- och utrikespolitisk vikt och bör därför inte undergå stegvisa förändringar utan att de långsiktiga konsekvenserna klarlagts. En samlad översyn av detta och villkoren därför bör göras innan förändringar genomförs.

I motion Fö42 (mp) yrkande 6 motsätter sig motionärerna ett svenskt medlemskap i WEAG, Western European Armaments Group). Motionärerna anser inte att ett europeiskt samarbete beträffande försvarsmateriel, som det har beskrivits i propositionen, är möjligt med bibehållande av den nu gällande lagstiftningen om export av krigsmateriel. Den militära alliansfriheten förlorar också i trovärdighet i och med ett eventuellt svenskt medlemskap. I stället för att stödja försvarsindustrin borde regeringen enligt motionärerna sträva efter att ställa om industrin till civil produktion och

"avrustningsindustri", för destruktion av t.ex. antipersonella minor. En sådan omställning skulle enligt motionen kunna innebära en säkerhetspolitisk investering.

I motion Fö43 (mp) yrkande 4 hemställs att riksdagen förklarar att de ubåtar som, delvis betingat av det nu aktuella försvarsbeslutet, blir övertaliga inte skall få exporteras.

I motion Fö52 (v) yrkande 6 vänder sig motionärerna mot ett eventuellt svenskt medlemskap i WEAG. Motionärerna förespråkar att en plan för avveckling av den svenska vapenexporten tas fram. Den svenska försvarsmakten måste givetvis ha vapen och utrustning, men detta får inte innebära en okritisk inställning till det framväxande europeiska försvarsmaterielsamarbetet.

I motion Fö501 (m) yrkande 2 välkomnas vad som i propositionen sägs om internationellt försvarsmaterielsamarbete. I motionen betonas vikten av att samarbetet på detta område också blir mellanstatligt, och inte uteslutande äger rum på företagsnivå. De nationer som är aktiva i upphandlingen av försvarsmateriel är så få och har en så stark ställning att samverkan dem emellan bör inledas på olika områden. Det handlar både om projektinventering, utvecklingsarbete och följande beslut om att påbörja serieleveranser. Eftersom kunden avgör vilka projekt som skall förverkligas kommer samarbete på detta område att resultera i mål och ramar för de företag som önskar komma i fråga i en upphandling. Syftet med ett sådant internationellt samarbete måste vara att uppnå en situation där både företag och stater kommer i en gynnad situation. Det bör vara ett långsiktigt mål att åstadkomma en gemensam europeisk marknad också för försvarsmateriel. Det är vidare viktigt att på sikt åstadkomma en harmonisering av exportlagstiftningen i de länder som kan bli aktuella för ett samarbete på försvarsindustriområdet.

I motion U401 (mp) yrkande 8 önskar motionärerna se att riksdagen uttalar som sin mening att det inte skall vara tillåtet att utveckla krigsmateriel uteslutande för exportmarknaden. Motionärerna åberopar härvidlag en rekommendation från den statliga krigsmaterielutredningen och anför att regeringen i proposition 1991/92:174 s. 143 också har ställt sig bakom ett sådant synsätt.

I motion U402 (m) yrkande 2 understryker motionären att det av flera skäl är viktigt att Sverige har en egen försvarsindustri. Industrin förser försvaret med materiel och kompetens och genererar avknopningsprodukter på en mycket hög teknisk nivå. Detta innebär en fruktbar teknisk- och kompetensspridning som också kommer civila företag till del. I många orter är försvarsindustrin också viktig för sysselsättning och framtidstro. Branschens överlevnad, fortsätter motionären, är beroende av möjligheten att kunna samverka med liknande företag inom EU. Det måste också skapas bättre villkor för företagen att kunna sälja sina produkter. Svensk försvarsindustri måste ges möjligheter att på lika villkor konkurrera om europeiska försvarsorder. För att åstadkomma bättre konkurrensmöjligheter för svenska

företag bör svensk industri tillåtas verka under regler för export som tar hänsyn till konkurrenssituationen.

I motion 404 (m) yrkandena 1 och 2 framhåller motionärerna behovet av svensk vapenexport och anför att internationell samverkan kommer att bli allt viktigare för att inom ramen för minskande tillverkningsserier kunna bevara kompetens och konkurrenskraft. De ökande utvecklingskostnaderna betalas i inte oväsentlig mån av försvarsindustrin. Eftersom det svenska försvaret inte självklart anskaffar varje ny modell, måste industrin hitta köpare också utanför landet, som genom sina köp betalar för nästa utvecklingssteg. Exporten kommer i en framtid med minskande svenska beställningar att vara helt avgörande för möjligheten att upprätthålla industrins kompetens.

I yrkande 3 anför motionärerna att den svenska exporten av försvarsmateriel kräver ett starkt politiskt stöd för att kunna bli framgångsrik. Exporten av försvarsmateriel är omgärdad med ett starkt politiskt regelverk, och det är stater eller myndigheter som uppträder som köpare. Om svensk export i framtiden skall vara framgångsrik, så krävs ett starkt politiskt stöd från högsta nivå.

I motion U405 (fp) yrkande 2 yrkas att riksdagen skall uttala att utveckling och tillverkning av krigsmateriel endast för den utländska marknaden inte skall vara tillåten. Motionären hänvisar till mångårig praxis och den parlamentariska krigsmaterielexportutredningen (SOU 1989:102), som föreslagit att internationell samverkan inte bör få leda till utveckling och tillverkning enbart inriktad på en utländsk marknad. Formuleringen har återgivits i regeringens proposition om krigsmaterielexporten (prop. 1991/92:174). Att mjuka upp denna princip, skulle innebära en alltför långtgående förändring av grunderna för den svenska exportpolitiken.

I yrkande 3 anføres att det är viktigt att EU motverkar att enskilda medlemsstater driver en nationell vapenexportpolitik, som motverkar övergripande mål om nedrustning och avspänning. Sverige bör ta initiativ till att förmå medlemsstaterna inom EU att driva en mer restriktiv vapenexportpolitik. Detta skulle kunna ske genom förslag om bindande vapenembargon mot olika stater och områden. Även om vapenexporten inte omfattas av Romfördragets regler, är frågorna viktiga för gemenskapen.

8.3 Utskottets överväganden

I försvarsbeslutets första etapp konstaterades att Sverige har ett behov av att delta i det framväxande europeiska försvarsmaterielsamarbetet och att ett närmande till Western European Armaments Group (WEAG) därför bör ske. Det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet konstaterade att det svenska medlemskapet i EU och observatörskapet i VEU kan skapa möjligheter till mer kostnadseffektiv krigsmaterielanskaffning, bl.a. genom ökade möjligheter till gemensam anskaffning. WEAG framstår härvidlag som ett viktigt europeiskt forum. Utskottet fann också anledning att framhålla att försiktighet bör iakttas i utvecklingen av samarbetet med WEAG, så att detta stannar

inom de ramar som riktlinjerna för krigsmaterielexport anger. Detta gäller alltjämt.

1996/97:UFöU1

I sitt betänkande 1995/96:UFöU1 framhöll utskottet värdet av de möjligheter Sverige kan ha i WEAG att utifrån ett militärt alliansfritt perspektiv och med utgångspunkt i svenska värderingar i övrigt påverka inriktningen av en framväxande europeisk försvarsindustripolitik. Utskottet tillstyrkte regeringens yrkande i proposition 1995/96:12, att Sverige bör närma sig WEAG.

Samarbetet inom WEAG medför inga negativa begränsningar i svenskt utrikespolitiskt agerande.

Regeringen anför i den nu aktuella propositionen att Sverige bör eftersträva att ingå i WEAG. Utskottet gör ingen annan bedömning.

För att internationellt samarbete skall komma till stånd erfordras dels att svensk industri och svenska myndigheter kan bidra med kvalificerade tekniska kunskaper, dels att sådana betingelser skapas som möjliggör ett industriellt samarbete. Av särskild betydelse är därför att myndighetsstöd lämnas i sådan art och omfattning att samarbetet underlättas. Det kan vara fråga om beställarsamverkan, utbildningsstöd eller att en formell ram för samarbetet upprättas. Samarbete med WEAG ger en väsentlig möjlighet till en samlad överblick över prioriterade materielområden, vilket för försvarsmyndigheter och försvarsindustrier kan skapa förbättrade och förenklade möjligheter till samarbete och samordning med myndigheter och industrier inom andra deltagarländer. Viktiga nätverk byggs upp mellan de deltagande ländernas politiska institutioner, myndigheter och industrier. Utvecklingen inom den europeiska försvarsindustrimarknaden kan påverkas i ett tidigt skede. De små staterna kan få ett inflytande genom att tidigt kunna ta initiativ, formulera samarbetsprogram etc. Regeringen bedömer att samarbetet inom WEAG under de närmaste åren i huvudsak kommer att bibehålla nuvarande karaktär. Utskottet gör samma bedömning, och anser inte att det nu föreligger skäl att vidare utreda de långsiktiga konsekvenserna av ett utvidgat samarbete föranlett av Sveriges närmande till WEAG. Utskottet utgår ifrån att regeringen om det visar sig nödvändigt återkommer till riksdagen i denna fråga.

Utrikesutskottet har i en följd av betänkanden, senast i betänkande 1994/95:UU20, tagit ställning till yrkanden rörande en avveckling av krigsmaterielexporten. Utrikesutskottet har därvid genomgående avstyrkt dessa förslag. Enligt utskottets uppfattning äger de av utrikesutskottet tidigare gjorda ställningstagandena fortfarande giltighet.

Motionerna Fö42 (mp) yrkande 6, Fö52 (v) yrkande 6 samt Fö38 (fp) yrkande 30 avstyrks därmed.

Försvarsindustrins bidrag till Försvarsmaktens anpassningsförmåga avgörs inte bara av dess tekniska kompetens, utan också av den industriella strukturen, i synnerhet vad avser internationellt samarbete. Ett kraftigt utökat och fördjupat internationellt samarbete, mellan myndigheter och mellan företag, är en förutsättning såväl för att bevara svensk försvarsindustriell kompetens som för att möjliggöra Försvarsmaktens anpassningsförmåga.

Ett fördjupat internationellt samarbete underlättar bevarandet av svensk försvarsindustriell kompetens inom viktiga områden. Det ger förutsättningar

att upprätthålla och utveckla specialiserad kompetens samt tillgång till utländsk teknologi. Samarbeta mellan svensk och utländsk försvarsindustri skapar också gynnsamma förutsättningar för konkurrenskraftiga anbud vid svenska och utländska materielanskaffningar. Utan internationellt samarbete riskerar tillgången inom vissa områden på kvalificerad kompetens och materiel att helt försvinna.

Sveriges intresse för ett närmare försvarsindustriellt samarbete är funktionellt och utgår från det svenska försvarets intresse av effektiv och konkurrenskraftig materielanskaffning och stöd från svensk försvarsindustri. En inhemsk försvarsindustri utgör i sig en säkerhetspolitisk tillgång. Med hänsyn till den begränsade inhemska marknaden, de ökade svårigheterna att upprätthålla nödvändig bredd inom den egna försvarsindustrin samt med hänsyn till strävan att bibehålla en hög teknisk nivå inom kritiska områden och en fortsatt kostnadseffektiv materieförsörjning, framstår ett väsentligt utökat internationellt samarbete som en förutsättning för den svenska försvarsindustrins överlevnad.

I propositionen anför regeringen att det är viktigt att den svenska försvarsindustrins exportansträngningar beträffande större materielprojekt på ett aktivt och strukturerat sätt stötts av regeringen och svenska myndigheter. En förutsättning för sådant stöd är att exportansträngningarna står i överensstämmelse med riktlinjerna för krigsmaterielexport.

Utskottet biföll i betänkande 1995/96:UFöU1 regeringens yrkande i proposition 1995/96:12, rörande stöd för svenska exportsatsningar.

Den traditionella, nationellt baserade exportförsäljningen är ett nödvändigt komplement till det begränsade antalet internationella utvecklingsprojekt, vilket är en förutsättning för en svensk försvarsmaterielprofil. Utskottet ansluter sig därför till vad regeringen i den nu aktuella propositionen anför om stöd för svenska exportansträngningar.

EU:s roll inom försvarsmaterielområdet är fortfarande mycket begränsad. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att en vidgad roll för EU inom försvarsmaterielområdet skulle ge större möjligheter för Sverige att delta i samarbetet och skapa bättre möjligheter till harmonisering. Alldeles oavsett i vilken utsträckning det europeiska försvarsmaterielsamarbetet kommer att bedrivas inom EU:s ram, torde Sverige genom ett utvidgat samarbete få större möjligheter att delta i en europeisk dialog rörande försvarsmaterielfrågorna.

Med det anförda anser utskottet motionerna U402 (m) yrkande 2 och U404 (m) yrkandena 1–3 besvarade.

Ett antal yrkanden berör krigsmaterielexporten.

Grundprinciperna för den svenska krigsmaterielexporten är att all export är förbjuden, såvitt tillstånd inte ges av regeringen. De riktlinjer som nu gäller har behandlats av riksdagen.

Regeringens proposition 1991/92:174 med förslag till lag om krigsmateriel behandlades av utrikesutskottet i betänkande 1992/93:UU1. I samma proposition förelades riksdagen riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan. I propositionen anförde regeringen att det inte funnes skäl

för svensk försvarsindustriell utlandssamverkan med mindre denna tillgodoser väsentliga svenska försvars- och säkerhetspolitiska mål och behov. Regeringen underströk att den svenska krigsmaterielindustrins tillverkning och utveckling, antingen den sker på egen hand eller i samverkan med utlandet, skall främja den tekniska kompetens och kapacitet som kan nyttiggöras för vår egen försvarsförmåga. Regeringen sammanfattade sin argumentation vid det tillfället med konstaterandet att export av krigsmateriel och annan utlandssamverkan bör kunna ske i den omfattning som är betingad av våra försvars- och säkerhetspolitiska mål och behov och inom ramen för Sveriges allmänna utrikespolitiska principer. Det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet sammanfattade i sitt betänkande 1995/96:UFöU1 förutsättningarna för svensk krigsmaterielexport, bl.a. genom att hänvisa till vad utrikesutskottet tidigare sagt i frågan vid behandlingen av den citerade propositionen:

– – – två övergripande kriterier anges för när undantag från det generella förbudet kan medges: dels att utlandssamverkan är erforderlig för att kunna tillgodose det svenska försvarets behov av materiel eller kunnande eller i övrigt är säkerhetspolitiskt önskvärd, dels att samverkan inte står i strid med principerna eller målen för Sveriges utrikespolitik.

I de riktlinjer som förelades riksdagen i den aktuella propositionen, uttalades beträffande avtal med utländsk part om gemensam utveckling eller tillverkning av krigsmateriel att tillståndsbedömningen skall utgå från de angivna grundläggande kriterierna. När det gäller mer omfattande och för Sverige viktigare utlandssamverkan på krigsmaterielområdet bör enligt riktlinjerna en regeringsöverenskommelse träffas mellan Sverige och samverkanslandet.

Tillverkning och utförelse av krigsmateriel regleras genom lagen (1992:1300) om krigsmateriel och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel. Båda dessa författningar trädde i kraft den 1 januari 1993. Krigsmateriellagen föreskriver att krigsmateriel inte får tillverkas utan regeringens tillstånd. Även all försvarsindustriell utlandssamverkan förutsätter tillstånd av regeringen.

Riktlinjerna innebär att svensk försvarsindustri inte har möjlighet att utveckla vapensystem för utförelse oavsett den svenska krigsmaktens behov av dessa. Utrikesutskottet avstyrkte i betänkande 1994/95:UU1 ett motionsyrkande som syftade till att åstadkomma en sådan möjlighet, med hänvisning till att avtal med utländsk part om gemensam utveckling av krigsmateriel alltid skall utgå från de av riksdagen fastlagda, grundläggande kriterierna. Enligt gällande regelverk för krigsmaterielexport skall tillståndspliktig utlandssamverkan endast medges om den bedöms erforderlig för att tillgodose det svenska försvarets behov. De försvarspolitiska behoven kan härvidlag ta sig många olika uttryck. Krav på anpassningsförmåga medför dessutom att de försvarspolitiska behoven kan behöva ges en delvis ny innebörd. Yrkanterna i motionerna U401 och U405 torde därmed vara tillgodosedda.

Regeringens prövning av den tillståndspliktiga utvecklingen, tillverkningen och exporten av krigsmateriel sker med utgångspunkt i de förutsättningar som finns i varje enskilt fall, baserat på gällande lagstiftning och riktlinjer.

Med det anförda anser utskottet motionerna U401 (mp) yrkande 8 och U405 (fp) yrkande 2 besvarade. Motion Fö43 (mp) yrkande 4 avstyrks.

I motionerna Fö501 (m) yrkande 2 anføres att det bör vara ett långsiktigt mål att åstadkomma en gemensam europeisk marknad för försvarsmateriel, och att det är viktigt att på sikt harmonisera exportlagstiftningen i de länder som kan bli aktuella för ett samarbete på försvarsindustriområdet. I motion 405 (fp) yrkande 3 anføres att Sverige bör ta initiativ till att förmå staterna inom EU att driva en mer restriktiv vapenexportpolitik.

Romfördragets artikel 223 ger medlemsstaterna möjligheter till undantag från den gemensamma marknadens villkor avseende tillverkning och handel med krigsmateriel för att skydda egna väsentliga säkerhetsintressen. De grundläggande utgångspunkterna för allt försvarsmaterielsamarbete bestäms alltså fortfarande i stor utsträckning av medlemsländerna. Inom ramen för regeringskonferensen IGC har den hittillsvarande tillämpningen av artikel 223 diskuterats, liksom en eventuell förändring av fördragstexten. Enligt vad utskottet erfarit, finns inga förutsättningar att inom den pågående regeringskonferensen åstadkomma några fördragsändringar. Vad gäller en eventuell harmonisering av exportreglerna, måste för svenskt vidkommande vår restriktiva exportpolitik tas som utgångspunkt. Under denna förutsättning, ser utskottet positivt på detta.

Med det anförda anser utskottet motion Fö501 (m) yrkande 2 besvarad. Motion U405 (fp) yrkande 3 avstyrks.

9. Internationellt förbud mot antipersonella minor

9.1 Sammanfattning av propositionen (s. 176–177)

Riksdagen beslutade under våren 1994 att Sverige inom ramen för pågående översyn av FN:s vapenkonvention skulle lägga fram förslag med syfte att få till stånd ett internationellt totalförbud mot antipersonella minor. Utrikesutskottet framhöll (bet. 1993/94:UU19) att ett sådant internationellt totalförbud utgör den enda verkliga lösningen på det humanitära problem användningen av minor ger upphov till.

FN:s konferens rörande översyn av 1980 års vapenkonvention, där Sverige innehaft ordförandeskapet, avslutades den 3 maj 1996 efter två års förhandlingar. Konferensen ledde bl.a. till att ett reviderat protokoll avseende landminor antogs.

Syftet med översynen av 1980 års minprotokoll var att stärka skyddet för civilbefolkningen. Det reviderade minprotokollet är på praktiskt taget alla punkter betydligt starkare utformat än dess föregångare från år 1980.

Följande förändringar förtjänar härvidlag att särskilt nämnas.

- Protokollets tillämpningsområde har utvidgats så att det numera även omfattar interna konflikter.
- De allmänna restriktionerna för användningen av alla typer av minor har stärkts. Detta innebär bl.a. att en krigförande part åläggs ett större ansvar för mineringar. Vidare förbjuds detekteringsskydd och det ställs långtgående krav på försiktighetsåtgärder i samband med minering, t.ex. krav på inhägnad, varningsskyltar och övervakning.

- Användning av s.k. icke-detekterbara antipersonella minor förbjuds. Härvid gäller en övergångstid om nio år.
- Export av icke tillåtna minor förbjuds med omedelbar verkan. Detta gäller bl.a. icke-detekterbara antipersonella minor.
- Långtgående krav på självförstörelse och självdeaktivering uppställs för platslagda antipersonella minor utanför utmärkta och övervakade områden och för fjärrlagda antipersonella minor.
- Förbättrade regler uppsätts för att skydda fredsbevarande styrkor (t.ex. inom ramen för FN och OSSE) och olika humanitära missioner mot minor.
- Staterna åläggs att utkräva individuellt straffrättsligt ansvar för överträdelser av protokollets regler.

Protokollet träder i kraft sex månader efter det att tjugo länder har ratificerat det reviderade landmineprotokollet. Sverige avser att förklara sig bundet av bestämmelserna i protokollet under år 1996.

Regeringen avser att fortsätta att verka för ett internationellt totalförbud mot antipersonella minor.

9.2 Utskottets överväganden

Utrikesutskottet konstaterade i sitt betänkande 1993/94:UU19 att Sverige har agerat aktivt när det gäller att få till stånd en översyn av 1980 års FN-konvention om särskilt inhumana vapen, och framhöll vikten av en sådan översyn. Vidare betonade utskottet att Sverige bör verka för en ökad anslutning till konventionen. Enligt utskottets mening borde konventionens tillämpningsområde vidgas, till att omfatta även inre konflikter. Utskottet ansåg vidare att Sverige borde lägga förslag av innebörd att få till stånd ett internationellt totalförbud mot internationella minor.

Det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet instämmer i vad utrikesutskottet anförde i ovan citerade betänkande. Det är därför med tillfredsställelse som utskottet konstaterar att FN:s översynskonferens, under svenskt ordförandeskap, ledde fram till ett betydligt förbättrat skydd för civilbefolkningen i väpnade konflikter. Det reviderade minprotokollet är, som regeringen anför i propositionen, på praktiskt taget alla punkter betydligt starkare utformat än dess föregångare från 1980.

Sverige föreslog som första land i augusti 1994 ett internationellt förbud mot antipersonella minor. Vartefter förhandlingarna fortskred, ökade stödet för den svenska ståndpunkten. Dryga fyrtioalet länder har nu aviserat sin avsikt att ratificera det reviderade minprotokollet, och ett betydande antal stater sluter upp bakom tanken på ett totalförbud.

EU fattade den 1 oktober beslut om en gemensam aktion på detta område och förklarade att EU skall arbeta aktivt för att stödja att en effektiv internationell överenskommelse om ett världsomfattande förbud för dessa vapen kan ingås så snart som möjligt. Samma dag enades EU:s medlemsstater om ett gemensamt moratorium för all export av antipersonella minor.

I oktober ställde sig också ett femtiotal stater bakom den s.k. Ottawadeklarationen, som också den syftar till ett totalförbud för antipersonella minor.

Det växande stödet för ett totalförbud mot antipersonella minor är mycket glädjande och kan förhoppningsvis på längre sikt leda till att denna typ av vapen, som ofta används på ett urskillningslöst sätt, helt kan tas ur bruk.

Utskottet välkomnar regeringens redovisade vilja att även fortsatt verka för ett internationellt totalförbud mot antipersonella minor.

10. Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *händelseutvecklingen i Ryssland m.m.*

att riksdagen förklarar motionerna 1996/97:Fö23 yrkandena 4 och 13, 1996/97:Fö38 yrkande 2, 1996/97:Fö201 yrkande 2 (delvis 1:3) samt 1996/97:U812 yrkandena 1 och 6 besvarade med vad utskottet anför,

2. beträffande *Östersjösamarbetets säkerhetspolitiska betydelse*

att riksdagen förklarar motion 1996/97:Fö23 yrkandena 2 och 3 besvarad med vad utskottet anför,

3. beträffande *CFE-avtalet*

att riksdagen avslår motionerna 1996/97:Fö23 yrkande 5, 1996/97:Fö38 yrkande 4 samt 1996/97:Fö201 yrkande 2 (delvis 2:3),

res. 1 (m, fp, kd)

4. beträffande *FN:s förmåga att hantera internationella konflikter*

att riksdagen förklarar motionerna 1996/97:Fö23 yrkande 6 och 1996/97:Fö42 yrkande 1 (delvis 1:2) besvarade med vad utskottet anför,

5. beträffande *OSSE:s arbete med att skapa en regional säkerhetsordning*

att riksdagen förklarar motion 1996/97:Fö23 yrkande 7 besvarad med vad utskottet anför,

6. beträffande *regeringens förslag med anledning av den säkerhetspolitiska kontrollstationen*

att riksdagen bifaller propositionens förslag i denna del,

res. 2 (m) - motiv.

res. 3 (kd) - motiv.

7. beträffande *det vidgade säkerhetsbegreppet*

att riksdagen förklarar motionerna 1996/97:Fö23 yrkandena 16 och 38, 1996/97:Fö42 yrkande 1 (delvis 2:2), 1996/97:Fö42 yrkande 3 samt 1996/97:Fö52 yrkande 8 besvarade med vad utskottet anför,

8. beträffande *målen för Sveriges säkerhetspolitik m.m.*

att riksdagen med avslag på motion 1996/97:Fö42 yrkande 12 förklarar motion 1996/97:Fö23 yrkandena 14 och 15 besvarade med vad utskottet anför,

res. 4 (mp)

9. beträffande *utformningen av Sveriges säkerhetspolitik*
att riksdagen med avslag på motion 1996/97:Fö38 yrkande 5, förklarar motionerna 1996/97:Fö23 yrkande 1, 1996/97:Fö201 yrkande 2 (delvis 3:3) samt 1996/97:U516 yrkande 8 besvarade med vad utskottet anfört,

res. 5 (fp)

10. beträffande *EU:s utvidgning*
att riksdagen förklarar motionerna 196/97:Fö23 yrkande 8 och 1996/97:U812 yrkande 5 besvarade med vad utskottet anfört,

11. beträffande *EU och VEU, och Sveriges deltagande vad gäller krishantering och fredsfrämjande*

att riksdagen med avslag på motionerna 1996/97:Fö42 yrkande 5 och 1996/97:Fö52 yrkandena 2 och 3 förklarar motion 1996/97:Fö23 yrkandena 9 och 12 besvarade med vad utskottet anfört,

res. 6 (v, mp)

12. beträffande *EU:s fredsbevarande förmåga*
att riksdagen avslår motion 1996/97:Fö42 yrkande 4,

res. 7 (mp)

13. beträffande *VEU och Petersbergssuppgifterna*
att riksdagen avslår motion 1996/97:Fö42 yrkande 2,

res. 8 (mp)

14. beträffande *Sveriges samverkan med NATO*
att riksdagen med avslag på motion 1996/97:Fö42 yrkande 7 förklarar motion 1996/97:Fö23 yrkande 10 besvarad med vad utskottet anfört,

res. 9 (mp)

15. beträffande *NATO:s utvidgning*
att riksdagen avslår motionerna 1996/97:Fö38 yrkande 3 (delvis 1:3) samt 1996/97:Fö52 yrkande 4,

res. 10 (fp)

res. 11 (v)

16. beträffande *en formaliserad dialog rörande NATO:s utvidgning*
att riksdagen avslår motionerna 1996/97:Fö23 yrkande 11 och 1996/97:Fö38 yrkande 3 (delvis 2:3),

res. 12 (fp)

17. beträffande *de baltiska staternas säkerhetspolitiska strävanden*
att riksdagen avslår motionerna 1996/97:Fö38 yrkande 3 (delvis 3:3), 1996/97:Fö201 yrkande 3 samt 1996/97:U812 yrkande 3,

res. 13 (m)

res. 14 (fp)

18. beträffande *internationell anpassbarhet m.m.*
att riksdagen förklarar motion 1996/97:Fö31 yrkande 6 (delvis 1:2) besvarad med vad utskottet anfört,

19. beträffande *kostnaderna för fredsbevarande operationer*
att riksdagen avslår motion 1996/97:Fö31 yrkande 6 (delvis 2:2),

20. beträffande *en fortsatt internationell insats i Bosnien*
att riksdagen förklarar motion 1996/97:Fö38 yrkande 20 besvarad med vad utskottet anfört,

21. beträffande *utformningen av det säkerhetsfrämjande stödet till de baltiska staterna*

att riksdagen med avslag på motion 1996/97:Fö42 yrkandena 9 och 36 förklarar motionerna 1996/97:Fö23 yrkande 37, 1996/97:Fö38 yrkande 18 samt 1996/97:Fö52 yrkande 5 besvarade med vad utskottet anfört,

res. 15 (mp)

22. beträffande *inriktningen av Sveriges PFF-samarbete*

att riksdagen med avslag på motion 1996/97:Fö42 yrkande 8 förklarar motion 1996/97:Fö52 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört,

res. 16 (mp)

23. beträffande *Sveriges deltagande i PFF-övningar*

att riksdagen avslår motion 1996/97:Fö38 yrkande 19,

res. 17 (fp)

24. beträffande *interoperabilitet*

att riksdagen förklarar motion 1996/97:Fö23 yrkande 40 besvarad med vad utskottet anfört,

25. beträffande *WEAG, Western European Armaments Group,*

att riksdagen avslår motionerna 1996/97:Fö38 yrkande 30, 1996/97:Fö42 yrkande 6 samt 1996/97:Fö52 yrkande 6,

res. 18 (fp)

res 19 (v, mp)

26. beträffande *stöd för svenska exportsatsningar m.m.*

att riksdagen förklarar motionerna 1996/97:U402 yrkande 2 och 1996/97:U404 yrkandena 1–3 besvarade med vad utskottet anfört,

27. beträffande *principerna för svensk krigsmaterielexport*

att riksdagen med avslag på motion 1996/97:Fö43 yrkande 4 förklarar motionerna 1996/97:U401 yrkande 8 och 1996/97:U405 yrkande 2 besvarade med vad utskottet anfört,

res. 20 (mp)

28. beträffande *harmonisering av exportlagstiftning m.m.*

att riksdagen med avslag på motion 1996/97:U405 yrkande 3 förklarar motion 1996/97:Fö501 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anfört.

res. 21 (fp, mp)

Stockholm den 30 oktober 1996

På sammansatta utrikes- och försvarsutskottets vägnar

Viola Furubjelke

I beslutet har deltagit: Viola Furubjelke (s), Britt Bohlin (s), Iréne Vestlund (s), Nils T Svensson (s), Helena Nilsson (c), Christer Skoog (s), Inger Koch (m), Lennart Rohdin (fp), Sven Lundberg (s), Jan Jennehag (v), Henrik Landerholm (m), Annika Nordgren (mp), Åke Carerö (kd), Bertil Persson (m), Urban Ahlin (s), Olle Lindström (m) och Carina Hägg (s).

11. Reservationer

1996/97:UFöU1

1. CFE-avtalet (mom. 3)

Inger Koch (m), Henrik Landerholm (m), Bertil Persson (m) och Olle Lindström (m), Lennart Rohdin (fp) och Åke Carerö (kd) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 23 börjar med "Utskottet delar" och på s. 24 slutar med "yrkande 5, avstyrks" bort ha följande lydelse:

I utskottets betänkande från november 1995 markerades med vilket allvar utskottet såg på förändringar i CFE-avtalet. Vidare konstaterades att följderna av att avtalet kan komma att kraftigt förändras kan få en destabiliserande effekt i Östersjöregionen. Mot bakgrund av de förändringar som blivit kända vidhåller utskottet denna uppfattning.

Genom de nya bestämmelserna i avtalet ges Ryssland kortsiktigt rätt att i stort basera sitt nuvarande innehav i det norra flankområdet. Denna förändring förutsågs varken i försvarsbesluten 1992 eller 1995. Båda dessa beslut byggde på förutsättningarna i det ursprungliga CFE-avtalet från 1990.

Hur Ryssland utnyttjar de möjligheter det nya avtalet ger, i första hand efter den 1 juni 1999, beror framför allt på den politiska viljan hos landets ledning. Den ökade ryska handlingsfriheten att placera tung armémateriel i vårt närområde måste noggrant följas upp. Den andra huvudfrågan att besvara är varför Ryssland så hårt kämpat för att flytta Pskovs oblast ut ur zonen för flankbegränsningar. Båda dessa förändringar ser utskottet särskilt allvarligt på. Att endast på grundval av det reviderade avtalet dra mera långtgående säkerhetspolitiska slutsatser är däremot inte möjligt. Därtill är även osäkerheten om avtalets framtida innehåll för stor. Utskottet har inhämtat att regeringen avser att noggrant följa avtalets vidare utveckling och vill understryka betydelsen av detta.

Utskottet tillstyrker motionerna Fö201 (m) yrkande 2 (delvis), Fö38 (fp) yrkande 4 och Fö23 (fp) yrkande 5.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande CFE-avtalet

att riksdagen med anledning av motionerna 1996/97:Fö201 yrkande 2 (delvis 2:3), 1996/97:Fö38 yrkande 4 och 1996/97:Fö23 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

2. Regeringens förslag med anledning av den säkerhetspolitiska kontrollstationen (mom. 6 - motiveringen)

Inger Koch, Henrik Landerholm, Bertil Persson och Olle Lindström (alla m) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 38 börjar med "Det finns inga skäl" och på s. 39 slutar med "totalförsvaret består" bort ha följande lydelse:

Den mer framträdande osäkerheten understryker enligt utskottets mening behovet av att ompröva den inriktning som riksdagen lade fast i december

1995. Vårt land behöver en mer betryggande säkerhetsmarginal för oväntade händelseutvecklingar än den som möjliggörs genom regeringens förslag till ekonomisk ram. Det radikalt förbättrade omvärldsläget intecknades redan i försvarsbeslutet 1992. Grundläggande för utskottets inställning är att den säkerhetspolitiska utvecklingen sedan dess inte kan bedömas som mer positiv än vad som var fallet vid detta beslut. Därför borde riksdagens beslut år 1995 om säkerhetspolitikens mål och försvarspolitikens inriktning samt om besparingar rivas upp.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar med "Utskottet ansluter" och slutar med "med anledning av den säkerhetspolitiska kontrollstationen" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig sålunda i huvudsak till regeringens bedömning av den säkerhetspolitiska utvecklingen, men drar för sin del andra slutsatser vad gäller behovet av ett starkt svenskt försvar.

3. Regeringens förslag med anledning av den säkerhetspolitiska kontrollstationen (mom. 6 - motiveringen)

Åke Carerö (kd) anser att den del av utskottets yttrande på s. 38 som börjar med "Även om väpnade angrepp," och på s. 39 slutar med "totalförsvaret består" bort ha följande lydelse:

Även om väpnade angrepp som skulle hota Sverige i dag ter sig osannolika, råder en grundläggande osäkerhet och svårförutsägbarhet om den säkerhetspolitiska utvecklingen på längre sikt. Det finns inga skäl att nu förändra de riktlinjer för totalförsvaret som riksdagen beslutade år 1995, men utvecklingen det senaste året ger anledning att ompröva den säkerhetspolitiskt motiverade besparing på försvarsutgifterna som detta beslut omfattade.

Osäkerheten och svårförutsägbarheten består och har snarare förstärkts både globalt och regionalt. Många mellan- och inomstatliga konflikter finns i vår närhet och runt om i världen. Ett allvarligt hot är exempelvis spridningen av vapen och massförstörelsevapen på grund av bristande civil och militär kontroll. Den alltmer globaliserade handeln skapar ett större beroende, och kraven på FN:s förmåga att leda multifunktionella operationer har ökat. I vår världsdela pågår sökandet efter en alleuropeisk säkerhetsordning och NATO:s och EU:s utvidgningsprocesser rymmer många svårlösta och känsliga frågor för Nordens del.

Utvecklingen i Ryssland kommer att spela en stor roll för Europa och stå i centrum för de svenska säkerhetspolitiska intressena. Instabiliteten och svårförutsägbarheten består vad gäller de svåra omställningsproblem som Ryssland genomgår mot en fredlig social och ekologisk marknadsekonomi. Förutsättningarna för en fortsatt reformpolitik synes ha ökat efter årets presidentval men de ekonomiska och politiska osäkerheterna innebär risk för allvarliga bakslag.

Även om de militära förutsättningarna för ett angrepp mot Sverige i dag är begränsade i vårt närområde finns rent tekniskt förutsättningar att återupprätta operativ förmåga inom ett fåtal år om befintliga resurser iståndsätts. Inom

europiska Ryssland råder ingen brist på modern materiel, och denna torde vara användbar i ytterligare tio år. Förmågan att genomföra strategiskt överfall kan öka kring sekelskiftet om den gällande ryska militärdoktrинens omstruktureringar av krigsmakten genomförs.

CFE-avtalet är av stor säkerhetspolitisk betydelse men CFE 96 innebar större förändringar än vad som förväntades.

Den militärstrategiska situationen i Östersjöområdet har destabiliserats eftersom utskottet i sitt betänkande 1995/96:UFöU1 såg allvarligt på att avtalet i motsats till vad som var förutsett inte trädde i kraft i november 1995.

Den mer framträdande utvecklingen i vår omvärld understryker att vårt försvar måste ha en god förmåga till anpassning efter förändringar i den militära hotbilden.

Riksdagens beslut år 1995 om säkerhetspolitikens mål och försvarspolitikens inriktning och anpassning består och motiverar inte ytterligare besparingar på totalförsvaret under perioden 1999–2001.

4. Målen för Sveriges säkerhetspolitik m.m. (mom. 8)

Annika Nordgren (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 41 som börjar med "Sveriges säkerhetspolitik" och på s. 42 slutar med "yrkande 12 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Sveriges säkerhetspolitiska mål, såsom en majoritet i riksdagen har formulerat den, lyder som följer:

Svensk säkerhetspolitik syftar ytterst till att bevara vårt lands frihet och oberoende. Vårt säkerhetspolitiska mål är att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en handlingsfrihet att – såsom enskild nation och i samverkan – kunna utveckla vårt samhälle.

Denna skrivning bortser enligt utskottets mening helt från att Sverige är en delstat i Europeiska unionen. Att säkerhetspolitiken ytterst syftar till att bevara vårt lands frihet och oberoende ter sig omöjligt eftersom vi ingår i en union, speciellt som EU både har en säkerhetspolitisk och försvarspolitisk dimension.

Sverige måste vidga det säkerhetspolitiska målet. Det bör innefatta levnadsvillkor, mänskliga rättigheter och en långsiktigt hållbar utveckling i Sverige och i vår omvärld.

Detta är i linje med vad Kommissionen för globalt samarbete har skrivit i rapporten *Our Global Neighbourhood*. I rapporten föreslås bl.a. att synen på den globala säkerheten bör vidgas till att omfatta inte bara staters rätt till säkerhet, utan även individers rätt till säkerhet.

Sveriges säkerhetspolitiska mål bör enligt utskottets mening vara *fred*. Fred är inte enbart avsaknad av krig. Fred förutsätter en långsiktigt hållbar utveckling.

Utskottet tillstyrker motion Fö42 (mp) yrkande 12 och anser motion Fö23 (kd) yrkandena 14 och 15 med det anförda besvarad.

dels att moment 8 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

8. beträffande *målen för Sveriges säkerhetspolitik m.m.*
att riksdagen med bifall till motion 1996/97:Fö42 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motion 1996/97:Fö23 yrkandena 14 och 15 besvarad med vad utskottet anfört.

5. Utformningen av Sveriges säkerhetspolitik (mom. 9)

Lennart Rohdin (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 43 börjar med "Vad motionärerna i motion Fö38" och slutar med "bygger på hypotetiska antaganden" bort ha följande lydelse:

Skulle NATO fortsätta att utvecklas till en allomfattande europeisk säkerhetsorganisation, som fortsätter att fördjupa sitt samarbete med Ryssland, och som utvidgas med allt fler av de nya och gamla demokratierna i Öst- och Centraleuropa och särskilt med de baltiska staterna och Finland, kommer frågan om svenskt medlemskap givetvis i ett nytt läge.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 43 börjar med "Med det anförda" och slutar med "yrkande 5 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet tillstyrker motion Fö38 (fp) yrkande 5 och anser motionerna Fö23 (kd) yrkande 1, Fö201 (m) yrkande 2 (delvis) samt motion U516 (s) yrkande 8 med det anförda besvarade.

dels att moment 9 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

9. beträffande *utformningen av Sveriges säkerhetspolitik*
att riksdagen med bifall till motion 1996/97:Fö38 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motionerna 1996/97:Fö23 yrkande 1, 1996/97:Fö201 yrkande 2 (delvis 3:3) samt 1996/97:U516 yrkande 8 besvarade med vad utskottet anfört.

6. EU och VEU, och Sveriges deltagande vad gäller krishantering och fredsfrämjande (mom. 11)

Jan Jennehag (v) och Annika Nordgren (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 45 börjar med "Frågan om Sveriges" och slutar med "yrkandena 2 och 3 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Försvars- och utrikesministrarna från VEU-länderna sammanträdde i Birmingham i maj 1996. Vid mötet antogs den s.k. Birminghamdeklarationen, som borde vara föremål för mycket eftertanke i Sverige. Ministrarna hänvisade till sin förpliktelse att skapa en europeisk säkerhets- och försvarsidentitet med effektiva politiska medel och militära möjligheter. VEU kommer, enligt deklarationen, att ta ytterligare steg för att skapa närmare institutionella och operationella förbindelser till EU, stärka banden till NATO i syfte att

stärka Atlantpaktens europeiska pelare, stärka sin operationella kapacitet och utveckla de politisk-militära verktygen för beslutsfattande så att VEU kan ta på sig utförandet av fredsfrämjande operationer. Man vill också säkra den påbörjade politiken på områdena rymdaktiviteter och rustning.

Tidigare har VEU:s parlamentarikerförsamling antagit en rekommendation (564) baserad på dokument 1420 om kärnvapnens roll i ett framtida EU-försvär. I denna rekommendation slås fast att alla länder som deltar i försvarssamarbetet kommer att bli ekonomiskt ansvariga för ett avskräckande kärnvapenförsvär.

Sverige är aktiv observatör i VEU (Västeuropeiska unionen). Utskottet anser inte att det är förenligt med en militärt alliansfri politik. För att återskapa förtroendet för en militärt alliansfri politik bör Sverige genast lämna observatörsposten.

Med tillstyrkande av motionerna Fö42 (mp) yrkande 5 och Fö52 (v) yrkande 3 betraktar utskottet motionerna Fö23 (kd) yrkandena 9 och 12 samt Fö52 (v) yrkande 2 som besvarade.

dels att moment 11 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

11. *beträffande EU och VEU, och Sveriges deltagande vad gäller krishantering och fredsfrämjande*

att riksdagen med anledning av motionerna 1996/97:Fö42 yrkande 5 och 1996/97:Fö52 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motionerna 1996/97:Fö23 yrkandena 9 och 12 samt 1996/97:Fö52 yrkande 2 besvarade med vad utskottet anfört.

7. EU:s fredsbevarande förmåga (mom. 12)

Annika Nordgren (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 43 börjar med "Det ligger i Sveriges intresse" och på s. 44 slutar med "EU:s andra pelare, ytterligare" bort ha följande lydelse:

Regeringen skriver i propositionen: "Det är ett svenskt intresse att EU:s förmåga att föra en kraftfull gemensam utrikes- och säkerhetspolitik utvecklas."

Utskottet delar inte denna uppfattning. Enligt utskottets mening är EU snarare en säkerhetsrisk än en säkerhetsvinst. EU:s allt tätare samarbete, trots avsaknad av folklig förankring i medlemsländerna och interna spänningar kring viktiga frågor, bygger enligt utskottets mening in konfliktrisker. Dessutom inskränker EU handlingsmöjligheterna att möta de hot som ryms inom det vidgade säkerhetsbegreppet.

I propositionen framförs att det är viktigt att EU:s förmåga när det gäller konfliktförebyggande och fredsfrämjande insatser utvecklas. Regeringen har genom utrikesministern tidigare tagit ställning för en tydligare institutionell länk mellan EU och VEU gällande de s.k. Petersbergsuppgifterna. Detta i ett gemensamt initiativ med Finland. Med andra ord vill man ge EU militära muskler för att kunna genomföra fredsbevarande åtgärder. Enligt utskottet harmoniserar inte detta med vad regeringen skriver i avsnittet om FN där det

står: ”Det finns en bristande politisk vilja att förse FN med tillräckliga befogenheter och resurser för att kunna agera kraftfullt.”

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 45 börjar med ”Med det anförda” och slutar med ”yrkandena 2 och 3 avstyrks” bort ha följande lydelse:

Med tillstyrkande av motion Fö42 (mp) yrkande 4 betraktar utskottet motionerna Fö23 (kd) yrkandena 9 och 12, Fö42 (mp) yrkandena 2 och 5 samt Fö52 (v) yrkandena 2 och 3 som besvarade.

dels att moment 12 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

12. beträffande *EU:s fredsbevarande förmåga*
att riksdagen med bifall till motion 1996/97:Fö42 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

8. VEU och Petersbergsuppgifterna (mom. 13)

Annika Nordgren (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 44 börjar med ”Sveriges och Finlands” och slutar med ”initiativ från EU” bort ha följande lydelse:

FN är den enda universella organisationen som kan agera globalt genom mandat till fredsfrämjande insatser. FN är inte bara en organisation för ett otal arbetsuppgifter, ekonomiska, sociala, diplomatiska, konfliktförebyggande och fredsfrämjande. FN har också blivit ett naturligt forum, där länder från nord och syd, öst och väst kan mötas, och det är minst lika viktigt.

Förväntningarna på FN har varit stora. Kritiken när resultaten inte visar sig är i samma storleksklass, och man glömmer att kraven inte får vara större än motsvarande resurser som medlemsländerna står för tillsammans. Det är medlemmarna som driver FN:s verksamhet. Det är medlemmarna som håller inne eller betalar ekonomiska avgifter och bidrag, och det är medlemmarna som genom säkerhetsrådet ger FN order om krig eller fred. FN blir inte bättre än vad medlemsländerna gör det till.

Tyvärr brister medlemmarna i ansvar för att förse FN med resurser och befogenheter för att organisationen skall kunna agera på ett kraftfullt sätt. Om världen är i kris, återspeglas krisen i FN.

FN undermineras också av regionalisering av fredsfrämjande insatser. Utskottet anser inte att Sverige bör bidra till denna underminering genom att förespråka militära muskler till VEU. Utskottet anser att ansträngningar för att skapa en bra fredsfrämjande kapacitet bör genom bl.a. Sveriges försorg koncentreras till FN i stället för att undergräva FN än mer genom regionala maktstrukturer som aldrig kommer att agera för det globalas bästa, utan från egenintresse.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 45 börjar med ”Med det anförda” och slutar med ”yrkandena 2 och 3 avstyrks” bort ha följande lydelse:

Med tillstyrkande av motion Fö42 (mp) yrkande 2 betraktar utskottet motionerna Fö23 (kd) yrkandena 9 och 12, Fö42 (mp) yrkandena 4 och 5 samt Fö52 (v) yrkandena 2 och 3 som besvarade.

dels att moment 13 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

13. beträffande *VEU och Petersbergsuppgifterna*
att riksdagen med bifall till motion 1996/97:Fö42 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

1996/97:UFöU1

9. Sveriges samverkan med NATO (mom. 14)

Annika Nordgren (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 45 börjar med "NATO utgör" och slutar på s. 46 med "yrkande 7 avstyrks" bort ha följande lydelse:

NATO genomgår en identitetskris. Efter det kalla krigets slut har man ingen fiende att rusta sig emot, såväl Warszawapakten som Sovjetunionen är upplösta. Men i stället för att diskutera huruvida NATO också borde förpassas till historien försöker nu olika aktörer att ge legitimitet åt NATO. Man hänger sig åt förhoppningar om ett "nytt" och utökat NATO genom byte av doktrin och kanske t.o.m. namn. Vid granskning av fakta inser man snart att denna argumentation bara ger falsk legitimitet åt NATO. De ömsesidiga försvarsgarantierna består. Hotet om kärnvapen användning består. Det enda som inte består är fienden. Det är inget nytt fenomen att en myndighet eller organisation skapas för att möta ett problem, eller hot. När sedan anledningen till upprättandet av myndigheten eller organisationen upphör så övergår verksamheten till att bevara sig själv. Utskottet anser att Sverige i alla sammanhang måste påtala detta faktum och slå fast att Sverige vare sig vill närma sig eller söka medlemskap i NATO.

Utskottet tillstyrker motion 1996/97:Fö42 (mp) yrkande 7 och anser motion 1996/97:Fö23 (kd) yrkande 10 med det anförda besvarad.

dels att moment 14 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

14. beträffande *Sveriges samverkan med NATO*
att riksdagen med bifall till motion 1996/97:Fö42 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motion 1996/97:Fö23 yrkande 10 besvarad med vad utskottet anfört.

10. NATO:s utvidgning (mom. 15)

Lennart Rohdin (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 46 börjar med "Regeringen anför i propositionen" och slutar med "yrkande 3 (delvis)" bort ha följande lydelse:

Den påbörjade processen att utvidga NATO med nya medlemmar kommer sannolikt att komma i gång efter det amerikanska presidentvalet. Fortfarande kan risken för att utvidgningsprocessen förhalas eller rent av omintetgöras inte uteslutas med allvarliga påfrestningar på det säkerhetspolitiska samarbetet i Europa och USA:s framtida roll i detta.

Det NATO som kommer att utvidgas är ett nytt NATO, där det säkerhetspolitiska samarbetet och arbetet för att förebygga och hantera kriser och konflikter i Europa kommer att vara huvuduppgifter. En utvidgning av

NATO, så som den kan förutses, är därför ett viktigt bidrag till ökad säkerhet och stabilitet i det nya Europa. Detta ligger i Sveriges intresse. Det är därför ett svenskt intresse att utvidgningen av NATO inte begränsas i tid och rum, även om processen kan förutses ta avsevärd tid och ske i etapper.

Knappast någon i Moskva ser i dag NATO som ett militärt hot mot Ryssland. Ett Ryssland som önskar stabilitet i sitt närområde har inget att frukta, men mycket att vinna på en integration av öst- och centraleuropeiska stater i det nya NATO, som nu växer fram. Ett Ryssland som däremot på traditionellt sätt vill bevara handlingsfrihet att kunna utnyttja eller utvidga sitt inflytande i närområdet kommer på ett helt annat sätt att se sig begränsat.

En NATO-utvidgning till de nya demokratierna i Öst- och Centraleuropa kommer att avsevärt minska möjligheterna för Moskva att återvinna förlorade möjligheter att utöva inflytande i detta område. Samtidigt ser man i Moskva mot bakgrund av de senaste årens utveckling i Europa alltmer NATO som det säkerhetspolitiska forum med vilket Ryssland framför allt måste öka sitt samarbete.

Det hittillsvarande ryska motståndet mot en NATO-utvidgning får främst ses mot bakgrund av ryska strävanden särskilt sedan hösten 1993 att återvinna förlorat ryskt stormaktsinflytande. Från rysk sida eftersträvas, så som vi bl.a. också sett under Bosnienkonflikten, att bli en förhandlingspartner med främst USA i de flesta internationella frågor.

Motion Fö38 (fp) yrkande 3 (delvis) tillstyrks därmed. Utskottet avstyrker motion Fö52 (v) yrkande 4.

dels att moment 15 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

15. beträffande *NATO:s utvidgning*

att riksdagen med avslag på motion 1996/97:Fö52 yrkande 4 samt med bifall till motion 1996/97:Fö38 yrkande 3 (delvis 1:3) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

11. NATO:s utvidgning (mom. 15)

Jan Jennerhag (v) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 46 börjar med "NATO är stadd" och slutar med "yrkande 3 (delvis)" bort ha följande lydelse:

NATO är stadd i snabb förändring, men förändringarna kommer aldrig att gå dithän att NATO upphör att vara ett instrument för stormaktspolitik. Möjligheterna för NATO att i grunden skapa en förtroendefull relation till Ryssland får anses vara begränsade. Små staters intressen kommer även i framtiden att ha en undanskymd plats i NATO:s agerande. Utskottet delar inte regeringens uppfattning att ett utvidgat NATO kommer att bidra till att öka den politiska stabiliteten i Europa.

Utskottet tillstyrker motion 1996/97:Fö52 (v) yrkande 4. Motion 1996/97:Fö38 (fp) yrkande 3 avstyrks.

dels att moment 15 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

15. beträffande *NATO:s utvidgning*

att riksdagen med avslag på motion 1996/97:Fö38 yrkande 3 (delvis 1:3) samt med bifall till motion 1996/97:Fö52 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

1996/97:UFöU1

12. En formaliserad dialog rörande NATO:s utvidgning (mom. 16)

Lennart Rohdin (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 47 börjar med "Mot denna bakgrund" och slutar med "yrkande 3 (delvis) avstyrks" bort ha följande lydelse:

Det ligger således i Sveriges intresse att i alla fora och i alla sammanhang som erbjuds delta i och framlägga våra intressen i den kommande NATO-utvidgningen och dess följder även för våra säkerhetspolitiska förutsättningar. Sverige borde därför också, på samma sätt som Finland, ha utnyttjat möjligheten att delta i den formaliserade dialogen med NATO om den kommande utvidgningsprocessen.

Motion 1996/97:Fö38 (fp) yrkande 3 (delvis) tillstyrks. Motion 1996/97:Fö23 yrkande 11 avstyrks.

dels att moment 16 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

16. beträffande *en formaliserad dialog rörande NATO:s utvidgning* att riksdagen med avslag på motion 1996/97:Fö23 yrkande 11 samt med bifall till motion 1996/97:Fö38 yrkande 3 (delvis 2:3) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

13. De baltiska staternas säkerhetspolitiska strävanden (mom. 17)

Inger Koch, Henrik Landerholm, Bertil Persson och Olle Lindström (alla m) anser

dels att den del av utskottets anförande som på s. 47 börjar med "De baltiska staternas" och på s. 48 slutar med "fråga gäller alltjämt" bort ha följande lydelse:

De baltiska staternas säkerhet kan enligt svensk uppfattning främst tillgodoses genom den ställning som följer av en fortsatt integration i Europa. Avseende en NATO-utvidgning som omfattar även de baltiska länderna har utskottet i betänkande 1995/96:UFöU1 fastlagt att en sådan utvidgning, som integrerar ett antal demokratier i Central- och Östeuropa, kan öka den politiska stabiliteten i Europa.

Medlemskap i NATO kan för de baltiska länderna inte ersättas av andra strukturer. De säkerhetsgarantier som dessa länder behöver för trygghet och stabilitet är enligt utskottets mening av central betydelse. Riksdagen bör därför enligt utskottets mening uttala Sveriges stöd för de baltiska ländernas strävanden att upptas som medlemmar i NATO.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 48 börjar med "Utskottet avstyrker" och slutar med "yrkande 3 (delvis)" bort ha följande lydelse:

Utskottet tillstyrker motion 1996/97:Fö201 (m) yrkande 3. Motionerna 1996/97:U812 (fp) yrkande 3 och 1996/97:Fö38 (fp) yrkande 3 (delvis) avstyrks.

dels att moment 17 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

17. *beträffande de baltiska staternas säkerhetspolitiska strävanden* att riksdagen med avslag på motionerna 1996/97:Fö38 yrkande 3 (delvis 3:3) och 1996/97:U812 yrkande 3 samt med bifall till motion 1996/97:Fö201 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

14. De baltiska staternas säkerhetspolitiska strävanden (mom. 17)

Lennart Rohdin (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 48 börjar med "Det förefaller sannolikt" och slutar med "yrkande 3 (delvis)" bort ha följande lydelse:

Knappast något är mer avgörande för Sveriges säkerhetspolitiska läge än förhållandena i Östersjöns sydöstra strandstater. Ett aktivt svenskt säkerhetspolitiskt agerande för demokrati och ökat internationellt samarbete blir i detta perspektiv det centrala i svensk säkerhetspolitik. I ju högre grad de nya demokratierna i Öst- och Centraleuropa kan integreras i stabila och förutsägbara europeiska strukturer, desto mer bidrar det till att stabilisera såväl historiska som nya motsättningar och spänningar inom och mellan stater. Såväl EU som det nya NATO, som håller på att utvecklas, får i detta sammanhang en alldeles särskild och ökad politisk betydelse för att bidra till stabilitet och samarbete. Det ligger därför i svenskt intresse att stödja de baltiska ländernas ansökan om såväl EU- som NATO-medlemskap.

Det förefaller inte osannolikt att NATO-utvidgningen i en första omgång inte kommer att omfatta alla kandidatländer. Det är därför angeläget att NATO parallellt med en första utvidgningsomgång utvecklar sitt förhållande, bl.a. inom PFF, till de stater som eftersträvar medlemskap men tills vidare kommer att stå utanför detta. En begränsad NATO-utvidgning kommer då att ytterligare understryka EU:s säkerhetspolitiska betydelse och göra EU-utvidgningen än viktigare för den europeiska stabiliteten och den säkerhetspolitiska utvecklingen. De baltiska staternas säkerhet kan enligt svensk uppfattning främst tillgodoses genom den ställning som följer av en fortsatt integration i Europa.

Om de baltiska länderna inte skulle omfattas av NATO:s första utvidgningsomgång, är det viktigt att en rad olika åtgärder vidtas för att stärka ländernas säkerhet. Detta är ett gemensamt ansvar, där engagemang krävs från både europeisk och amerikansk sida. Ett ökat regionalt samarbete kan också bidra till stabilitet och säkerhet i området.

Motionerna 1996/97:Fö38 (fp) yrkande 3 (delvis) och 1996/97:U812 (fp) yrkande 3 tillstyrks. Motion 1996/97:Fö201 (m) yrkande 3 avstyrks.

dels att moment 17 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

17. beträffande *de baltiska staternas säkerhetspolitiska strävanden* att riksdagen med avslag på motion 1996/97:Fö201 yrkande 3 samt med bifall till motionerna 1996/97:Fö38 yrkande 3 (delvis 3:3) och 1996/97:U812 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

15. Utformningen av det säkerhetsfrämjande stödet till de baltiska staterna (mom. 21)

Annika Nordgren (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 56 börjar med "När det gäller insatser" och på s. 57 slutar med "yrkandena 9 och 36 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Regeringen anser att det svenska säkerhetsfrämjande stödet särskilt bör uppmärksamma stärkandet av de baltiska ländernas gräns- och kustbevakning och uppbyggandet av baltiska försvarsmakter under demokratisk kontroll. Enligt regeringen verkar det som om det bästa sättet för de baltiska länderna att uppnå en ökad säkerhet är att hjälpa dem bygga upp militära försvar. Denna syn delar inte utskottet. Sverige borde inrikta stödet till Baltikum med bl.a. insatser för en omställning av energisystem till förnyelsebara energikällor, demokratiutveckling, minskad sårbarhet i samhällen (redan på planeringsstadiet) och utbildning i icke-våld och civilt motstånd. Detta vore enligt utskottets mening en bättre investering i säkerhet än att försöka bygga upp militär förmåga som för att få reell önskad avskräckningseffekt tungt skulle belasta de respektive ländernas budgetar. Dessutom befäster denna satsning militära lösningar och avskräckning som metod att lösa konflikter. Detta tankesätt konserverar militarism och gör att den globala nedrustning som vi alla önskar motverkas. Varje lands försök att öka den egna säkerheten genom militära investeringar följs ofta av en motsvarande satsning i omvärlden. Detta får till följd att försöken att uppnå en ökad säkerhet mot militära hot blir tvärt emot vad det är tänkt. För en hög kostnad blir inte säkerheten bättre, kanske rent av sämre.

Utskottet tillstyrker motion 1996/97:Fö42 (mp) yrkandena 9 och 36 och anser med det anförda motionerna 1996/97:Fö23 (kd) yrkande 37, 1996/97:Fö38 (fp) yrkande 18 samt 1996/97:Fö52 (v) yrkande 5 besvarade.

dels att moment 21 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

21. beträffande *utformningen av det säkerhetsfrämjande stödet till de baltiska staterna*

att riksdagen med bifall till motion 1996/97:Fö42 yrkandena 9 och 36 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motionerna 1996/97:Fö38 yrkande 18 och 1996/97:Fö52 yrkande 5 besvarade med vad utskottet anfört.

Annika Nordgren (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 57 börjar med "De gemensamma" och på s. 58 slutar med "yrkande 8 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Sverige anslöt sig till NATO:s inbjudan om PFF i maj 1994. I samband med undertecknandet av ramdokumentet överlämnades det s.k. presentationsdokument, där Sverige redovisar vilka former av samarbete Sverige vill medverka i och vilka resurser Sverige ställer till förfogande. I presentationsdokumentet har Sverige uttryckt att ett övergripande och långsiktigt mål för deltagandet i PFF är att bidra till skapande av en ny säkerhetsordning i Europa. Enligt detta dokument är Sverige berett att bidra med sin erfarenhet på det fredsbevarande området och andra områden som t.ex. Räddningstjänstverksamhet. "När detta samråd fullföljts kommer sedan det för det enskilda deltagarlandet bindande steget i form av en bilateral överenskommelse mellan landet i fråga och NATO om ett partnerskapsprogram" (skr. 1993/94:207). Detta innehåller samtliga aktiviteter som NATO erbjuder samt samtliga aktiviteter som medlemsstaterna erbjuder. Slutligen samråder NATO-staterna med respektive medlemsstat för att enas om ett individuellt partnerskapsprogram (IPP). Här framgår målet för samarbetet under de kommande två åren, vad landet utfäster sig och deltar i samt vilka resurser det ställer till förfogande. Detta IPP uppdateras årligen. Uppgiften att företräda Sverige i internationella förhandlingar ankommer på regeringen (1 kap. 6 § regeringsformen). Men genom reglerna i 10 kap. RF garanteras riksdagens inflytande över viktigare utrikespolitiska avgöranden. Flera av bestämmelserna i kapitlet är inriktade på att regeringen skall vara förhindrad att ställa riksdagen inför fullbordat faktum i detta avseende. Enligt 2 § i detta kapitel får regeringen inte ingå en bindande internationell överenskommelse utan att riksdagen har godkänt denna, om överenskommelsen förutsätter att lag ändras eller upphävs eller att ny lag stiftas eller om den i övrigt gäller ett ämne som riksdagen skall besluta om, exempelvis genom att bevilja nya anslag. Också en överenskommelse som är av större vikt skall godkännas av riksdagen. Partnerskap för fred (PFF) spelar en viktig roll i utvidgningsarbetet, och det är viktigt att detta samarbete byggs ut och ges ett nytt innehåll sade nyligen USA:s försvarsminister William Perry då NATO-ländernas försvarsministrar träffades i Norge för att bl.a. diskutera NATO:s framtida befälsstruktur.

Utskottet anser att riksdagen skall avgöra medverkan och viljeinriktning för Sverige inom PFF-samarbetet. Därför borde det vara självklart att förelägga det dokument som lägger fast detta, den s.k. IPP:n, för riksdagen. Därigenom säkras riksdagens inflytande över det svenska deltagandet i PFF. Speciellt viktigt är detta när det aviseras att PFF-samarbetet skall byggas ut och ges nytt innehåll.

Utskottet tillstyrker motion 1996/97:Fö42 (mp) yrkande 8. Motion 1996/97:Fö52 (v) yrkande 1 anses av utskottet med det anförda besvarad.

dels att moment 22 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

22. beträffande *inriktningen av Sveriges PFF-samarbete* att riksdagen med bifall till motion 1996/97:Fö42 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motion 1996/97:Fö52 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört.

17. Sveriges deltagande i PFF-övningar (mom. 23)

Lennart Rohdin (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 58 börjar med "Vi bör i första hand" och slutar med "yrkande 19 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser till skillnad från regeringen att några avgränsningar i Sveriges deltagande i förväg avseende t.ex. svenskt jakt- och attackflyg inte skall göras från riksdagens sida. Vi delar regeringens uppfattning att internationella uppgifter är en huvuduppgift för Försvarsmakten. Det är då angeläget att man inte skiljer ut några delsystem, om denna huvuduppgift skall kännas som viktig för hela Försvarsmakten. När det gäller den materiella anpassningen, skall den ha sin tyngdpunkt på den materiel som nyanskaffas. Detta står inte i konflikt med att delta i PFF-övningar, vilket också framhålls i den MHS-utredning som regeringen hänvisar till. Utbildning av personal, utveckling av samarbetsmetoder och förtroendeskapande personalkontakter är motiv nog för ett brett deltagande utan inskränkningar från svensk sida.

Motion Fö38 (fp) yrkande 19 tillstyrks därmed.

dels att moment 23 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

23. beträffande *Sveriges deltagande i PFF-övningar* att riksdagen med bifall till motion 1996/97:Fö38 yrkande 19 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

18. WEAG, Western European Armaments Group (mom. 25)

Lennart Rohdin (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 63 börjar med "Samarbetet inom WEAG" och slutar med "yrkande 30 avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Ett svenskt deltagande i ett vidgat europeiskt samarbete om krigsmateriel bör bygga på en fortsatt restriktiv exportpolitik och att motsvarande restriktioner införs inom det europeiska samarbetet. I princip bör t.ex. export av krigsmateriel endast ske till demokratier.

Frågor om ökat internationellt försvarsmateriellt samarbete såsom t.ex. regeringens förslag om svenskt medlemskap i WEAG kommer att få stor betydelse framöver. Dessa frågor är av stor säkerhets- och utrikespolitisk vikt och bör därför inte undergå stegvisa förändringar utan att de långsiktiga konsekvenserna klarlagts. En samlad översyn av detta och villkoren därför bör göras innan förändringar, inbegripet svenskt medlemskap i WEAG, genomförs.

Motion Fö38 (fp) yrkande 30 tillstyrks därmed. Utskottet avstyrker motionerna Fö42 (mp) yrkande 6 och Fö52 (v) yrkande 6.

dels att moment 25 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

25. beträffande WEAG

att riksdagen med avslag på motionerna 1996/97:Fö42 yrkande 6 och 1996/97:Fö52 yrkande 6 samt med bifall till motion 1996/97:Fö38 yrkande 30 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

19. WEAG, Western European Armaments Group (mom. 25)

Jan Jennehag (v) och Annika Nordgren (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 62 börjar med "I försvarsbeslutets första etapp" och på s. 63 slutar med "yrkande 30 avstyrks därmed" bort ha följande lydelse:

Regeringen anför i den nu aktuella propositionen att Sverige bör eftersträva att ingå i WEAG. Utskottet gör nu en annan bedömning. Den militära förbrukningen av resurser förlänger och understödjer den orättvisa fördelningen av jordens tillgångar, och regeringarna stödjer denna verksamhet.

Rustningsspiraler slukar stora pengar. Det är pengar som skulle kunna minska klyftorna mellan fattiga och rika, friska och sjuka, välutbildade och analfabeter, bostadsinnehavare och bostadslösa samt ge möjligheter för en långsiktigt hållbar utveckling genom en god miljö.

Vapen dödar, även om de inte används.

När det gäller försvarsindustrisamarbete tar regeringen klara steg mot en harmoniserad vapenmarknad inom EU. Detta uttrycks i klartext i följande rader "... att vi medverkar till harmonisering mellan EU-länderna av regler för försvarsupphandling m.m." Man skriver också i propositionen: "EU:s roll inom försvarsmaterielområdet är alltjämt utomordentligt begränsad. En vidgad roll för EU skulle ge större möjligheter för Sverige att delta i samarbetet och skapa bättre möjligheter till harmonisering."

Regeringen anser att ett medlemskap i WEAG (Western European Armaments Group) är eftersträvansvärt.

Allt detta skall ske "... inom gällande lag om krigsmateriel". Utskottet anser inte att detta är möjligt. Hur skall man t.ex. kunna samarbeta om materielprojekt om man inte får exportera till samma länder? Utskottet finner heller inte att ett medlemskap i WEAG är förenligt med en trovärdig militär alliansfrihet.

Enligt utskottets mening bör Sverige i stället för att på alla sätt hålla krigsmaterielindustrin under armarna koncentrera ansträngningarna till stöd för att ställa om krigsmaterielindustrin till civil produktion. En plan för avveckling av den svenska krigsmaterielexporten bör tas fram som en del i arbetet för att minska vapenflödet över världen.

Utskottet tillstyrker motionerna Fö42 (mp) yrkande 6 och Fö52 (v) yrkande 6. Motion Fö38 (fp) yrkande 30 avstyrks.

dels att moment 25 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

25. beträffande WEAG

att riksdagen med avslag på motion 1996/97:Fö38 yrkande 30 samt

med anledning av motionerna 1996/97:Fö42 yrkande 6 och 1996/97:Fö52 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

1996/97:UFöU1

20. Principerna för svensk krigsmaterielexport (mom. 27)

Annika Nordgren (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 65 börjar med "Regeringens prövning" och slutar med "yrkande 4 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Regeringen föreslår att ubåtsflottan skall reduceras från tolv till högst nio ubåtar, varav två skall ligga i materielberedskap. Det betyder att marinen, med nuvarande inriktning, inte har behov av ytterligare ubåtar under ca 25 år. En modern ubåt har, om den moderniseras, en livstid på ca 40 år. (Enligt vad FMV planerade 1992 skulle de moderniserade Sjöormenubåtarna tjänstgöra i 42 år.)

Om några år kommer den svenska marinen att ha:

Tre helt moderna Gotlandsubåtar, som kan vara i tjänst till någonstans mellan 2030 och 2040, fyra Västergötlandsubåtar, som togs i bruk mellan 1987 och 1990 och som kan vara i tjänst till någonstans mellan 2025 och 2030 samt två Näcken- eller Sjöormenubåtar i materielberedskap. Detta betyder att det, med nuvarande beslut om sju ubåtar i aktiv tjänst, kommer att dröja minst 25 år innan Sverige får ett behov av nyanskaffning av ubåtar.

I takt med att de tre Gotlandsubåtarna nu tillförs den svenska marinen, kommer tre Sjöormenubåtar att tas ur drift. Den ena av dessa har Kockums redan fått tillstånd att exportera till Singapore, för utbildningsändamål. Det återstår två.

Eftersom marinen, enligt propositionen, skall minska ubåtsflottan från tolv till nio ubåtar, blir det dessutom tre fullt moderna ubåtar som tas ur drift (antingen de tre Näckenubåtarna eller två av de renoverade Sjöormenubåtarna och en Näckenubåt). Det betyder att den svenska försvarsmakten inom några år kommer att förfoga över två äldre och tre moderna ubåtar. De tidigare Warszawapaktsstaterna har billigt sålt ut mängder med begagnad militär materiel till tredje världen. Utskottet anser inte att Sverige skall följa deras dåliga exempel. Utskottet anser att Sverige skall skrota, inte sälja, de begagnade ubåtarna.

Utskottet tillstyrker motion Fö43 (mp) yrkande 4 och anser motionerna U401 (mp) yrkande 8 och U405 (fp) yrkande 2 med det anförda besvarade.

dels att moment 27 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

27. beträffande *principerna för svensk krigsmaterielexport* att riksdagen med bifall till motion 1996/97:Fö43 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört samt förklarar motionerna 1996/97:U401 yrkande 8 och 1996/97:U405 yrkande 2 besvarade med vad utskottet anfört.

Lennart Rohdin (fp) och Annika Nordgren (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 66 börjar med "Romfördragets artikel 223" och slutar med "U405 (fp) yrkande 3 avstyrks" bort ha följande lydelse:

Den säkerhetspolitiska utvecklingen inte minst i Europa sedan det kalla krigets slut och aviserade omfattande reduktioner och omstruktureringar av Europas försvarsmakter har lett till en kraftigt minskad marknad för krigsmateriel. I grunden kan denna utveckling bara hälsas med tillfredsställelse. Minskad efterfrågan på vapen är alltid önskvärd och bör därför understödjas.

Detta medför emellertid ofta stora påfrestningar för europeisk krigsmateriel-industri. Till en början kan omstrukturering och anpassning av denna industri skapa regionala sysselsättningssvårigheter. Det leder lätt till en politisk strävan att lätta på restriktioner för export av krigsmateriel, för att på så sätt minska påfrestningarna på den inhemska sysselsättningen.

Mot denna bakgrund är det viktigt att motverka att enskilda europeiska stater driver en mer egoistisk nationell vapenexportpolitik, som skulle kunna motverka övergripande mål om nedrustning och avspänning. Sverige bör därför i lämpliga former ta initiativ till att förmå främst medlemsstaterna inom EU att bedriva en mer restriktiv vapenexportpolitik.

Motion U405 (fp) yrkande 3 tillstyrks därmed. Utskottet anser motion Fö501 (m) yrkande 2 med det anförda besvarad.

dels att moment 28 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

28. beträffande *harmonisering av exportlagstiftning m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1996/97:U405 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført samt förklarar motion 1996/97:Fö501 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anført.

12. Särskilda yttranden

Händelseutvecklingen i Ryssland m.m. (mom. 1)

Inger Koch, Henrik Landerholm, Bertil Persson och Olle Lindström (alla m) anför:

Utskottets bedömningar av utvecklingen i Ryssland är korrekta, men till sin huvuddel tillbakablickande. Vi menar att utrymme i betänkandet borde ha givits också för en beskrivning av kanske osannolika, men ändå möjliga, händelseutvecklingar.

Alltsedan Ryssland ersatte det sönderfallande Sovjetunionen den 25 december 1991 har den ryska federationen styrts av president Jeltsin och den av honom utsedda regeringen. Denna regering påverkades kraftigt efter det första Dumavalet av den starka framgången för Zjirinovskijs liberaldemokratiska parti. Det senaste Dumavalet i december förra året resulterade i sin tur i en framgång för de kommunistiskt orienterade partierna. I Duman, som

emellertid har ett begränsat inflytande över regeringspolitiken, finns sedan dess ett starkt rödbrunt block med nationalistisk och chauvinistisk prägel.

I presidentvalets andra omgång i juli i år fick kommunistledaren Zjuzanov över 40 % av rösterna med ett budskap som många bedömare i Ryssland betecknar som närmast nationalsocialistiskt. Till bilden av detta budskap hör antisemitism och starkt anti-västliga och chauvinistiska tongångar. Vissa bedömare tillskriver denna politiska åsiktsriktning att vara präglad också av aggressiva avsikter mot stater i Rysslands närområde.

De framtida utsikterna är som utskottet påpekar vanskliga. President Jeltsins hälsotillstånd avgör om Ryssland mycket snart kan kastas ut i en ny och oviss kamp om presidentmakten. En kraftigt negativ förändring kan sålunda långt ifrån uteslutas. Ryssland kan i en nära framtid komma att styras av krafter med en helt annan inriktning än dagens.

Lenart Rohdin (fp) anför:

Konflikten i Tjetjenien rymmer visserligen svåra konstitutionella avgöranden, men det ryska militära överfallet har avslöjat den ryska stats- och militärledningens bristande respekt för de principer som bl.a. fastslagits i Parisstadgan för samlevnaden i Europa. Brutalt och skoningslöst har Tjetjenien malts sönder av den ryska krigsmakten med lidanden för civilbefolkningen, som i Europa i modern tid bara överträffas av dem i det forna Jugoslavien. Det inträffade visar att ledningen i Moskva har långt kvar innan omvärlden har anledning att se brutal maktpolitik som något som hör rysk historia till. Därtill har omvärldens lama reaktioner på rysk Tjetjenienpolitik liksom invalet av Ryssland som medlem i Europarådet visat att rädslan för konfrontation med Moskva är större än viljan att stå upp för grundläggande principer.

Under presidentvalrörelsen tvingades president Jeltsin genom en vapenvilja ta hänsyn till en krigstrött rysk hemmaopinion. Sedan segern i presidentvalet säkrats visade sig detta ha varit av taktisk natur, och det massiva ryska militära agerandet återupptogs utan nämnvärd reaktion från omvärlden. Efter det att de ryska trupperna åter kört fast i Grosnyj, drevs en femårig uppgörelse fram mellan Moskva och de tjetjenska rebellema, vilket möjliggjorde ett ryskt militärt tillbakadragande. Fredsuppgörelsen förhandlades fram av general Lebed, vars avskedande som chef för det ryska säkerhetsrådet ytterligare markerar osäkerheten i den ryska utvecklingen.

Det vidgade säkerhetsbegreppet (mom. 7)

Jan Jennehag (v) anför:

Utskottet besvarar Vänsterpartiets yrkande om ett könsperspektiv i säkerhetspolitiken med att detta får anses ingå i det vidgade säkerhetsbegreppet som redan är etablerat genom tidigare riksdagsbeslut. Jag menar att ett könsperspektiv på inget vis genomsyrar dagens säkerhetspolitiska analys. Ett sådant perspektiv skulle öppna nya möjligheter för det säkerhetspolitiska agerandet. En utveckling av närmare definition av innehållet i det vidgade säkerhetsbegreppet är nödvändig.

Jan Jennehag (v) anför:

Vänsterpartiets inställning till EU och dess utvidgning är väl känd och har klargjorts vid ett stort antal tillfällen. EU utgör ingen säkerhetspolitisk nettofördel för Sverige. Därmed finns ingen anledning att aktivt gynna EU:s utvidgning och andra länders kandidatur, även om Sverige givetvis måste acceptera andra länders säkerhetspolitiska bedömningar. I den mån detta inte framgår av Vänsterpartiets reservation beträffande Sveriges observatörs-post i VEU, vill jag åter framhålla detta.

Inriktningen av Sveriges PFF-samarbete (mom. 20)

Lennart Rohdin (fp) anför:

Riksdagen har genom betänkandet 1993/94:UU18 ställt sig bakom förut-sättningarna och villkor för Sveriges deltagande i PFF-samarbetet. Det skedde utan angivande av särskilda begränsningar i deltagandet. Det faktiska deltagandet fastställs fortlöpande i bilaterala partnerskapsprogram mellan NATO och deltagarlandet. Mot denna bakgrund vore det rimligt att regeringen fortlöpande lämnade en redogörelse till riksdagen för Sveriges deltagande i PFF-samarbetet.

Principerna för svensk krigsmaterielexport (mom. 25)

Lennart Rohdin (fp) och Annika Nordgren (mp) anför:

Riksdagen fastslog på nytt i december 1995 att ”internationellt samarbete inom materielområdet i form av gemensam anskaffning bara bör ske för sådana materielsystem där Försvarsmaktens behov bedöms kvarstå även vid förändrade förhållanden” (bet. 1995/96:UFöU1, s. 64).

I nu föreliggande proposition skriver regeringen: ”Enligt gällande regelverk för krigsmaterielexport skall tillståndspliktig utlandssamverkan endast medges om den bedöms erforderlig för att tillgodose det svenska försvarets behov. De försvarspolitiska behoven kan härvidlag ta sig många olika uttryck. Krav på anpassningsförmåga medför dessutom att de försvarspolitiska behoven kan behöva ges en delvis ny innebörd” (prop. 1996/97:4 s. 155). Regeringen tycks dock inte anse behov föreligga att föreslå någon ändring, som skulle luckra upp den fastslagna politiken att produktutveckling enbart för export inte är tillåten.

Utskottet anför vidare med anledning av motionsyrkanden som behandlar produktutveckling enbart för exportmarknaden:

Riktlinjerna innebär att svensk försvarsindustri inte har möjlighet att utveckla vapensystem för utförsel oavsett den svenska försvarsmaktens behov av dessa. Utrikesutskottet avstyrkte i betänkande 1994/95:UU1 ett motionsyrkande som syftade till att åstadkomma en sådan möjlighet, med hänvisning till att avtal med utländsk part om gemensam utveckling av krigsmateriel alltid skall utgå från de av riksdagen fastlagda, grundläggande kriterierna.

Mot denna bakgrund förutsätter vi att det av regeringen framförda behovet av ökat internationellt försvarsmateriellt samarbete, vare sig det sker för att tillgodose behovet av fortsatt försvarsindustriell kompetens inom landet eller för att säkra hotade arbetstillfällen inom försvarsindustrin, inte kommer att kunna tas till intäkt för en kommande glidande omtolkning av hittillsvarande riktlinjer.

1996/97:UFöU1

12. Bilaga Förkortningar

1996/97:UFöU1
Bilaga

CD	Nedrustningskonferensen i Genève
CFE	Conventional Armed Forces in Europe (nedrustningsavtal)
CJTF	Combined Joint Task Force
ESK	Europeiska säkerhetskonferensen (numera ombildat till OSSE)
EU	Europeiska unionen
FN	Förenta nationerna
GUSP	EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik
MHS	Militärhögskolan
MR	Mänskliga rättigheter
NACC	Nordatlantiska samarbetsrådet
NATO	North Atlantic Treaty Organization ("Atlantpakten")
NPT	Icke-spridningsfördraget (avtal på kärnvapenområdet)
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
OSS	Oberoende statens samväld
OSSE	Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (f.d. ESK)
PFF	Partnerskap för fred (samma som PFP)
PFP	Partnership for Peace
START 2	Strategic Arms Reduction Talks
VEU	Västeuropeiska unionen
WEAG	Western European Armaments Group

1. Sammanfattning.....	1
2. Propositionen.....	2
3. Motionerna	2
3.1 Motioner väckta med anledning av regeringens proposition 1996/97:4.....	2
3.2 Motioner väckta under den allmänna motionstiden 1996/97	5
4. Utskottet	6
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	6
Ärendets beredning i utskottet	7
5. Säkerhets- och försvarspolitiska utgångspunkter.....	7
5.1 Sammanfattning av propositionen (s. 28–53)	7
5.2 Internationell utveckling under det senaste året av betydelse för svensk säkerhets- och försvarspolitik	9
Sammanfattning av propositionen (s. 33–43)	9
EU, NATO och OSSE	10
Utvecklingen i Ryssland.....	11
Östersjöområdet.....	12
Nordkalotten.....	13
De baltiska länderna	13
5.3 Motionerna.....	14
5.4 Utskottets överväganden.....	18
6. Slutsatser för Sveriges del	26
6.1 Sammanfattning av propositionen (s. 44–53)	26
Allmänt.....	26
Krishantering och fredsfrämjande	28
EU och VEU.....	28
NATO-utvidgningen.....	29
Säkerhetsfrämjande i Östersjöområdet	29
<i>Försvarsindustrisamarbete</i>	<i>30</i>
<i>Sammanfattande slutsatser för Sveriges försvarspolitik</i>	<i>31</i>
<i>Regeringens bedömning och förslag med anledning av den säkerhetspolitiska kontrollstationen.....</i>	<i>32</i>
Regeringens förslag	32
6.2 Motionerna.....	33
6.3 Utskottets överväganden	38
Regeringens bedömning och förslag med anledning av den säkerhetspolitiska kontrollstationen	38
7. Internationell verksamhet	50
7.1 Sammanfattning av propositionen (s. 87–95)	50
Allmänt.....	50
<i>Samarbete i Östersjöområdet.....</i>	<i>51</i>
<i>Partnerskap för fred (PFF).....</i>	<i>53</i>
7.2 Motionerna.....	54
7.3 Utskottets överväganden	55
8. Internationellt samarbete och exportfrågor	59

8.1 Sammanfattning av propositionen (s. 154–157)	59
8.2 Motionerna.....	60
8.3 Utskottets överväganden	62
9. Internationellt förbud mot antipersonella minor	66
9.1 Sammanfattning av propositionen (s. 176–177)	66
9.2 Utskottets överväganden	67
10. Hemställan	68
11. Reservationer	71
12. Särskilda yttranden	86
12. Bilaga.....	90